

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Přírodovědecká fakulta

katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Leoš ZAVŘEL

**Analýza regionální dimenze dotačních
titulů do environmentální sféry
v programovém období 2004–2006**

*Analysis of the Regional Dimension of the Subsidy Programmes to
Environmental Sphere during the 2004–2006 Programming Period*

Diplomová práce

Praha 2010

Vedoucí diplomové práce: doc. RNDr. Jiří Blažek, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury, pramenů a zdrojů dat.

V Praze dne 6. srpna 2010

.....

Leoš Zavřel

Na tomto místě bych rád poděkoval svému školiteli doc. RNDr. Jiřímu Blažkovi, Ph.D., za věnovaný čas, cenné rady a připomínky, které mi poskytoval v průběhu zpracování diplomové práce. Mé díky patří též zaměstnancům Státního fondu životního prostředí ČR, Ministerstva zemědělství ČR, Ministerstva pro místní rozvoj ČR a CENIA – České informační agentury životního prostředí, kteří mi poskytli potřebné podklady z interních databází. Dále děkuji své rodině za dlouhodobou podporu při studiu.

ABSTRAKT

Předkládaná práce se zabývá hodnocením regionální alokace investic v rámci Politiky hospodářské a sociální soudržnosti EU do environmentální sféry. Analýza byla provedena pro projekty z dotačních titulů z programového období 2004–2006. Na základě porovnání předpokládané míry podpory a skutečné míry podpory (podílu na celkové alokaci 22 mld. Kč) bylo zjištěno, že relativně nejvíce finančních prostředků bylo alokováno do regionů se *střední* kvalitou životního prostředí (tj. do Libereckého kraje, středních Čech, střední a jižní Moravy) a naopak relativně nejméně do regionů s *nejnižší* nebo *nízkou* kvalitou životního prostředí (tj. do Moravskoslezského, Ústeckého a Karlovarského kraje). Totožné závěry vyplynuly z dílčí analýzy relativní pozice vybraných typů regionů v celkové alokaci finančních prostředků, jelikož relativně více byly podpořeny metropolitní areály a velkoplošná chráněná území a naopak relativně méně strukturálně a environmentálně postižené regiony. Ze zodpovězení výzkumných otázek vyplývá, že regionální distribuce finančních prostředků z veřejných zdrojů byla v rozporu s cíli jak regionální, tak i environmentální politiky ČR.

Klíčová slova: *regionální politika, životní prostředí, veřejné finance, Česko*

ABSTRACT

In this paper, regional allocation of capital expenditure in environmental sphere from the European cohesion policy is analysed. The analysis was performed for the projects financed during 2004–2006 programming period. Based on the comparison of estimated and actual intensities of support (proportion of the total allocation of 22 billion CZK), it was found that the relatively highest intensities of support were allocated to the regions with the *medium*-quality environment (Liberec region, Central Bohemia, Central and South Moravia), while the relatively lowest intensities of support were allocated to the regions with the *lowest*- or *low*-quality environment (Moravian-Silesian region, Ústí nad Labem region, Karlovy Vary region). The analogous conclusions resulted from an analysis of the relative positions of selected types of regions in the overall allocation of capital expenditure, because the metropolitan regions, national parks and protected landscape areas obtained relatively higher intensities of support and, vice versa, the structurally and environmentally affected regions obtained lower intensities of support. The findings of our research allow to conclude that the regional distribution of capital expenditure from public sources was in a contradiction with the strategic objectives of both the regional and environmental policy of the Czech Republic.

Keywords: *regional policy, environment, public finance, Czechia*

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	7
SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKŮ	9
1 ÚVOD	12
1.1 Cíle práce a výzkumné otázky.....	13
1.2 Struktura diplomové práce.....	15
2 REGIONÁLNÍ, SEKTOROVÉ A HORIZONTÁLNÍ POLITIKY	16
2.1 Regionální politika	18
2.2 Sektorové a horizontální politiky	20
2.2.1 Environmentální politika	21
2.3 Hodnocení dopadů regionálních, sektorových a horizontálních politik..	24
2.3.1 Regionální dopady regionálních, sektorových a horizontálních politik	25
2.3.1.1 Regionální dopady environmentálních politik.....	27
2.3.1.2 Regionální dopady ostatních sektorových a horizontálních politik.....	28
2.3.1.3 Regionální dopady českých sektorových a horizontálních politik	29
2.3.2 Dopady sektorových a horizontálních politik na environmentální sféru ...	30
3 EVROPSKÉ A NÁRODNÍ FINANČNÍ ZDROJE PRO ENVIRONMENTÁLNÍ SFÉRU.....	32
3.1 Operační program Infrastruktura	34
3.2 Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství.....	35
3.3 Jednotný programový dokument pro Cíl 2 regionu NUTS 2 hl. m. Praha.....	35
3.4 Iniciativa Společenství Interreg IIIA	35
3.5 Fond soudržnosti	36
4 METODIKA PRÁCE.....	37
4.1 Datová základna	37
4.2 Použité statistické metody	43
4.3 Územní vymezení podpory	44
4.4 Postup práce	45

5	HODNOCENÍ REGIONÁLNÍ DIMENZE DOTAČNÍCH TITULŮ DO ENVIRONMENTÁLNÍ SFÉRY.....	46
5.1	Souhrnné charakteristiky projektů do environmentální sféry	46
5.2	Regionální vzorec alokovaných finančních prostředků	48
5.2.1	Alokace finančních prostředků v regionech dle jejich základních sociogeografických charakteristik.....	58
5.2.2	Alokace finančních prostředků v regionech dle jejich základních fyzickogeografických charakteristik	64
5.2.3	Shrnutí regionálního vzorce alokovaných finančních prostředků	68
5.3	Regionální vzorec alokace dle jednotlivých sfér životního prostředí.....	69
5.3.1	Obnova environmentálních funkcí území	70
5.3.2	Zlepšování infrastruktury ve vodním hospodářství.....	74
5.3.3	Zlepšování infrastruktury ochrany ovzduší	78
5.3.4	Nakládání s odpady a odstraňování starých ekologických zátěží	81
5.3.5	Zvyšování ekologické stability krajiny	83
5.3.6	Shrnutí regionálního vzorce alokovaných finančních prostředků dle jednotlivých sfér životního prostředí	86
5.4	Relativní pozice vybraných typů regionů v alokaci finančních prostředků do environmentální sféry	87
5.4.1	Metropolitní areály.....	87
5.4.2	Strukturálně postižené regiony	88
5.4.3	Environmentálně postižené regiony	89
5.4.4	Velkoplošná chráněná území	90
5.4.5	Shrnutí relativní pozice vybraných typů regionů v alokaci finančních prostředků.....	91
6	ZÁVĚR.....	94
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY, PRAMENŮ A ZDROJŮ DAT	99
	SEZNAM PŘÍLOH.....	109

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
APZ	aktivní politika zaměstnanosti
CBC PHARE	Program přeshraniční spolupráce
CENIA	Česká informační agentura životního prostředí
ČOV	čistírna odpadních vod
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
EAGGF	Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond
EIA	posouzení vlivu projektu na životní prostředí
EO	ekvivalentní obyvatelé
EP	environmentální politika
ERDF	Evropský fond regionálního rozvoje
ESF	Evropský sociální fond
ESPON	Monitorovací síť pro evropské územní plánování
EU	Evropská unie
Eurostat	Evropský statistický úřad
FS	Fond soudržnosti (Kohezní fond)
FSv-KHMKI	Fakulta stavební, katedra hydromeliorací a krajinného inženýrství (České vysoké učení technické v Praze)
HDP	hrubý domácí produkt
Int. IIIA	Iniciativa Společenství Interreg IIIA
ISPA	Nástroj předvstupních strukturálních politik
JPD	jednotný programový dokument
JPD 2	Jednotný programový dokument pro Cíl 2 regionu NUTS 2 hl. m. Praha
JPD 3	Jednotný programový dokument pro Cíl 3 regionu NUTS 2 hl. m. Praha
KES	koeficient ekologické stability
kor. koef.	korelační koeficient
MA	metropolitní areál
MCHÚ	maloplošná chráněná území
MMR ČR	Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky
MŽP ČR	Ministerstvo životního prostředí České republiky
NUTS	Nomenklatura územních statistických jednotek
OO ČSÚ	okresní oddělení Českého statistického úřadu
OP	operační program

OP I	Operační program Infrastruktura
OP RLZ	Operační program Rozvoj lidských zdrojů
OP RVMZ	Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství
ORP	obec s rozšířenou působností
p. b.	procentní bod
PHSS EU	Politika hospodářské a sociální soudržnosti Evropské unie
PřF UK	Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze
RP	regionální politika
SAPARD	Speciální předvstupní program pro zemědělství a rozvoj venkova
SEA	posouzení vlivu strategie na životní prostředí
SF EU	strukturální fondy Evropské unie
SFŽP	Státní fond životního prostředí České republiky
směr. odch.	směrodatná odchylka
SPŽP	Státní politika životního prostředí České republiky
SROP	Společný regionální operační program
TIA	hodnocení územních dopadů
USA	Spojené státy americké
ÚSES	územní systém ekologické stability
ÚSOP	Ústřední seznam ochrany přírody
var. koef.	variační koeficient
VCHÚ	velkoplošná chráněná území
ZCHÚ	zvláště chráněná území
ŽP	životní prostředí

SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKŮ

Seznam tabulek

Tab. 1: Investované finanční prostředky do environmentální sféry dle dotačních titulů	33
Tab. 2: Vybrané priority a opatření Operačního programu Infrastruktura	38
Tab. 3: Vybrané priority, opatření, podopatření/aktivity a investiční záměry Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství	38
Tab. 4: Vybrané priority a opatření Jednotného programového dokumentu pro Cíl 2 regionu NUTS 2 hl. m. Praha	39
Tab. 5: Vybrané programy, priority a opatření Iniciativy Společenství Interreg IIIA	39
Tab. 6: Klasifikace opatření dotačních titulů dle základních sfér životního prostředí	40
Tab. 7: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů na projekty dle dotačních titulů	46
Tab. 8: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů na projekty dle krajů	48
Tab. 9: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů na projekty bez Fondu soudržnosti dle krajů	50
Tab. 10: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů agregovaných v územně-správních jednotkách	51
Tab. 11: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů přepočtené na počet obyvatel územně-správních jednotek	53
Tab. 12: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů přepočtené na rozlohu územně-správních jednotek	55
Tab. 13: Shrnutí porovnání předpokládané a skutečné míry podpory dle počtu obyvatel a plochy	60
Tab. 14: Předpokládaná a skutečná míra podpory v regionech dle konkurenční pozice.....	62
Tab. 15: Průměrné veřejné výdaje v regionech dle konkurenční pozice	63
Tab. 16: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory v regionech dle konkurenční pozice	63
Tab. 17: Předpokládaná a skutečná míra podpory v regionech dle kvality životního prostředí.....	65
Tab. 18: Průměrné veřejné výdaje v regionech dle kvality životního prostředí.....	65
Tab. 19: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory v regionech dle kvality životního prostředí.....	66
Tab. 20: Shrnutí porovnání předpokládané a skutečné míry podpory dle plochy zvláště chráněných území	68

Tab. 21: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů na projekty dle základních sfér životního prostředí.....	69
Tab. 22: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů ve sféře „voda“ agregovaných v územně-správních jednotkách.....	72
Tab. 23: Shrnutí porovnání předpokládané a skutečné míry podpory dle základních sfér životního prostředí.....	74
Tab. 24: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů ve sféře „infrastruktura“ agregovaných v územně-správních jednotkách.....	75
Tab. 25: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů ve sféře „ovzduší“ agregovaných v územně-správních jednotkách.....	79
Tab. 26: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů ve sféře „odpady“ agregovaných v územně-správních jednotkách.....	82
Tab. 27: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů ve sféře „krajina“ agregovaných v územně-správních jednotkách.....	85
Tab. 28: Předpokládaná a skutečná míra podpory ve vybraných typech regionů	92
Tab. 29: Celkové veřejné výdaje do environmentální sféry ve vybraných typech regionů přepočtené na počet obyvatel a plochu	92
Tab. 30: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory ve vybraných typech regionů.....	93

Seznam grafů

Graf 1: Investované finanční prostředky na ochranu životního prostředí podle programového zaměření v Česku v období 1990–2008	32
Graf 2: Investované veřejné výdaje do jednotlivých sfér životního prostředí dle krajů..	70

Seznam obrázků

Obr. 1: Interakce složek regionálního rozvoje při snižování meziregionálních rozdílů ..	16
Obr. 2: Celkové veřejné výdaje do environmentální sféry	52
Obr. 3: Celkové veřejné výdaje do environmentální sféry přepočtené na počet obyvatel.....	54
Obr. 4: Celkové veřejné výdaje do environmentální sféry přepočtené na plochu	56
Obr. 5: Realizované projekty do environmentální sféry.....	57
Obr. 6: Celkové veřejné výdaje do environmentální sféry přepočtené na počet projektů	57

Obr. 7: Předpokládaná míra podpory dle alikvotního podílu územně-správních jednotek na počtu obyvatel Česka.....	58
Obr. 8: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory dle počtu obyvatel.....	59
Obr. 9: Předpokládaná míra podpory dle alikvotního podílu územně-správních jednotek na rozloze Česka	60
Obr. 10: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory dle plochy	61
Obr. 11: Regiony dle konkurenční pozice	62
Obr. 12: Regiony dle kvality životního prostředí.....	64
Obr. 13: Regiony dle alikvotního podílu na rozloze zvláště chráněných území Česka .	66
Obr. 14: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory dle plochy zvláště chráněných území	67
Obr. 15: Regiony dle alikvotního podílu na rozloze vodních ploch Česka	71
Obr. 16: Celkové veřejné výdaje na projekty ve sféře „voda“	72
Obr. 17: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory ve sféře „voda“.....	73
Obr. 18: Regiony dle alikvotního podílu počtu obyvatel nenapojených na veřejnou infrastrukturu v Česku	75
Obr. 19: Celkové veřejné výdaje na projekty ve sféře „infrastruktura“	76
Obr. 20: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory ve sféře „infrastruktura“ .	77
Obr. 21: Regiony dle alikvotního podílu na množství vypouštěných emisí ze stacionárních zdrojů v Česku	78
Obr. 22: Celkové veřejné výdaje na projekty ve sféře „ovzduší“	79
Obr. 23: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory ve sféře „ovzduší“	80
Obr. 24: Regiony dle alikvotního podílu na množství vyprodukovaného odpadu v Česku	81
Obr. 25: Celkové veřejné výdaje na projekty ve sféře „odpady“	82
Obr. 26: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory ve sféře „odpady“.....	83
Obr. 27: Regiony dle alikvotního podílu na upraveném koeficientu ekologické stability.....	84
Obr. 28: Celkové veřejné výdaje na projekty ve sféře „krajina“	85
Obr. 29: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory ve sféře „ovzduší“	86
Obr. 30: Metropolitní areály	87
Obr. 31: Strukturálně postižené okresy v letech 2004–2006.....	88
Obr. 32: Ekologicky postižené oblasti.....	90
Obr. 33: Velkoplošná chráněná území.....	91

1 ÚVOD

V důsledku transformačních změn, které na území Česka probíhají od roku 1989, dochází mj. k procesu prohlubování diferenciací, resp. nerovností (např. koncentrace socio-ekonomických aktivit), a k intenzifikaci některých trendů (např. posilování metropolitních center; Dostál, Hampl 2002). Od roku 1989 dochází také k posilování ochrany životního prostředí (dále jen ŽP), kdy zdrojem financování těchto investic byly v 90. letech 20. stol. především podniky a státní rozpočet (Situační zpráva ke Strategii udržitelného rozvoje ČR 2008). V souvislosti s přípravou na vstup a samotným vstupem Česka do Evropské unie v roce 2004 se novým zdrojem financování investic do ŽP staly finanční nástroje dotačních titulů v rámci regionální politiky EU.

Předmětem předkládané diplomové práce je analýza regionální alokace investic v rámci Politiky hospodářské a sociální soudržnosti EU (PHSS EU) do environmentální sféry¹. Provedená analýza tak představuje propojení a geografickou interpretaci dvou, v současnosti velmi aktuálních, témat – ochrany ŽP a využívání fondů EU.

Jedním z prioritních cílů Evropské komise, národních vlád i samotných regionů je dosáhnout co nejvyšší efektivity při využívání fondů EU pro rozvoj regionů (Džupka, Hudec 2008). Z tohoto důvodu se v současné době vyhodnocuje (v českých podmínkách) první programové období (2004–2006), které tvoří časový rámec pro tuto práci, zatímco probíhá již druhé programové období (2007–2013).

Téma diplomové práce, tj. investice do environmentální sféry, je aktuální z důvodu stále silícího trendu ochrany ŽP, ať již v důsledku porevolučních transformačních procesů, nebo v rámci problematiky globálních změn klimatu. V řešeném období regionální politiky EU byly investice primárně zaměřené na environmentální sféru podporovány v pěti dotačních titulech, jejichž regionální dimenze je v práci hodnocena:

- Operační program Infrastruktura (OP I);
- Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (OP RVMZ);
- Jednotný programový dokument pro Cíl 2 regionu NUTS 2 hl. m. Praha (JPD 2);
- Iniciativa Společenství Interreg IIIA (Int. IIIA);
- Fond soudržnosti (FS).

¹ Pojem životní prostředí (ang. environment) lze chápat jak v širším, tak užším slova smyslu. V případě širšího pojetí se jedná o celkové prostředí, které zahrnuje jak jeho přírodní (fyzickogeografické, environmentální), tak i ekonomické (sociogeografické) složky. V této práci je však pojem životní prostředí chápán v užším slova smyslu, tedy v pojetí fyzickogeografickém, a proto je v práci užíváno pojmu *environmentální sféra*.

1.1 Cíle práce a výzkumné otázky

Předkládaná práce v sobě zahrnuje geografické prvky ex-post evaluace, jelikož její empirickou částí je analýza regionální dimenze dotačních titulů do environmentální sféry. Pro doposud zpracovávané evaluace dotačních titulů (ať již oficiální nebo v rámci vysokoškolských kvalifikačních prací) je typické, že hodnotí dopady a úspěšnost právě jednoho dotačního titulu, ačkoliv je zřejmé, že cíle téměř každé politiky jsou obsaženy ve více dotačních titulech. Tento typ evaluací se dle Hartlové (2004) nazývá jako *horizontální*. Sporadicky se provádějí evaluace, které se zabývají vybraným tématem napříč větším množstvím politik, příp. dotačních titulů, a které lze označit jako *tematické*.

Doposud nebyla zpracována žádná tematická evaluace, která by na území Česka podrobně hodnotila regionální dimenzi dotačních titulů EU, které jsou relevantní pro environmentální sféru. Hlavním cílem diplomové práce je tedy:

- *prostřednictvím analýzy regionální dimenze dotačních titulů OP I, OP RVMZ, JPD 2, Int. IIIA a FS přispět k vyplnění „mezery“ v oblasti zpracování tematických evaluací pro environmentální sféru.*

Práce si také klade za cíl zodpovědět výzkumné otázky, které vyplývají z níže uvedených tezí.

Jedním z důsledků transformačního období je prohlubování rozdílů mezi regiony, a to jak v dynamice socio-ekonomického vývoje, tak i následně v dosažené úrovni (Hampl 2001a). Na vytváření a prohlubování meziregionální diference v socio-ekonomické vyspělosti regionů má vliv celá škála faktorů (Hampl a kol. 1996), přičemž jedním z nich je redistribuce financí z veřejných zdrojů v území (Macešková 2005). Za veřejné finanční zdroje lze v souvislosti s přípravou na vstup a samotným vstupem Česka do EU v roce 2004 považovat i fondy EU. Objem finančních prostředků poskytnutých Česku na programové období 2004–2006 dosahoval výše 2,6 mld. eur (Evropská komise 2003 cit. v Rámec podpory Společenství 2004), což odpovídá cca 24 mld. Kč/rok². Z hlediska snižování meziregionálních rozdílů je proto důležité zjistit, zda tato alokace byla v prostoru distribuována rovnoměrně, nebo bylo do některých regionů alokováno relativně více finančních prostředků. Z výše uvedeného tvrzení vyplývá hlavní výzkumná otázka této práce:

- 1) *Jak se liší regionální vzorec a jaká je míra nerovnoměrnosti alokovaných finančních prostředků dle hlavních typů podporovaných aktivit?***

---

² Přepočteno kurzem 27,5 Kč/euro.

Na základě principu solidarity implikovaného v cílech regionální politiky EU (PHSS EU) a regionální politiky ČR by finanční pomoc (resp. alokace) měla směřovat především do regionů s nejvyšší potřebou. V rámci Cíle 1 PHSS EU bylo podporováno území celého Česka (s výjimkou hl. m. Prahy). V rámci české regionální politiky byly za tímto účelem vymezeny tzv. regiony se soustředěnou podporou státu³. Lze oprávněně předpokládat, že ve strukturálně postižených okresech, které patří mezi vymezené regiony se soustředěnou podporou státu, je v důsledku nadměrné průmyslové výroby v 2. pol. 20. stol. kvalita ŽP nižší než v ostatních regionech (viz podkapitola 2.3.2). Právě kvalita ŽP je na jedné straně důležitá pro úspěšnost transformace regionů (Blažek 1996b) a na straně druhé do určité míry ovlivňuje jejich atraktivitu pro příchozí, ale i stávající podnikatele a absolventy vysokých škol. Z tohoto důvodu jsou znevýhodněny průmyslové regiony, zejména ty strukturálně postižené (tj. především Ústecký a Moravskoslezský kraj; Tomeš 1996). Alokace finančních prostředků do environmentální sféry by tedy měla směřovat zejména do regionů, které se potýkají s největšími environmentálními problémy.

Regionální distribuce alokace finančních prostředků z fondů EU závisí jednak na nastavení oblastí intervence a jednak na aktivitě žadatelů o dotaci, jakožto lokálních aktérů regionálního rozvoje (Pokorák 2007, Pileček 2008, Radoš 2009 aj.). V případě investic do environmentální sféry je nastavení oblastí intervence podmíněno zejména následujícími faktory:

- fyzickogeografickými podmínkami regionu (např. podíl zalesněné plochy);
- vybaveností regionu environmentální infrastrukturou (např. existence čistírny odpadních vod);
- výskytem určitého environmentálního problému (např. stará ekologická zátěž).

Uvedené faktory zcela jistě ovlivňují pravděpodobnost realizace projektu v daném regionu a tudíž i regionální distribuci alokace finančních prostředků. Ověření tohoto tvrzení je cílem následující výzkumné otázky:

2) Jakou relativní pozici v alokaci finančních prostředků na environmentální projekty mají vybrané typy regionů (metropolitní areály, strukturálně postižené regiony, environmentálně postižené regiony, velkoplošná chráněná území)?

---

³ Schváleno usnesením Vlády ČR č. 722/2003. Jedná se o strukturálně postižené okresy, hospodářsky slabé okresy, okresy s vysoce nadprůměrnou mírou nezaměstnanosti a bývalé vojenské újezdy Ralsko a Mladá. Tyto okresy zaujímají 30 % rozlohy Česka (JPD 2 – Výroční zpráva 2006; viz podkapitola 5.4.2).

1.2 Struktura diplomové práce

Diplomová práce je strukturována do 6 kapitol. První kapitola obsahuje úvod do řešené problematiky, definici cílů práce a výzkumných otázek. Poté následuje začlenění řešené problematiky do teoretického kontextu (kapitola 2), který zahrnuje mj. diskuzi s relevantní literaturou (především v oblasti regionální dimenze „neregionálních“ politik). Následující 3. kapitola popisuje systém financování projektů do environmentální sféry na unijní i národní úrovni. Ve 4. kapitole je popsána metodika práce – popis datové základny, použité statistické metody a samotný pracovní postup. Kapitola 5 představuje empirickou část práce, tj. analýzu distribuce finančních prostředků do environmentální sféry dle územně-správních jednotek (okresů a krajů). Závěrečné zhodnocení cílů a výzkumných otázek této práce se nachází v kapitole 6.

2 REGIONÁLNÍ, SEKTOROVÉ A HORIZONTÁLNÍ POLITIKY

Druhá kapitola diplomové práce představuje teoretické zarámování řešené problematiky a zaměřuje se na problematiku veřejných politik a jejich hodnocení.

Regionální rozvoj bývá dle Hampla, Blažka a Žížalové (2008) posuzován na základě empiricky zachytitelných ukazatelů stavu a trendů. Pro jeho hodnocení je ale podstatnější určení podmiňujících faktorů a jejich interakcí. Z toho důvodu autoři rozlišili tři základní typy faktorů – *geografické; ekonomické a socio-ekonomické; socio-kulturní*. Zjednodušením této klasifikace lze dostat dva základní typy složek (faktorů) regionálního rozvoje, tj. ekonomickou a environmentální. V obrázku 1 jsou znázorněny interakce mezi uvedenými dvěma složkami regionálního rozvoje.

Obr. 1: Interakce složek regionálního rozvoje při snižování meziregionálních rozdílů

Zdroj: vlastní zpracování

Vysvětlivky: viz text

Vertikální osu schématu představuje interakce dvou složek regionálního rozvoje – ekonomické (sociogeografické) /1/ a environmentální (fyzickogeografické) /2/. Příkladem je v této souvislosti význam ekonomických aktivit pro rozvoj západoevropských metropolí; resp. význam jedinečných krajinných prvků pro rozvoj obcí v blízkosti národních parků (o vlivu kvality ŽP na regionální rozvoj viz podkapitola 2.2.1). Na druhou stranu je zřejmé, že v důsledku regionálního rozvoje jsou obě tyto složky zpětně determinovány /3/ + /4/. Příkladem budiž specializace západoevropských metropolí na progresivní terciér a kvartér, přirozeně vyplývající z dosaženého vysokého stupně vývoje; resp. negativní dopad rozvoje sekundéru na ŽP v severních Čechách (o dopadech „neregionálních“ politik na ŽP viz podkapitola 2.3.2).

Horizontální osu schématu tvoří proces regionálního rozvoje (vývoje společnosti) vedoucí ke vzniku meziregionálních rozdílů /5/ (v dosažené ekonomické rozvinutosti /6/ i kvalitě ŽP /7/). Existence výrazných (a tedy nežádoucích) meziregionálních rozdílů vede k formulování regionální politiky /8/ (viz podkapitola 2.1), která usiluje o jejich zmírnění /9/.

Třetí dimenzi schématu představují vzájemné vztahy stupně ekonomické rozvinutosti regionu, resp. kvality ŽP v regionu k nástrojům jejich řešení, tj. relevantním politikám. Stupeň ekonomické rozvinutosti regionu má vliv jak na samotné ekonomické politiky (např. zemědělská, dopravní, průmyslová aj.) /10/, tak i na politiku environmentální (dále jen EP) /11/ (které je věnována podkapitola 2.2.1). Příkladem budiž stav dálniční sítě a podpora jejího rozšiřování v rámci dopravní politiky; resp. vysoký podíl tepelných elektráren v pánevních regionech a podpora jejich odsíření v rámci EP. Nutno dodat, že tento vztah je oboustranný, tzn. jak skupina ekonomických politik /12/, tak i environmentální politika /13/ mají svojí realizací dopad na stupeň ekonomické rozvinutosti (např. napojení regionu na dálniční síť; resp. dopad vyhlášení národního parku na zvýšení významu cestovního ruchu v dané oblasti; viz podkapitola 2.2.1). Kvalita (stav) ŽP je zcela zásadní pro formulaci EP (např. znečištěné ŽP vede ke zpřísnění různých limitů v rámci environmentální politiky) /14/. Do určité míry ovlivňuje kvalita ŽP také skupinu politik ekonomických (např. výskyt řek s vysokým energetickým potenciálem vede k podpoře budování vodních elektráren v rámci energetické politiky) /15/. Na druhou stranu má EP /16/ i ekonomické politiky /17/ výrazný dopad na kvalitu ŽP (viz podkapitola 2.3.2). Příkladem může v této souvislosti být zlepšení stavu ŽP díky sanaci starých ekologických zátěží; resp. zhoršení stavu ŽP díky výstavbě dálnice. Pro diplomovou práci jsou důležité především dopady ekonomických politik (které jsou součástí sektorových a horizontálních politik) /18/ a environmentální politiky /19/ na snižování nebo prohlubování meziregionálních rozdílů (viz podkapitola 2.3.1), které mají zpětně dopad jak na stupeň ekonomické rozvinutosti regionu /20/, tak i na kvalitu jeho ŽP /21/.

Z výše uvedeného popisu vyplývá, že vztah regionálního rozvoje a obou jeho složek zaujímá jak pozitivní, tak i negativní podobu. Stejně tak je zřejmé, že intenzita jednotlivých vztahů se liší a je v čase proměnlivá. Zajisté lze vysledovat i jiné, ve schématu neznázorněné, vztahy.

2.1 Regionální politika

Přirozeným důsledkem regionálního rozvoje je vytváření meziregionálních rozdílů, které dle Blažka (1996a) vznikají jednak rozdílnou geografickou polohou, odlišnou ekonomickou strukturou, různou kvalitou lidských zdrojů, ale i nestejnou kvalitou ŽP v jednotlivých regionech. Vznik meziregionálních rozdílů v produktivitě a příjmu má převážně rostoucí tendenci, protože vysoce rozvinuté regiony mají lepší předpoklady pro využití naskytnutých příležitostí (Gabriel 1991 cit. v Staeck 1996). Proti tomuto trendu působí regionální politika (dále jen RP), např. RP EU prostřednictvím strukturálních fondů (dále jen SF EU), která má významnou přerozdělovací (redistributivní) a vyrovnávací (kompenzační) funkci (Staeck 1996). Podle Potluky a kol. (2003) převažovala v 90. letech tendence ekonomického vývoje EU na úrovni NUTS 2 ke konvergenci, ale na úrovni NUTS 3 již k divergenci (a to jak v rámci členských států, tak i v EU jako celku). Další prohloubení regionálních disparit v HDP/obyv. bylo předpokládáno z důvodu rozšíření EU o země střední a východní Evropy (Horváth 2002).

Regionální politika vychází z potřeby snižovat meziregionální rozdíly, které vyplývají z dlouhodobé nerovnoměrnosti regionálního rozvoje a které jsou považovány za negativní jev (Kára a kol. 1993). Problém nerovnoměrného rozvoje zdůrazňovaly již teorie vycházející z keynesiánské školy, které kladly důraz na roli státu a nezbytnost intervenčních zásahů (Blažek, Uhlíř 2002) a na princip solidarity (Blažek 2003). Za neintervenční teorie regionálního rozvoje lze považovat teorie vycházející z neoklasické školy, které kladou důraz na princip zásluhovosti a tedy na individuální zodpovědnost (Blažek 2003). Významnou tezí těchto teorií je předpoklad obnovování ekonomické rovnováhy a tím i vyrovnávání ekonomické úrovně regionů. Na základě uvedených předpokladů nepřisuzují neoklasické teorie regionálního rozvoje regionální politice větší význam (Blažek, Uhlíř 2002). V praxi je vládami jednotlivých států zpravidla hledána vhodná míra rovnováhy mezi principem zásluhovosti a solidarity (Blažek 2003).

Uvedené teorie se týkají převážně ekonomické složky regionálního rozvoje, která je schopna rychleji reagovat na měnící se socio-ekonomické podmínky (např. restrukturalizace českého průmyslu). Oproti tomu se environmentální složka novým podmínkám buď nepřizpůsobí vůbec (např. staré ekologické zátěže), nebo si pro obnovu vyžádá delší časový horizont (např. degradace půdy).

Dle výkladového slovníku Dictionary of Human Geography (cit. v Wokoun a kol. 2001, s. 66–67) je RP definována jako „... součást státní politiky, ovlivňující rozmístění hlavních ekonomických zdrojů a aktivit na celém území státu nebo v jeho části. Regionální politika zahrnuje opatření napomáhající jednak růstu stupně ekonomické aktivity v území, kde je vysoká nezaměstnanost a malá naděje na přirozený ekonomický růst, a na druhé straně opatření sloužící kontrole ekonomických aktivit v územích s nadměrným růstem.“ Z této definice mj. vyplývá, že RP je zaměřená na podporu vybraných regionů, které však nemusejí být nutně problémové nebo ekonomicky zaostalé (Blažek 2002).

Regionální politiku lze chápat v pojetí *širším (implicitní RP)* a *užším (explicitní RP)*. V *širším* pojetí zahrnuje také *sektorové* politiky (zemědělskou, energetickou aj.), *horizontální* politiky (politika vědy a výzkumu, podporu malých a středních podniků aj.) a programy s výraznými (ale nezamýšlenými) regionálními dopady (viz podkapitola 2.3.1). V *užším* pojetí představuje RP záměrnou podporu vybraných regionů (Blažek 2002).

Cíle RP vycházejí z identifikace hlavních regionálních problémů a mají převážně ekonomický charakter, především dosáhnout sociální soudržnosti a rovnosti spolu s vytvářením pracovních míst za účelem snížení rozdílů v úrovni HDP/obyv. (Armstrong, Taylor 1999). Dílčími cíli RP bývá povzbuzení podnikatelských aktivit v regionu, povzbuzení bytové výstavby v regionu, zlepšení vybavenosti regionu technickou infrastrukturou (vč. environmentální), zkvalitnění ŽP v regionu apod. (Wokoun 2003). Kromě tradičních ekonomických motivů RP byly od 70. let zdůrazňovány také ekologické (environmentální) motivy. Od té doby obecně platí, že RP se provádí nejen v zájmu obyvatel méně rozvinutých regionů, ale i těch, kteří žijí v přelidněných aglomeracích. Tlak na zastavěné obytné plochy, nedostatky v technické infrastruktuře, znečištění ovzduší a vody apod. vede k preferenci bydlení v ekologicky čistším prostředí na venkově a malých městech (Wokoun a kol. 2001).

Problematika RP se objevuje v mnoha odborných informačních publikacích a studiích, z nichž se jen nepatrný zlomek věnuje také jejím dopadům a skutečným přínosům. Bohužel velmi málo z nich se věnuje také regionálním dopadům, jako např. ESPON Project 2.2.1 (2005). Hodnocení regionálních dopadů regionálních, sektorových a horizontálních politik je proto věnována podkapitola 2.3.1.

2.2 Sektorové a horizontální politiky

Veškeré veřejné politiky lze z geografického hlediska rozdělit na *regionální* a „*neregionální*“, tzn. politiky se zamýšlenými, resp. nezamýšlenými regionálními dopady. Význam „*neregionálních*“ politik pro předkládanou práci vychází ze skutečnosti, že jejich regionální dopady mnohdy převyšují dopady politik *regionálních* (Blažek 1996a; Macešková 2009). Problematice regionálních dopadů veřejných politik je věnována podkapitola 2.3.

Veřejné „*neregionální*“ politiky lze dále dělit na *sektorové* a *horizontální*. Sektorové politiky rozvíjejí vybraný sektor národního hospodářství (např. zemědělská politika), zatímco horizontální politiky nejsou primárně zaměřené na žádný sektor a jejich cíle jsou v podstatě „řízeny“ poptávkou (Wishlade, Yuill 2009 cit. v Macešková 2009). Mezi horizontální politiky lze řadit např. podporu vědy a výzkumu, podporu malých a středních podniků, politiku zaměstnanosti, ale i environmentální politiku (Directorate-Generel for Competition 2008 cit. v Macešková 2009).

Politiky uskutečňované v rámci EU lze rozdělit na dvě základní skupiny (Had, Urban 2000; Janíček, Drdla, Rais 2002). První skupinu tvoří tzv. *společné politiky*, které jsou prováděny orgány EU, na něž členské státy přenášejí v dané oblasti svou pravomoc. Do této skupiny politik lze zařadit společnou zahraničně-obchodní politiku, společnou zemědělskou politiku, společnou zahraničně-bezpečnostní politiku, společnou dopravní politiku a část monetární politiky. Druhou skupinou jsou tzv. *komunitární (koordinované) politiky*, které provádějí členské státy a orgány EU zajišťují pouze jejich koordinaci. Tato skupina zahrnuje široké spektrum politik, např. ekonomické politiky (průmyslovou, energetickou, vědy a výzkumu apod.), sociální politiku, environmentální politiku, ale i regionální (strukturální) politiku. Kučerová (2006) dále dodává, že v rámci EU jsou prováděny také národní politiky, ve kterých ale EU nemá prakticky žádné kompetence. Mezi ně lze zařadit různé systémy vzdělávání, systémy zdravotnictví, podporu kultury, podporu cestovního ruchu aj.

V Česku jsou finančními nástroji veřejných politik kromě kapitálových výdajů státního rozpočtu také *státní fondy* a *ostatní mimorozpočtové fondy* (Macešková 2005). Do skupiny státních fondů spadaly v řešeném období *Státní fond životního prostředí ČR*, *Státní fond dopravní infrastruktury*, *Státní fond rozvoje bydlení*, *Státní fond kultury ČR*, *Státní fond ČR pro podporu a rozvoj české kinematografie*, *Státní zemědělský intervenční fond* a *Státní fond pro zúrodnění půdy*.

Od všech veřejných politik EU a ČR se očekává, že budou mít pozitivní dopady na životní prostředí. Na komplexní ochranu ŽP jsou ale zaměřeny pouze politiky environmentální, které bývají nazývány také jako *politiky ekologické*, *politiky životního prostředí* nebo *politiky na ochranu životního prostředí*.

2.2.1 Environmentální politika

Problematika ochrany ŽP je již několik desítek let jednou z priorit většiny vyspělých států světa, jelikož tyto státy vnímají stav ŽP jako součást národního bohatství. Význam ŽP pro regionální rozvoj spočívá dle Mezřického a kol. (1996) a Kvasničkové, Mikulové a Plachejdové (1998) především v následujících skutečnostech:

- je zdrojem všech vstupů do hospodářských činností (např. suroviny, energie);
- vytváří základní existenční podmínky pro lidstvo (např. koloběh vody, atmosféra);
- poskytuje člověku další hodnoty a s tím spojené aktivity (např. rekreace, umění).

Na souvislosti mezi ŽP a ekonomickým rozvojem a jejich dopady upozorňovala celá řada autorů, kteří se shodli na tom, že kvalita ŽP odráží atraktivitu regionů pro příchozí i stávající podnikatelské subjekty a kvalitní pracovní sílu (Karl, Ranné, Macquarrie 2000; Víturka a kol. 2003; Mairate 2006; Pokorák 2007 aj.). Obecně se předpokládá, že mezi kvalitou ŽP a rozvinutostí regionu existuje přímá úměra, ale na druhou stranu mohou mít rozvinuté i zaostalé regiony kvalitní životní prostředí a zároveň se potýkat s environmentálními problémy (Evaluating socio-economic programmes 1999). Blažek (2005) považuje kvalitu ŽP za jeden z hlavních faktorů regionálního rozvoje Česka⁴. V případě regionu s nízkou kvalitou ŽP je totiž daný region pro investory méně atraktivní, což vede k omezení výběru vhodných investorů a následně k replikaci problému (Blažek 2005).

Potřeba zavedení environmentální politiky (dále jen EP) tak vyplývá zejména z následujících skutečností:

- trh není schopen vyřešit dopady environmentálních problémů (Bergh, Nijkamp 2002);
- pro prosazování cílů ochrany a zvyšování kvality ŽP je nutné definovat konkrétní cíle a konkrétní nástroje (Adamec a kol. 2009);
- pouhá implementace environmentálních aspektů do ostatních veřejných politik nemůže EP zcela nahradit (Karl, Ranné, Macquarrie 2000).

⁴ Kromě *kvality životního prostředí* řadí Blažek (2005) mezi hlavní faktory regionálního rozvoje také *pozici v sídelní hierarchii*, *ekonomickou strukturu* a *kvalitu lidských zdrojů*.

Pro vyvážený rozvoj regionů je sice environmentální složka velmi důležitá, ale na druhou stranu nelze opomíjet ekonomickou složku rozvoje (viz obrázek 1, s. 16). Z toho důvodu se optimální strategie EP nemůže odvíjet od nulového růstu a odmítání jakéhokoliv znečištění ŽP (Obršálová, Rudolf 2000). Vzájemnými vazbami mezi ekonomikou a ŽP se zabývá tzv. *environmentální ekonomika*, jejímž cílem je nalezení takových cest, které by vedly k ekonomickému rozvoji při co nejmenších dopadech na ŽP (blíže viz CENIA – Ekonomika a životní prostředí 2010).

Pro realizaci EP jsou užívány prostředky, které lze dle Mezřického a kol. (1996) rozdělit na *metody* a *nástroje*. Metody lze charakterizovat jako formy racionalizace rozhodovacích procesů a využívání *nástrojů* EP, které představují formy působení na chování lidí. K *metodám* patří zejména plánování, stanovování priorit, definování ekologických požadavků a jejich prosazování. Mezi *nástroje* EP lze zařadit především právo, ekonomické nástroje, územní plánování a výchovu a vzdělávání. Ekonomické nástroje buď finančně zatěžují environmentálně negativní aktivity (nástroje negativní stimulace – např. limity, poplatky, pokuty⁵), nebo naopak zvýhodňují environmentálně šetrné chování (nástroje pozitivní stimulace – např. granty, dotace). Jedním z nejvýznamnějších nástrojů prevence prostřednictvím EP je posuzování vlivů na ŽP (tj. *EIA* a *SEA*), jehož cílem je popsat a zhodnotit možné dopady, které mohou mít připravované projekty, resp. strategie na kvalitu ŽP, a zamezit nebo zmírnit negativní důsledky jejich realizace (více viz Kružíková 1997).

Význam *nástrojů* EP postupně vzrůstá a klesá podle soudobých trendů. Například již v 60. letech byl dle Pavlína a Picklese (2000) v tehdejší Československu rozvinut systém poplatků a pokut za znečišťování ŽP, ale do roku 1989 nebyl systematicky prosazován. Místo toho byly pokuty zahrnovány do provozních nákladů podniků a v důsledku špatného nastavení systému pokut bylo ještě v 80. letech levnější pokuty platit než investovat do opatření na snížení znečišťování ŽP (Binek, Hrbáček, Mejstřík 1989 cit. v Pavlínek, Pickles 2000; Klarer, Sitnicki, Zlinszky 1994). Letkova (1991) dále poukázala na skutečnost, že ještě na počátku 90. let byly více uplatňovány finanční nástroje postihující znečišťovatele než nástroje podporující zavádění environmentálně šetrných technologií.

---

⁵ Limity jsou stanoveny pro omezení celkových emisí (hl. nebezpečných polutantů), zatímco poplatky a pokuty za znečišťování jsou vybírány za účelem financování investic do zvýšení kvality ŽP (Nijkamp 1977).

V souvislosti s environmentálními reformami z počátku 90. let se rozšířila škála nástrojů pro dosahování cílů EP. Podrobnou klasifikaci nástrojů EP vytvořili Obršálová a Rudolf (2000), kteří je rozdělili primárně na *vládní (centralizované)* a *soukromé (decentralizované)*. *Vládní* nástroje dále rozdělili na *přímé (administrativní)*, tj. různé formy regulace (normy, standardy, nařízení, zákazy apod. zakotvené v příslušných legislativních opatřeních) a *nepřímé (ekonomické)*, které dávají znečišťovateli volbu mezi nástrojem a snížením znečištění. Skupinu *ekonomických* nástrojů lze podle Šauera a kol. (1996) členit na nástroje limitující čerpání přírodních zdrojů a postihující narušení ŽP (tj. ekologické daně, pokuty, poplatky, platby aj.) a na nástroje podporující činnost směřující ke zlepšování kvality ŽP (různé formy podpor, tj. daňová zvýhodnění, granty, dotace, zvýhodněné úvěrové podmínky a půjčky aj.). Mezi *ostatní* nástroje patří vyjednávací postupy, dobrovolné dohody s garancí státu nebo označování environmentálně šetrných výrobků (Obršálová, Rudolf 2000).

Analytická část diplomové práce se zabývá regionální dimenzí dotací z fondů EU, které lze dle výše uvedené klasifikace považovat za *ekonomické* nástroje EP. Obršálová a Rudolf (2000) uvádějí, že dotace z veřejných financí by měly směřovat pouze na podporu nepodnikatelských subjektů, na výchovu, vzdělávání a výzkum, jehož výsledky budou veřejně přístupné. Na druhou stranu ale znečišťovateli bývají často právě podnikatelské subjekty, které jsou nuceny snižovat znečištění ŽP, a proto by měly být oprávněny čerpat finanční podporu, vč. dotací z fondů EU.

2.3 Hodnocení dopadů regionálních, sektorových a horizontálních politik

Důvodem pro hodnocení regionálních dopadů „*neregionálních*“ politik je jednak několikanásobně vyšší alokace na jejich realizaci než v případě alokace pro *explicitní* RP a jednak skutečnost, že jejich nezamýšlené regionální dopady mnohdy převyšují dopady *explicitní* RP (Blažek 1996a, 2001). V Česku je tento nepoměr mnohem výraznější než v případě většiny států EU. Každoročně jsou v rámci české fiskální politiky rozdělovány finanční prostředky průměrně v objemu 1 bil. Kč⁶, zatímco na *explicitní* RP ČR bylo v posledních letech vynakládáno ročně cca 1,5 mld. Kč (Macešková 2009) s tím, že v posledních letech lze vysledovat meziroční pokles⁷. Druhým důvodem pro hodnocení regionální dimenze „*neregionálních*“ politik je porovnání regionální distribuce alokace s potřebami podpořených regionů.

Metodika hodnocení regionálních dopadů veřejných politik není jednotná a většinou se omezuje na regionální distribuci alokovaných finančních prostředků. Ve výjimečných případech je v jednotlivých regionech porovnávána také výše alokované částky s jeho rozvojovými potřebami (např. práce Maceškové 2003, 2005, 2009). V rámci hodnocení *regionálních* i „*neregionálních*“ politik by měla být posuzována jejich účinnost (hodnocení výsledků veřejných politik ve vztahu k jejich plánovaným cílům; Kára a kol. 1993; Kinský 2001) a jejich efektivnost (porovnání nákladů a přínosů veřejných politik; Blažek 1993). Nejčastějším problémem evaluací veřejných politik bývá samotná „hodnotitelnost“ účinnosti a efektivnosti veřejných politik, jejichž regionální dopady bývají ovlivněny řadou faktorů, např. makroekonomickým kontextem, rozdílnou aktivitou aktérů regionálního rozvoje, multipodmíněností výsledků, časovým horizontem působení, ale i tzv. *efektem mrtvé váhy*⁸ (více viz Hartlová 2004; Gripiaios et al. 2008).

Naprostá většina prováděných evaluací se zabývá hodnocením pouze jednoho dotačního titulu dané politiky (např. ex-post evaluace jednotlivých OP). Předkládaná práce se od této běžné praxe odlišuje tím, že provádí tzv. *tematickou* evaluaci, která pro jedno konkrétní téma (environmentální sféru) hodnotí regionální dimenzi více dotačních titulů, což umožňuje provést v dané oblasti koherentnější výzkum. Přínos práce spočívá mj. v analýze regionální dimenze a porovnání regionální distribuce s charakterem ŽP v jednotlivých regionech.

⁶ Např. v roce 2007 čítaly státní rozpočet a nejvýznamnější státní fondy 1,2 bil. Kč (Macešková 2009).

⁷ Pro rok 2010 bylo ze státního rozpočtu na *explicitní* RP vyčleněno „pouhých“ 0,33 mld. Kč (Přehled objemu prostředků na financování programů 2010).

⁸ V souvislosti s evaluacemi určuje podíl projektů, které by byly realizovány i v případě neobdržení dotace.

2.3.1 Regionální dopady regionálních, sektorových a horizontálních politik

Snižování meziregionálních rozdílů (tj. zejména podpora zaostávajících regionů) je úkolem především *explicitní* RP. Její roli ale nelze přeceňovat, protože podstatně větší regionální dopady lze očekávat od ostatních *sektorových* a *horizontálních* politik (Blažek 1996a, 2001), které vyplývají z několikanásobně vyšší alokace finančních prostředků. Dle Zimmermanna (1984), Johansena (2007) a dalších mají téměř všechny ekonomické aktivity a veřejné politiky prostorově diferencované dopady, které jsou nezamýšlené a často v konfliktu s *explicitní* RP. Molle a Cappellin (1988b) dokonce zdůrazňovali, že existuje nebezpečí, že jakékoliv zlepšení dosažené prostřednictvím RP může být regionálními dopady „*neregionálních*“ politik zcela znehodnoceno. Z výše uvedených důvodů by se při rozdělování finančních prostředků „*neregionálními*“ politikám měla více zohledňovat regionální specifika (více viz Nosek 2008) s cílem dosažení synergického efektu *regionálních* i „*neregionálních*“ politik.

V posledních letech bylo na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK zpracováno několik vysokoškolských klasifikačních prací, které se věnovaly regionální distribuci alokace veřejných zdrojů. Regionálními dopady „*neregionálních*“ politik se zabývala především Macešková (2003, 2005, 2009), která analyzovala regionální distribuci fiskální politiky na základě kapitálových (investičních) výdajů ze státního rozpočtu a vybraných státních fondů z let 1995–2005. Autorka dospěla k závěru, že nejvíce finančních prostředků bylo alokováno do metropolitních okresů (zejména do hl. m. Prahy) a naopak nejméně do strukturálně postižených a hospodářsky slabých okresů. Totožný charakter redistribuce bylo možné vysledovat i v případě investic do ŽP, jelikož relativně nejvíce finančních prostředků bylo investováno v regionech s nejvyšší kvalitou ŽP (tj. kraje Plzeňský, Jihočeský a Vysočina) a relativně nejméně v regionech s environmentálními problémy (tj. kraje Ústecký a Moravskoslezský; Macešková 2003, 2005, 2009). Jednu z mála prací, týkající se hodnocení českých „*neregionálních*“ politik, představuje analýza distribuce finančních prostředků pro aktivní politiku zaměstnanosti (APZ; Nosek 2008). Tuto *horizontální* politiku lze považovat za jednu z nejúspěšnějších, jelikož redistribuce odpovídala potřebám jednotlivých regionů (z hlediska míry nezaměstnanosti; Nosek 2008).

Další práce se zabývaly hodnocením regionálních dopadů dotačních titulů EU v programovém období 2004–2006. Regionální dopady Společného regionálního operačního programu (SROP) zhodnotila Kotinská (2008), která se zaměřila na

analýzu meziregionálních rozdílů na okresní úrovni v rámci nejméně rozvinutých krajů Česka (tj. Karlovarského, Ústeckého, Olomouckého a Moravskoslezského). Autorka ve svém výzkumu zjistila, že více než na vyspělosti hodnocených okresů záleželo na aktivitě místních subjektů (s výjimkou Olomouckého kraje; Kotinská 2008). Analýzou lokalizace projektů v rámci Iniciativy Společenství Interreg IIIA se zabýval Pileček (2008), který dospěl k závěru, že nejvyšší podíl individuálních projektů byl realizován ve Zlínském, Jihočeském, Plzeňském a Jihomoravském kraji. Téměř totožný charakter mělo také rozložení individuálních projektů zaměřených na ŽP (Pileček 2008). Meziregionální rozdíly v distribuci finančních prostředků v rámci OP Rozvoj lidských zdrojů (OP RLZ) zhodnotil Kozák (2009). Autor v závěru své práce konstatoval, že se ve většině případů nepodařilo získat nejvyšší podporu v rámci grantových projektů OP RLZ žadatelům v těch regionech, které měly zároveň také největší problémy s kvalitou lidských zdrojů (s výjimkou Ústeckého kraje, kde se žadatelům podařilo získat, na rozdíl od Moravskoslezského kraje, nejvyšší podporu na APZ; Kozák 2009).

Mnoho dalších prací se zabývalo hodnocením aktivity aktérů regionálního rozvoje v žádání o dotace z fondů EU. V případě SROP se jednalo o práci Herynkové (2007; ve vybraných okresech Středočeského kraje) a Pokoráka (2007; na území celého Česka). Oba autoři dospěli k obdobnému závěru, že nejvyšší koncentraci neaktivnějších a neúspěšnějších žadatelů lze vysledovat v populačně nejsilnějších sídlech regionu (Herynková 2008), resp. v metropolitních areálech (Pokorák 2007). Pokorák (2007) dále konstatoval, že SROP výrazně podporoval aktéry ve strukturálně postižených a hospodářsky slabých regionech, což ale bylo dáno rozdílným objemem finančních prostředků alokovaných v rámci jednotlivých regionů NUTS 2. Hodnocením aktivity aktérů v žádání o dotace z Iniciativy Společenství Interreg IIIA se zabývali Pileček (2008) a Radoš (2009). Oba autoři se v závěrech svých výzkumů shodli na tom, že žadatelé byli aktivnější v regionálních centrech než ve venkovských oblastech. Dotace na více než polovinu individuálních projektů byla žádána v jižní polovině Česka, zejména na Plzeňsku, Českobudějovicku a Zlínsku (Pileček 2008; Radoš 2009).

Z provedených výzkumů vyplývá, že až na výjimky (např. APZ, z určitého hlediska také SROP) byly aktéři regionálního a lokálního rozvoje neaktivnější v jižní polovině Česka, kam také směřoval největší podíl alokace. Totožný charakter distribuce lze vysledovat i v případě projektů do environmentální sféry – nejvíce individuálních projektů bylo realizováno v regionech s poměrně kvalitním ŽP a naopak nejméně v regionech se závažnými environmentálními problémy.

Obsahem následujících podkapitol je diskuze regionálních dopadů *sektorových* a *horizontálních* politik. Charakter regionálních dopadů „*neregionálních*“ politik je dle Maceškové (2009) odlišný – v případě *sektorových* politik jsou předvídatelné (v závislosti na sektorovém rozmístění aktivit), v případě *horizontálních* politik jsou méně zřejmé (v závislosti na „poptávce“ po opatřeních dané *horizontální* politiky).

2.3.1.1 Regionální dopady environmentálních politik

Klíčový význam environmentálních politik (EP) z hlediska regionálních dopadů představuje jednak značný objem investic a jednak nastavení různých regulačních podmínek pro lokální a regionální rozvoj (Editorial Group 2006 cit. v Macešková 2009). Primárním cílem intervencí EP je omezit negativní dopady socio-ekonomických aktivit na ŽP. V minulosti ale byla implementace opatření EP považována za nutné náklady, což vedlo k domněnce, že EP má pro ekonomický rozvoj omezující charakter (Evaluating socio-economic programmes 1999). Omezení ekonomického rozvoje se týkalo nejvíce zaostávajících regionů (Zimmermann 1984; Tóth 1994), nejméně prosperujících regionů. Z uvedeného předpokladu vyvodil Zimmermann (1984) závěr, že EP působí proti cílům RP, která naopak slabé regiony podporuje. Na druhou stranu je zřejmé, že budování environmentální infrastruktury, které představuje jeden z nástrojů EP, tvoří důležitý faktor regionálního rozvoje, a to především v méně rozvinutých regionech (více viz Ex post Evaluation... Volume 1, 2009).

Na úrovni EU byly regionální dopady EP analyzovány v rámci ESPON Project 2.4.1 (2006), jehož cílem bylo nalézt odpověď na otázku, jakým způsobem ovlivňuje unijní EP regionální rozvoj. V rámci projektu byla provedena celá řada případových studií (na unijní, státní, regionální i lokální úrovni), při nichž bylo postupováno dle metodiky Territorial Impact Assessment (TIA)⁹, která využívá tři skupiny ukazatelů – ukazatele *kvality území*, *efektivity území* a *územní identity*¹⁰. V závěrečné zprávě projektu (ESPON Project 2.4.1, 2006) jsou uvedeny výsledky hodnocení dopadů EP, které jsou z územního hlediska nejzávažnější:

⁹ Metodika TIA se používá pro hodnocení územních dopadů veřejných politik, rozvojových programů nebo strategických dokumentů.

¹⁰ Skupinami ukazatelů metodiky TIA jsou: *kvalita území* (např. kvalita životního a pracovního prostředí, meziregionální rozdíly v kvalitě života, přístup k veřejným službám a ke vzdělání); *efektivita území* (např. efektivita využívání zdrojů s ohledem na půdní fond, energetické a přírodní zdroje, konkurenceschopnost a atraktivita území, vnitřní a vnější dopravní dostupnost); *územní identita* (např. sociální kapitál, lokální specifika a know-how; ESPON Project 2.4.1, 2006).

- **politika na ochranu obyvatelstva (vč. řízení environmentálních rizik)** – tato dílčí politika měla největší dopad na Litvu, Estonsko, Francii, Polsko a Česko (dáno vysokými investicemi z Fondu solidarity). Naopak relativně nejmenší dopad měla tato politika na Slovensko, Slovinsko a Kypr (ESPON Project 2.4.1, 2006);
- **politika na ochranu přírody a biodiverzity (vč. politiky vodního hospodářství)** – lze očekávat, že dopady obou dílčích politik se projeví až v delším časovém horizontu. Největší dopad měla politika na ochranu přírody a biodiverzity na horské regiony (hl. alpské a pyrenejské), na Česko spíše podprůměrný dopad a naopak nejmenší dopad na rovinaté regiony (hl. v Dánsku, Polsku a Francii; ESPON Project 2.4.1, 2006).

V druhé polovině 20. stol. byly hodnoceny také dopady EP na zaměstnanost a inflaci. Jedna z případových studií dopadů na zaměstnanost a její strukturu byla zpracována na konci 80. let v Řecku, kde v té době došlo ke zpřísnění regulací pro podnikatelský sektor. I když nová opatření řecké EP představovala zpočátku spíše omezení pro výrobu, ve výsledku studie hodnotí dopady na zaměstnanost a její strukturu pozitivně, mj. z důvodu zvýšení poptávky po vysoce kvalifikované pracovní síle, nutné pro zajištění environmentálně šetrnější výroby (více viz Lekakis 1991). Výše uvedené studie se zaměřovaly na hodnocení dopadů na makroúrovni. Druhým řádem studia dopadů EP je hodnocení dopadů na mikroúrovni, např. případová studie provedená Haynesem a Kleemanem (1975) v USA, která se zabývala hodnocením dopadů environmentálních opatření na lokální ekonomiku. Studie se týkala zpřísnění limitů pro vypouštění odpadních látek velkými průmyslovými podniky, což si vyžádalo značné investice do environmentálně šetrných technologií a projevilo se ve zvýšení provozních nákladů dotčených podniků. Dle očekávání autorů se navýšení provozních nákladů mělo projevit ve zvýšení cen výrobků, ale závěry studie provedené v lokalitě Corpus Christi (v Texasu) naznačily, že implementace přísných opatření EP na regionální úrovni nevedou ke zvýšení inflace. Nicméně autoři studie poukázali na skutečnost, že pokud by stejná opatření byla aplikována ve všech státech USA, mohla by mít na inflaci mnohem větší dopad.

2.3.1.2 Regionální dopady ostatních sektorových a horizontálních politik

Mezi další práce, které porovnaly regionální dopady *sektorových a horizontálních politik*, patří např. evaluační studie *The Regional Impact of Community Policies* (Directorate-General for Research 1991 cit. v Macešková 2009). Tato studie zhodnotila pouze regionální distribuci finančních prostředků z fondů EU a Evropské investiční

banky na realizaci vybraných unijních politik¹¹. Výsledky studie téměř odpovídají práci Molleho a Cappellina (1988a), tj. investice podpořené z ERDF a ESF (v rámci regionální politiky) směřovaly do méně rozvinutých regionů a naopak investice v rámci politiky na podporu vědy a výzkumu, politiky hospodářské soutěže a společné zemědělské politiky směřovaly převážně do již rozvinutých regionů (Directorate-General for Research 1991 cit. v Macešková 2009). Obdobnou evaluační studii představuje víceletý unijní projekt ESPON, jehož cílem bylo zhodnotit územní dopady vybraných „neregionálních“ politik, vč. politiky environmentální (ESPON 2006 INTERREG III Programme 2009), jejíž dopady jsou podrobněji popsány v samostatné podkapitole 2.3.1.1.

2.3.1.3 Regionální dopady českých sektorových a horizontálních politik

Nejvýznamnějším faktorem ovlivňujícím stupeň rozvinutosti každého regionu či státu je dle Römische (2003) zděděná ekonomická struktura. V případě Česka se jednalo o centrálně plánovanou ekonomiku z dob komunistického totalitního režimu. V důsledku této éry měly regiony s rozsáhlými nekonkurenceschopnými průmyslovými nebo zemědělskými konglomeráty v 90. letech největší problémy a dodnes se vyznačují mj. vysokou nezaměstnaností. Mezi nejzávažnější regionální dopady „hospodářské“ politiky komunistické éry patří dopady na strukturu osídlení (slučování venkovských obcí, preference okresních měst, demolice sídel¹²), na krajinu (využívání přírodních zdrojů, devastace ŽP¹³), na dojízdku do zaměstnání aj. Z regionálního hlediska mělo centrálně plánované hospodářství jednoznačně největší dopad na pánevní oblasti (severočeská, sokolovská, ostravsko-karvinská a kladenská pánev) a aglomerace (Praha, Brno, Ostrava, Plzeň, Ústí nad Labem, Pardubice-Hradec Králové; Gorzelak 1996; Pavlínek 1997; Karl, Ranné, Macquarrie 2000; Wokoun 2003).

¹¹ Hodnocena byla zemědělská politika, regionální politika, politika na podporu vědy a výzkumu a politika hospodářské soutěže (Directorate-General for Research 1991 cit. v Macešková 2009).

¹² Demolice probíhaly nejčastěji za účelem získání ložisek nerostných surovin, zejména uhlí. Jedním z nejzávažnějších příkladů byla dle Pavlíka (1997) demolice starého Mostu v 60. letech a výstavba nového opodál, a to z důvodu získání ložiska cca 100 mil. tun hnědého uhlí. Pro porovnání byla v 60. a 70. letech průměrná roční produkce hnědého uhlí celé mostecké uhelné pánve cca 33 mil. tun (OO ČSÚ 1968; Helešicová, Štýs 1992; Schreiber, Štáva 1994; Hospodářské noviny 1. 7. 1996, všichni cit. v Pavlínek 1997). V plánech komunistických vlád bylo vytěžit celou plochu severočeské uhelné pánve (Pavlínek 1997). Důsledkem tohoto plánu měla být mj. demolice měst Chomutova a Litvínova a podniku Chemopetrol, v horizontu 100 let devastace 500 km² krajiny a v důsledku kyselých dešťů zničení až 1,5 tis. km² Krušných hor (Kubricht 1980 cit. v Pavlínek 1997). Podle Štěpána (1980 cit. v Pavlínek 1997) měla být oblast na Mostecku a Chomutovsku okolo roku 2000 prakticky neobyvatelná. Z dnešního pohledu je až neuvěřitelné, jaké škody na krajinou sféru měly komunistické vlády způsobit.

¹³ Více viz podkapitola 2.3.2.

2.3.2 Dopady sektorových a horizontálních politik na environmentální sféru

„Hospodářská“ politika komunistické éry spolu s neexistencí environmentální politiky měla za následek negativní dopady na ŽP, které byly značně koncentrovány v pánevních a metropolitních oblastech a měly tedy dopady regionálního charakteru. V průběhu transformace české ekonomiky v 90. letech se začaly projevovat nové environmentální problémy. Jednalo se především o zvýšení intenzity automobilové dopravy (zejména individuální), které mělo za následek zvýšení koncentrace emisí (oxidů dusíku, oxidů uhlíku, olova a jiných těžkých kovů) ve městech (Pavlínek, Pickles 2000; Fagin 2001; Hospodářství a ŽP v ČR po roce 1989, 2008). Neméně důležitým environmentálním problémem bylo také zvýšení produkce odpadů a potřeba jejich ekologické likvidace. Oba relativně nové environmentální problémy nesouvisely s komunistickou érou (jako v případě přetrvávajícího znečištění ovzduší, kontaminace půdy po sovětském vojsku apod.), ale s nadcházejícím kapitalizmem, jelikož byly přímým důsledkem otevření se západním trhům a změnou spotřebního chování (Karl, Ranné, Macquarrie 2000).

Od vstupu Česka do EU byly dle Blažka (2001) očekávány jak pozitivní dopady na ŽP (např. investice do ŽP ze SF EU nebo respektování unijní legislativy), tak i negativní dopady na ŽP (vyšší náklady výrobců díky nutnosti respektovat unijní legislativu, vyšší produkce odpadů a vyšší využívání aut s růstem životní úrovně; Blažek 2001). Dopady investic z fondů EU na ŽP lze očekávat až v delším časovém horizontu, přesto lze některé z nich vysledovat již dnes. Podle evaluační studie hodnotící dopady dotačních titulů PHSS EU bylo v rámci celé EU v období 2000–2006 investováno do environmentální sféry celkem 41,3 mld. eur (z ERDF 25,5 mld. eur¹⁴ a z FS 15,8 mld. eur; Ex post Evaluation... Volume 1, 2009). Evaluační portál Regional Policy Info regio (2010) dále uvádí, že realizace projektů spolufinancovaných z ERDF přispěla ke zlepšení evropského ŽP v oblasti zvýšení počtu obyvatel připojených k čistírně odpadních vod (ČOV) o 20 mil. (z toho 57 tis. v Česku), ke zlepšení dodávek vody pro 14 mil. obyvatel nebo k revitalizaci téměř 1 tis. skládek (z toho 21 v Česku). Nutno dodat, že do uvedených přínosů nebyly zahrnuty dopady investic z Fondu soudržnosti, které byly zaměřeny právě na velké infrastrukturní projekty. Ze závěrů obou unijních evaluačních studií vyplývá, že PHSS EU měla přímý dopad na milióny občanů EU.

¹⁴ V období 2000–2006 bylo na ochranu ŽP investováno cca 21 % alokace ERDF. Z regionálního hlediska byl tento podíl relativně vyšší v nově přístupujících státech (31 % v Maďarsku, 28 % v Česku; Ex post Evaluation... Volume 2, 2009).

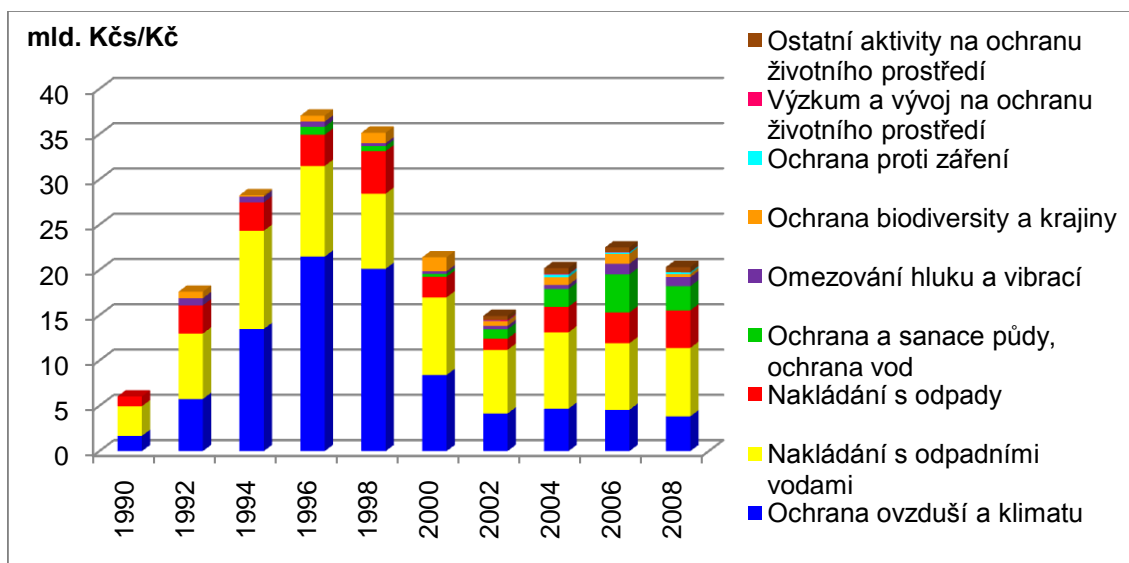
Na závěr teoretického zarámování je vhodné zopakovat výzkumné otázky předkládané diplomové práce:

- 1) ***Jak se liší regionální vzorec a jaká je míra nerovnoměrnosti alokovaných finančních prostředků dle hlavních typů podporovaných aktivit?***

- 2) ***Jakou relativní pozici v alokaci finančních prostředků na environmentální projekty mají vybrané typy regionů (metropolitní areály, strukturálně postižené regiony, environmentálně postižené regiony, velkoplošná chráněná území)?***

3 EVROPSKÉ A NÁRODNÍ FINANČNÍ ZDROJE PRO ENVIRONMENTÁLNÍ SFÉRU

Cílem této kapitoly je uvést do kontextu evropské (unijní) a národní zdroje finančních prostředků. Investiční akce zaměřené na zlepšení ŽP lze financovat jak ze *soukromých*, tak i z *veřejných* zdrojů. Veřejné zdroje je možné dále dělit na *národní* (státní, krajské či obecní) a *zahraniční* (unijní a ostatní zahraniční). V grafu 1 je znázorněno rozdělení výdajů vynaložených na ochranu ŽP v letech 1990–2008. Nejvíce finančních prostředků bylo vynaloženo na ochranu ovzduší a klimatu a na zlepšení infrastruktury pro nakládání s odpadními vodami (např. ČOV) a nakládání s odpady, což přímo souvisí s plněním závazku vzniklých členstvím Česka v EU (např. směrnice o čištění městských odpadních vod, směrnice z oblasti nakládání s odpady a s plněním emisních a imisních limitů aj.; Vyhodnocení plnění SPŽP ČR 2006).

Graf 1: Investované finanční prostředky na ochranu životního prostředí podle programového zaměření v Česku v období 1990–2008

Zdroje: *Hospodářství a životní prostředí v ČR po roce 1989 (2008)*; *Statistická ročenka životního prostředí ČR (2009)*; vlastní výpočty a zpracování

Dlouhodobě nejvýznamnějšími národními zdroji financování ochrany ŽP jsou státní rozpočet a *Státní fond životního prostředí ČR* (dále jen SFŽP). Mezi nejvyužívanější dotační tituly, které v řešeném období přerozdělovaly finanční prostředky ze státního rozpočtu a ze SFŽP, patřily národní program *Obnova a rozvoj infrastruktury vodovodů a kanalizací*, *Program revitalizace říčních systémů*, *Program péče o krajinu*, *Program*

na obnovu přirozených funkcí krajiny a Národní dotační program pro podporu hospodaření v lesích (více viz Podpora ochrany životního prostředí v České republice 2004, 2005, 2006; Zneškodňování odpadních vod... 2009).

Druhou významnou skupinou finančních zdrojů, jejichž účelem je podporovat projekty na zlepšení kvality ŽP, jsou zahraniční programy a fondy. V 90. letech byly jimi podporovány zejména neinvestiční ekologické projekty a akce obcí a neziskových organizací (cca 1 mld. Kč ročně). Dle programového zaměření směřovala podpora především na ochranu vod a ovzduší (Obršálová, Rudolf 2000).

V souvislosti se vstupem Česka do EU v roce 2004 došlo k posílení role fondů EU z hlediska čerpání zahraniční pomoci, konkrétně se jednalo o FS, ERDF a okrajově EAGGF. Jednou z horizontálních priorit (témat) minulého programového období byl udržitelný rozvoj, a proto bylo předpokládáno, že všechny projekty podpořené z fondů EU budou mít na ŽP pozitivní nebo alespoň neutrální dopad. Nejvyšší výdaje na ochrany ŽP byly v řešeném období investovány prostřednictvím FS (viz tabulka 1). V následujících podkapitolách jsou stručně popsány dotační tituly, které byly v řešeném období relevantní pro environmentální sféru a jejichž hodnocení je předmětem empirické části práce.

Tab. 1: Investované finanční prostředky do environmentální sféry dle dotačních titulů

Dotační tituly		OP I	OP RVMZ	JPD 2	Int. IIIA	FS
Finanční zdroje		ERDF	EAGGF	ERDF	ERDF	FS
Počet projektů do environmentální sféry*	<i>celkem</i>	219	631	25	52	25
	<i>zahrnuté do analýzy</i>	219	416	19	30**	25**
Veřejné výdaje EU + ČR (v mil. Kč)*	<i>celkem</i>	5 306	2 123	1 116	302	13 960
	<i>zahrnuté do analýzy</i>	5 306	1 398	764	211	13 960

Zdroje: MMR ČR cit. v Staroňová (2007); Státní fond životního prostředí ČR (2009); Ministerstvo pro místní rozvoj ČR (2010); Ministerstvo zemědělství ČR (2010); Podpořené projekty programu JPD 2 k 1. 7. 2009 (2010); vlastní výpočty a zpracování

Vysvětlivky: * za vybrané priority a opatření dle tabulek 2–5 (s. 38–40); ** z důvodu rozdělení projektů realizovaných ve více okresech bylo v analýzách počítáno v rámci Int. IIIA s 31 a v rámci FS s 26 projekty (viz podkapitola 4.1); OP I = OP Infrastruktura; OP RVMZ = OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství; JPD 2 = Jednotný programový dokument pro Cíl 2 regionu NUTS 2 hl. m. Praha; Int. IIIA = Iniciativa Společenství Interreg IIIA; FS = Fond soudržnosti; ERDF = Evropský fond regionálního rozvoje; EAGGF = Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond

3.1 Operační program Infrastruktura

Operační program Infrastruktura (OP I) byl jedním z pěti operačních programů¹⁵, které v řešeném období přerozdělovaly finanční prostředky ze SF EU. Operační program Infrastruktura byl ze všech tehdejších OP nejvíce zaměřen na přiblížení se standardům EU v oblasti ŽP (více viz Národní rozvojový plán 2004–2006, 2004), a proto je mu v této podkapitole věnována větší pozornost.

Podpora OP I byla tematicky rozdělena do 4 priorit, z nichž první a druhá se týkala rozvoje dopravy, třetí zahrnovala ochranu ŽP a čtvrtá představovala technickou pomoc. Pro diplomovou práci je relevantní pouze třetí priorita (*Zlepšování environmentální infrastruktury*), jejímž cílem bylo podporovat ochranu přírody a krajiny a jejich složek (vody, ovzduší a klimatu), dále nakládání s odpady a odstraňování starých ekologických zátěží (blíže viz Strukturální fondy EU – Operační programy 2010). Níže je uveden popis jednotlivých opatření třetí priority:

- **opatření 3.1 – *Obnova environmentálních funkcí území*** – opatření zahrnovalo prevenci a snížení ničivých následků povodní, zvýšení retenční schopnosti krajiny a zvýšení biodiverzity vodních toků a jejich okolí. Zvláštní pozornost byla věnována územím zařazeným do soustavy NATURA 2000, kterou v Česku tvoří ptačí oblasti a evropsky významné lokality;
- **opatření 3.2 – *Zlepšování infrastruktury ve vodním hospodářství*** – cílem opatření bylo snížení znečištění vodních toků, zvýšení počtu ekvivalentních obyvatel napojených na kanalizaci a vyhovující ČOV a zajištění správného nakládání s kaly z čistíren odpadních vod. Podpora se týkala i projektů v oblasti poskytování kvalitní pitné vody;
- **opatření 3.3 – *Zlepšování infrastruktury ochrany ovzduší*** – v tomto opatření bylo podporováno snižování množství vypouštěných znečišťujících látek, zlepšování imisní situace dotčených lokalit, zlepšování zdravotního stavu obyvatel a stavu vegetace a snižování emisí skleníkových plynů;
- **opatření 3.4 – *Nakládání s odpady a odstraňování starých ekologických zátěží*** – opatření kladlo důraz na snížení množství odpadu ukládaného na skládkách, zvýšení množství recyklovaného a využitého odpadu a jeho podílu na celkové produkci odpadu, snížení počtu starých ekologických zátěží. Jednalo se zejména o případy, kde docházelo k závažnému ohrožení nebo znečištění povrchových nebo podzemních vod.

¹⁵ Ostatními operačními programy byly *OP Průmysl a podnikání*, *OP Rozvoj lidských zdrojů*, *OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství* a *Společný regionální operační program*.

3.2 Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství

Dotační titul OP RVMZ (zkráceně označovaného jako OP Zemědělství) navázal na předvstupní nástroj SAPARD, který rozšířil o podporu lesního a vodního hospodářství. Podpora z OP RVMZ zahrnovala především rozvoj venkovských částí regionů, adaptaci českého zemědělství na evropský model, rozvoj multifunkčního zemědělství, zefektivnění multifunkční role lesů a rozvoj vodního hospodářství (více viz Strukturální fondy EU – Operační programy 2010). I když byl tento OP primárně zaměřen na podporu venkova a zemědělských aktivit, okrajově podporoval také investice do ochrany ŽP, a tematicky tak doplňoval OP I (např. investice do lesů, prevence před povodněmi aj.). Vybrané priority, opatření a záměry, které jsou pro diplomovou práci tematicky relevantní, jsou shrnuty v metodické podkapitole 4.1.

3.3 Jednotný programový dokument pro Cíl 2 regionu NUTS 2 hl. m. Praha

Jednotný programový dokument pro Cíl 2 (JPD 2) byl jedním ze dvou dotačních titulů, ze kterých mohla být čerpána podpora pro projekty realizované v Praze¹⁶. Součástí JPD 2 byla mj. podpora projektů zaměřených na ŽP s cílem zabránit případným katastrofickým následkům povodní, k jakým v Praze došlo v roce 2002 (Strukturální fondy EU – JPD 2, 2010). Konkrétně se jednalo o opatření 1.2 – *Regenerace poškozených a nevhodně využívaných ploch*.

3.4 Iniciativa Společenství Interreg IIIA

Program Interreg III představoval jednu z tzv. iniciativ Společenství a zároveň nástroj pro překonání nevýhod plynoucích z příhraniční pozice dané oblasti (více viz Strukturální fondy EU – Iniciativy Společenství 2010). Tento dotační titul navázal na předvstupní nástroj přeshraniční spolupráce CBC PHARE a v programovém období 2004–2006 sestával ze tří částí (A, B, C¹⁷). V Česku byla Iniciativa Interreg IIIA realizována prostřednictvím pěti samostatných programů (česko-bavorský, česko-polský, česko-rakouský, česko-saský a česko-slovenský program), z čehož vyplývalo i vymezení podporovaných regionů (tj. území celého Česka mimo hl. m. Prahu a Středočeského kraje). Iniciativa Interreg IIIA podporovala mj. projekty vedoucí ke zlepšení stavu ŽP v příhraničních krajích.

¹⁶ Druhým dotačním titulem pro Prahu byl JPD 3 (zaměřený na rozvoj lidských zdrojů). Území podpory z JPD 2 zahrnovalo pouze 9 správních obvodů (24 městských částí) s nejvyšší koncentrací problémů (blíže viz Programový dodatek JPD 2, 2007).

¹⁷ Odtud název „Interreg IIIA“ pro podporu přeshraniční spolupráce.

3.5 Fond soudržnosti

Fond soudržnosti (FS) navázal na předvstupní nástroj ISPA, který byl zaměřen na podporu investic dopravní infrastruktury a do environmentální sféry. V řešeném období byly podporovány investice do oblasti dodávky pitné vody, úpravy znečištěných vod, likvidace pevných odpadů a snížení znečištění ovzduší (Wokoun, Lukáš, Kouřilová 2002; Potluka a kol. 2003; Wokoun 2003). Z FS byly poskytovány prostředky na velké investiční projekty (s rozpočtem min. 10 mil. eur) v sektorech *životního prostředí* a *dopravy* (transevropské dopravní sítě), tedy rovněž jako v případě předvstupního nástroje ISPA.

4 METODIKA PRÁCE

Čtvrtá kapitola práce popisuje metodické postupy vedoucí k naplnění cílů práce, resp. k zodpovězení výzkumných otázek. Kapitola je rozdělena do čtyř částí – první podkapitola se zabývá popisem a metodami zpracování datové základny, druhá podkapitola shrnuje použité statistické metody. Ve třetí podkapitole je stručně popsáno územní vymezení podpory z fondů EU pro hodnocené dotační tituly a konečně čtvrtá podkapitola rozebírá postup práce a metody vedoucí k zodpovězení výzkumných otázek.

4.1 Datová základna

Zdroje dat, která byla v této práci využita, lze rozdělit na *internetové* (veřejné) a *interní* (neveřejné). Z internetových zdrojů byly získány základní socio- a fyzickogeografické charakteristiky regionů a databáze základních dat pro projekty z JPD 2 a FS. Základní informace o projektech z OP I, OP RVMZ a Int. IIIA jsou vedeny v interních (neveřejných) databázích odpovědných institucí. Data v potřebném rozsahu (tj. identifikační údaje, místo realizace a struktura financování) byla pro OP I, OP RVMZ a Int. IIIA poskytnuta pracovníky Státního fondu životního prostředí ČR, Ministerstva zemědělství ČR a Ministerstva pro místní rozvoj ČR, tedy institucemi, které se na realizaci uvedených dotačních titulů přímo podílely. Výhodou poskytnutých databází byla 100% úplnost¹⁸, která byla dána skutečností, že veškeré projekty byly k datu jejich poskytnutí již zrealizovány a vedené údaje byly podrobeny několika zpětným kontrolám a aktualizacím. Diplomová práce využívá údaje, které byly žadateli uvedeny v závěrečných monitorovacích zprávách. Nevýhoda databází spočívala v jejich nekompatibilitě, jelikož každá instituce využívala odlišné postupy evidence dat¹⁹.

V dalším kroku zpracování dat byly z databází vybrány pouze projekty realizované v relevantních prioritách, opatřeních apod.²⁰, které měly na kvalitu ŽP přímý dopad. Na základě této skutečnosti byly některé skupiny projektů z dalšího hodnocení vyřazeny (např. nákup odvozové soupravy, budování lesních a polních cest, podpora sdružování

¹⁸ Ojediné nesrovnalosti byly během zpracování dat konzultovány s kompetentními pracovníky státních institucí a následně opraveny nebo doplněny.

¹⁹ Ucelenější databázi disponoval SFŽP, jelikož žádosti o dotaci byly podávány elektronicky a databáze v požadovaném rozsahu byla připravena z důvodu zpracování publikace Atlas úspěšných projektů financovaných z OP I (2008). Oproti tomu byly žádosti o dotaci z OP RVMZ podávány v tištěné podobě a údaje z nich byly do digitální podoby přepisovány průběžně dle aktuální potřeby.

²⁰ Každý dotační titul rozpracovává strategické cíle dané oblasti do několika hierarchických úrovní. V případě OP RVMZ se jednalo o *priority, opatření, podopatření/aktivity a investiční záměry*. V případě OP I se jednalo pouze o *priority a opatření* s tím, že *opatření* se dále dělila na *části A, B příp. i C*. Protože úroveň *částí* odpovídá v OP RVMZ úrovni *podopatření*, bude takto v práci dále označována.

majitelů lesa, příprava ploch pro další výstavbu, zpracování studií, monitoring apod.). Seznam priorit, opatření apod. OP I, OP RVMZ, JPD 2 a Int. IIIA, které jsou předmětem analýzy regionální dimenze, je uveden v tabulkách 2–5. Co se týče projektů spolufinancovaných z FS, pro diplomovou práci byly relevantní všechny projekty spadající do sektoru „životní prostředí“.

Tab. 2: Vybrané priority a opatření Operačního programu Infrastruktura

Operační program Infrastruktura
3 Zlepšování environmentální infrastruktury
3.1 Obnova environmentálních funkcí území
3.1 A Revitalizace vodních toků, úpravy k obnově funkce pramenných oblastí a mokřadů budování a obnova retenčních nádrží a suchých poldrů
3.1 B Odstraňování migračních bariér na tocích pro volně žijící živočichy
3.2 Zlepšování infrastruktury ve vodním hospodářství
3.2 A Vybudování a modernizace čistíren odpadních vod (ČOV) a rozšíření kanalizačních systémů
3.2 B Zásobování obcí pitnou vodou
3.2 C Budování zařízení na využití a odstraňování kalů z čistíren odpadních vod
3.3 Zlepšování infrastruktury ochrany ovzduší
3.3 A Využívání šetrných technologií při spalování
3.3 B Snižování emisí těkavých organických látek
3.3 C Využívání obnovitelných zdrojů energie
3.4 Nakládání s odpady a odstraňování starých zátěží
3.4 A Vybudování integrovaného systému sběru a recyklace odpadů
3.4 B Rekulтивace a sanace starých ekologických zátěží

Zdroj: Operační program Infrastruktura – Programový dodatek (2007); vlastní zpracování

Tab. 3: Vybrané priority, opatření, podopatření/aktivity a investiční záměry Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství

Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství
1 Podpora zemědělství, zpracování zemědělských produktů a lesnímu hospodářství
1.3 Lesní hospodářství
1.3.1 Obnova lesního potenciálu poškozeného přírodními kalámitami a požárem a zavádění příslušných ochranných preventivních opatření
1.3.1 A Ochranná opatření pro zamezení resp. zmírnění škod způsobených kalámitami v lesích, rekonstrukce poškozených lesních porostů, obnova lesa po kalámitních těžbách
1.3.1 B Provádění preventivních protipovodňových opatření, odstraňování škod způsobených povodněmi
1.3.2 Investice do lesů
1.3.2 B Výstavba, rekonstrukce resp. modernizace zařízení upravující vodní režim (meliorace, retenční nádrže, apod.)
1.3.4 Zalesňování zemědělsky nevyužívaných půd
1.3.4 A Zalesnění zemědělsky nevyužívaných zemědělských půd a péče o mladé lesní kultury do zajištění lesního porostu

2 Rozvoj venkova, rybářství a odborné vzdělávání
2.1 Posílení přizpůsobivosti a rozvoje venkovských oblastí
2.1.1 Pozemkové úpravy
2.1.1 B Realizace společných zařízení pozemkových úprav (tj. polní cesty, protierozní opatření, opatření ke zvýšení ekologické stability krajiny (místní ÚSES včetně následné péče o prvky ÚSES))*
2.1.2 Obnova potenciálu a zachování zemědělské krajiny
2.1.2 A Obnova zemědělského produkčního potenciálu
2.1.2 B Prevence před povodněmi
2.1.3 Řízení a zajištění funkčnosti zemědělských vodních zdrojů
2.1.3 A Obnova a rekonstrukce rybníků a zemědělských vodních nádrží, rekonstrukce bezpečnostních přelivů a výpustných zařízení včetně příslušenství těchto objektů
2.1.3 B Pořízení a obnova staveb k vodohospodářským melioracím pozemků (stavby k závlaze a odvodnění pozemků)
2.1.5 Diverzifikace zemědělských aktivit a aktivit blízkých zemědělství
2.1.5 C Podpora pro využívání alternativních zdrojů energie – investice na využívání alternativních zdrojů energie

Zdroje: Pravidla, kterými se stanovují podmínky... – Opatření 1.3. – Lesní hospodářství (2005); Pravidla, kterými se stanovují podmínky... – 2.1. – Posílení přizpůsobivosti a rozvoje venkovských oblastí (2005); vlastní zpracování

Vysvětlivky: * mimo projektů budování polních cest (pokud nerealizovaly protierozní opatření)

Tab. 4: Vybrané priority a opatření Jednotného programového dokumentu pro Cíl 2 regionu NUTS 2 hl. m. Praha

Jednotný programový dokument pro Cíl 2 regionu NUTS 2 hl. m. Praha
1 Revitalizace a rozvoj městského prostředí
1.2 Regenerace poškozených a nevhodně využívaných ploch*

Zdroj: Programový dodatek Jednotného programového dokumentu pro Cíl 2 regionu NUTS 2 hl. m. Praha na období 2004–2006 (2007); vlastní zpracování

Vysvětlivky: * mimo projektů na přípravu ploch pro další výstavbu

Tab. 5: Vybrané programy, priority a opatření Iniciativy Společenství Interreg IIIA

Iniciativa Společenství Interreg IIIA
Program Česká republika – Polsko
1 Další rozvoj a modernizace infrastruktury na zlepšení konkurenceschopnosti přeshraniční oblasti
1.2 Infrastruktura zaměřená na ochranu životního prostředí a na prevenci povodní*
Program Česká republika – Rakousko
V Trvale udržitelný územní rozvoj a ochrana životního prostředí
PV/M2 Opatření v rámci ochrany přírody a životního prostředí včetně národních a přírodních parků*
Program Česká republika – Svobodný stát Bavorsko
3 Rozvoj území a životního prostředí
3.1 Ochrana přírody a životního prostředí

Program Česká republika – Svobodný stát Sasko
I Rozvoj území a životního prostředí
<i>I.1 Snižování zátěže životního prostředí a ekologických rizik s cílem podpory trvale udržitelného, ekologického rozvoje pohraničí</i>
Program Česká republika – Slovensko
II Udržiavanie krajiny a rozvoj turizmu
P2/O2 Rozvoj krajiny s ohľadom na environmentálne aspekty*

Zdroje: INTERREG IIIA Česká republika – Slovenská republika – Program Iniciativy Společenstva 2004–2006 (2004); INTERREG III A Česká republika – Rakousko – Program Iniciativy Společenství 2000(4)–2006 (2005); Program Iniciativy Společenství INTERREG III A 2000(4)–2006 – Česká republika – Svobodný stát Sasko (2005); Programový dodatek – Česká republika – Svobodný stát Bavorsko – INTERREG III A (2005); Program Iniciativy Společenství INTERREG IIIA Česká Republika – Polsko (2006); vlastní zpracování

Vysvětlivky: * mimo projektů na zpracování studií, marketingové aktivity, pořízení požární techniky, budování turistické infrastruktury, budování komunikací aj.

Po vyřazení nerelevantních projektů čítala databáze celkem 711 projektů (s celkovými veřejnými výdaji téměř 22 mld. Kč). Poté byla provedena oborová klasifikace projektů, během níž byly tyto projekty rozděleny do pěti základních sfér ŽP²¹. Tabulka 6 uvádí rozdělení priorit, opatření apod. dotačních titulů dle základních sfér ŽP.

Tab. 6: Klasifikace opatření dotačních titulů dle základních sfér životního prostředí

Sféra životního prostředí	OP I	OP RVMZ	JPD 2	Int. IIIA	FS
Voda (revitalizace vodních toků a rybníků, budování vodních nádrží a poldrů, protipovodňová opatření)	3.1A, 3.1B	1.3.1B, 1.3.2B, 2.1.2A, 2.1.2B, 2.1.3A, 2.1.3B	1.2	BA: 3.1 PO: 1.2 SA: 1.1	–
Infrastruktura (budování vodovodní a kanalizační infrastruktury a čistíren odpadních vod)	3.2A, 3.2B, 3.2C	–	1.2	BA: 3.1 PO: 1.2 SA: 1.1 SL: P2/O2	sektor životního prostředí
Ovzduší (snížování emisí, zvyšování využívání obnovitelných zdrojů energie)	3.3A, 3.3B, 3.3C	2.1.5C	–	BA: 3.1 PO: 1.2 SA: 1.1 SL: P2/O2	–
Odpady (recyklace odpadů, sanace starých ekologických zátěží)	3.4A, 3.4B	–	1.2	BA: 3.1	–
Krajina (investice do lesů a parků, realizace protierozních opatření a opatření ke zvýšení ekologické stability krajiny)	–	1.3.1A, 1.3.4A, 2.1.1B	1.2	BA: 3.1 PO: 1.2 RA: PV/M2 SA: 1.1 SL: P2/O2	–

Zdroj: vlastní zpracování

Vysvětlivky: viz tab. 1 (s. 33); BA = Bavorsko; PO = Polsko; RA = Rakousko; SA = Sasko; SL = Slovensko

²¹ Při oborové klasifikaci bylo využito členění odpovídající opatřením třetí priority OP Infrastruktura.

Při zpracování *interních* i *internetových* databází realizovaných projektů bylo nutné vyřešit celou řadu metodických otázek. Kromě výše uvedené potřeby podrobného výběru relevantních projektů bylo nutné doplnit některé informace o místu realizace projektů. Konkrétně se jednalo o doplnění informace o okresu realizace projektů v rámci OP RVMZ, Int. IIIA a FS. Druhou významnou překážku představovala v případě projektů spolufinancovaných z FS nejednotnost v uvádění měny finančních prostředků (tj. eura, resp. Kč), a to v souvislosti se značnou kurzovou pohyblivostí. Aby byly částky investované do ŽP prostřednictvím projektů z FS porovnatelné s částkami ostatních projektů, byly pro potřeby předkládané práce přepočítány dle kurzu České národní banky²². Další metodická poznámka, týkající se projektů FS, se váže na projekt s názvem *Rekonstrukce úpravny vody a ČOV a rekonstrukce a dokončení kanalizace v povodí Lužické Nisy*, který byl realizován ve dvou okresech (Jablonec nad Nisou a Liberec). Pro účely diplomové práce byl tento projekt (včetně investované částky) rovnoměrně rozdělen na dva samostatné. Totožný postup byl zvolen i v případě projektu s názvem *Likvidace invazních rostlin v povodí Nisy*, který byl spolufinancován z Int. IIIA. Zařazení projektů FS do analýzy regionální dimenze se zdá být na základě uvedených „nedostatků“ problematické, přesto je nelze vzhledem k vysokým investicím (řádově stovky miliónů Kč) opomenout. Na druhou stranu tyto investice významně ovlivnily distribuci finančních prostředků z fondů EU, a proto je v předkládané práci distribuce hodnocena vč. projektů financovaných z FS a bez nich.

V diplomové práci byly použity základní ukazatele pro vyjádření míry meziregionálních rozdílů v její redistribuci a předpokládané míry podpory z fondů EU. Důraz v hodnocení byl kladen především na investované částky oproti počtům realizovaných projektů, čemuž odpovídají i použité ukazatele:

- **veřejné výdaje** (v Kč) – pouze tzv. *způsobilé výdaje*²³, sestávající z finanční podpory EU a z národních zdrojů (tj. mimo soukromých zdrojů);
- **finanční podpora EU** (v Kč) – finanční prostředky (dotace) z fondů EU (dle dotačního titulu z ERDF, EAGGF nebo FS);
- **národní zdroje** (v Kč) – součet výdajů ze státního rozpočtu, krajských a obecních rozpočtů, SFŽP a MŽP ČR vynaložených v rámci spolufinancování podpořených projektů.

²² Přepočteno dle kurzu aktuálního k datu vydání tzv. finančního memoranda, příp. k datu změny rozhodnutí Evropské komise.

²³ Využití tzv. způsobilých výdajů (uznatelných nákladů) oproti celkovým výdajům vychází ze skutečnosti, že způsobilé výdaje mají přímou vazbu na aktivity projektu (definované daným dotačním titulem) a jsou tedy „způsobilé“ pro spolufinancování ze strany EU.

Pro hodnocení regionální dimenze dotačních titulů do environmentální sféry byly použity následující ukazatele:

- **veřejné výdaje na obyvatele** (v Kč/obyv.)²⁴;
- **veřejné výdaje na plochu** (v Kč/km²);
- **veřejné výdaje na projekt** (v Kč/projekt);
- **předpokládaná míra podpory** (v %) – alikvotní podíl územně-správních jednotek na socio- a fyzickogeografických charakteristikách Česka (blíže viz podkapitoly 5.1–5.3);
- **skutečná míra podpory** (v %) – podíl územně-správních jednotek na celkové alokaci finančních prostředků;
- **rozdílnost v předpokládané a skutečné míře podpory** (v procentních bodech; p. b.) – jedná se o jediný v práci používaný ukazatel, u kterého lze dosáhnout také záporných hodnot²⁵.

---

²⁴ Počet obyvatel představuje průměrnou hodnotu mezi počtem obyvatel k 1. 1. 2004 a k 31. 12. 2006.

²⁵ Nevýhodou tohoto ukazatele je značná citlivost na odlehlejší hodnoty. Především se jedná o případ, kdy byla v jednom regionu dosažena extrémně vysoká hodnota skutečné míry podpory, která měla za následek dosažení podprůměrných, příp. i záporných hodnot tohoto ukazatele v ostatních regionech.

4.2 Použité statistické metody

Statistické metody, které byly v práci využity, vycházejí z definovaných výzkumných otázek. Jedná se zejména o základní popisné charakteristiky souborů projektů, rozdělených podle dotačního titulu, základní sféry ŽP, nebo místa realizace. Popsány budou především poskytnuté dotace na realizaci projektů a souhrnné investované prostředky za jednotlivé okresy (příp. kraje), a to prostřednictvím minima, maxima, průměru, mediánu, směrodatné odchylky a variačního koeficientu.

Směrodatná odchylka představuje základní ukazatel používaný Evropským statistickým úřadem (Eurostat) pro měření meziregionální variability (Blažek 1996a). Velikost směrodatné odchylky je ale závislá na volbě jednotek měření, resp. na velikosti naměřených hodnot, a proto není tato metoda vhodná pro porovnávání různých ukazatelů, jejichž průměrné hodnoty se výrazně liší. Z toho důvodu se v regionálních analýzách častěji využívá variační koeficient pro zhodnocení míry meziregionální variability daného ukazatele (Pokorák 2007). Variační koeficient je definován jako poměr směrodatné odchylky a průměru daného souboru, což je pro srovnávání různých ukazatelů vhodnější, protože není závislý na nominálních hodnotách ukazatelů. Nevýhodou použití této metody je skutečnost, že nezohledňuje průměrnou hodnotu proměnné (pokud je průměr sledovaných hodnot blízký nule, vykazuje variační koeficient velkou variabilitu již při malých regionálních rozdílech; Štika 2004).

Pro kvantifikaci míry závislosti ukazatelů předpokládané a skutečné míry podpory se jako vhodná statistická metoda jeví *Spearmanův korelační koeficient pořadí*²⁶, který lze obecně použít pro zjištění míry vztahu (asociace) dvou náhodných spojitých proměnných (v rámci souboru jednotek, které nevykazují normální rozdělení; Hendl 2004).

---

²⁶ Výsledky *Kolmogorov-Smirnovova testu normality* naznačily, že ne všechny použité ukazatele vykazovaly normální rozdělení. Dále bylo na základě analýzy krabicových diagramů zjištěno, že některé ukazatele obsahují řadu odlehlých hodnot (které silně ovlivňují hodnotu *Pearsonova korelačního koeficientu*). Proto bylo přikročeno k výpočtu *Spearmanova korelačního koeficientu pořadí*, který je rezistentní vůči odlehlým hodnotám a lze ho použít i tehdy, kdy nelze předpokládat normální rozdělení proměnných (více viz Hendl 2004).

4.3 Územní vymezení podpory

Politika hospodářské a sociální soudržnosti EU podporuje relativně zaostávající oblasti (na úrovni regionů NUTS 2) s tím, že podporu bylo v řešeném období možné čerpat prakticky na celém území Česka.

V předkládané práci bude regionální dimenze redistribuce finančních prostředků z fondů EU analyzována na úrovni okresů. Z metodického hlediska je pro její hodnocení důležité upozornit na nerovné „šance“ regionů získat dotace z fondů EU, dané nastavením podmínek pro čerpání dotací z jednotlivých dotačních titulů. Jelikož byly OP I a OP RVMZ programovými nástroji Cíle 1 PHSS EU, bylo možné čerpat podporu z uvedených dotačních titulů pouze v mimopražských krajích. Naopak podporovaným územím v rámci JPD 2 byly vybrány správní obvody hl. m. Prahy. Projekty realizované na území hl. m. Prahy sice byly začleněny do analýzy regionální dimenze, ale alokace finančních prostředků na realizaci JPD 2 byla dána předem, a proto nelze porovnávat „úspěšnost“ čerpání hl. m. Prahy s ostatními okresy, resp. kraji. Obdobně je třeba přistupovat k hodnocení regionální dimenze projektů spolufinancovaných z FS, které na jednu stranu bylo možné realizovat kdekoliv na území Česka, ale na druhou stranu se proces schvalování projektů výrazně odlišoval od ostatních titulů. To bylo dáno skutečnostmi, že FS nemá charakter operačního programu a na procesu schvalování dotací se podílela česká strana společně s Evropskou komisí. Iniciativa Společenství Interreg IIIA byla realizována prostřednictvím pěti samostatných programů (viz podkapitola 3.4), jimiž podporované území odpovídalo těm krajům, které měly společnou hranici s jedním ze sousedních států Česka. Jedinými „nepodporovanými“ kraji v rámci Int. IIIA byly Středočeský kraj a Hl. m. Praha. Na druhou stranu bylo území Moravskoslezského, Jihomoravského, Karlovarského, Libereckého a částečně Jihočeského kraje podporováno ve dvou programech Int. IIIA (Pileček 2008).

Výhodou projektů spolufinancovaných z fondů EU pro hodnocení regionální dimenze je skutečnost, že žadatelé byli v žádosti o dotaci povinni uvádět mj. místo realizace projektu, a to na úrovni obcí. Naprostá většina projektů (s výjimkou některých projektů v rámci Int. IIIA nebo FS) měla pouze lokální dopad, nepřesahující hranice obce. Naopak projekty spolufinancované z Int. IIIA a FS měly mnohdy dopad na širší území, v některých případech dokonce přesahující hranice okresu.

4.4 Postup práce

Hodnocení regionální dimenze alokace je v odborné literatuře běžně prováděno ve dvou fázích. V první fázi je distribuce alokace promítnuta do území a v druhé fázi jsou hledány „příčiny“ a „důvody“ pro výši investovaných prostředků v jednotlivých územně-správních jednotkách. Hodnocení redistribuce je navíc prováděno na základě meziregionálních rozdílů v územní koncentraci daného jevu (přepočteného na počet obyvatel nebo plochu). Tento postup má ale dvě nevýhody. První nevýhodou je skutečnost, že neumožňuje okamžitě určit absolutní výši alokace ve vybrané územně-správní jednotce (např. z výdajů na obnovu lesa přepočtených na jeho rozlohu v daném okrese, pokud není tato známa). Uvedený postup dále neumožňuje v rámci vybrané územně-správní jednotky objektivně zhodnotit distribuci alokace pro více sfér ŽP (nelze porovnávat např. výdaje na ČOV přepočtené na počet obyvatel okresu a výdaje na obnovu lesa přepočtené na plochu okresu).

Na základě výše uvedených nedostatků bude klasický postup hodnocení doplněn o méně obvyklý metodický postup, který sestává ze tří navazujících fází:

- **určení předpokládané míry podpory** – pro jednotlivé územně-správní jednotky bude určena předpokládaná míra finanční podpory na základě jejich alikvotního podílu na vybraných socio- a fyzikogeografických charakteristikách Česka;
- **analýza regionální dimenze distribuce finančních prostředků EU** – pomocí základních statistických metod budou zhodnoceny meziregionální rozdíly v distribuci celkové alokace určené pro ŽP a v distribuci alokace dle hlavních typů podporovaných aktivit;
- **zhodnocení redistribuce finančních prostředků na základě porovnání předpokládané a skutečné míry podpory** – porovnání předpokládaného a skutečného stavu čerpání finanční podpory v jednotlivých krajích s důrazem na metropolitní areály, strukturálně postižené regiony, environmentálně postižené regiony a velkoplošná chráněná území.

Výhodou zvoleného postupu je možnost určit absolutní výši alokace, porovnat „oprávněnost“ čerpání územně-správní jednotky (např. okres Znojmo zaujímá 2 % rozlohy a 1 % obyvatelstva Česka, ale byla do něho alokována 4 % veškerých veřejných výdajů do environmentální sféry) a porovnat výdaje mezi jednotlivými ukazateli (např. do okresu Znojmo bylo alokováno 1 % veškerých veřejných výdajů na ochranu ovzduší a 6 % veškerých veřejných výdajů na odpadové hospodářství).

5 HODNOCENÍ REGIONÁLNÍ DIMENZE DOTAČNÍCH TITULŮ DO ENVIRONMENTÁLNÍ SFÉRY

V programovém období 2004–2006 bylo prostřednictvím 711 projektů investováno z veřejných zdrojů do environmentální sféry téměř 22 mld. Kč (z toho 26 projektů, resp. 14 mld. Kč prostřednictvím FS). Průměrné veřejné výdaje na projekt činily 30 mil. Kč²⁷. Jednotlivé projekty byly klasifikovány a následně hodnoceny podle dotačního titulu (viz podkapitola 5.1), podle místa realizace (viz podkapitola 5.2) a podle pěti základních sfér životního prostředí (*voda, infrastruktura, ovzduší, odpady, krajina*; viz podkapitola 5.3). V podkapitole 5.4 je zhodnocena relativní pozice vybraných typů regionů (*metropolitní areály, strukturálně a environmentálně postižené regiony, velkoplošná chráněná území*) v celkové alokaci finančních prostředků do environmentální sféry.

5.1 Souhrnné charakteristiky projektů do environmentální sféry

Projekty byly rozděleny podle dotačního titulu, v rámci kterého obdržely finanční podporu, tj. OP I, OP RVMZ, JPD 2, Int. IIIA, FS. Z tabulky 7 vyplývá, že nejvíce (tj. 58 %) projektů bylo realizováno v rámci OP RVMZ. Jednalo se zejména o projekty menšího rozsahu s průměrnými výdaji 3 mil. Kč (se směr. odch. 3 mil. Kč), což dokládá také nejnižší hodnota pro nejméně nákladný projekt – *Zalesnění zemědělsky nevyužívaných půd v lokalitě "Stráně"* s dotací 32 tis. Kč.

Tab. 7: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů na projekty dle dotačních titulů

Dotační titul	OP I	OP RVMZ	JPD 2	Int. IIIA	FS	Celkem	
						s FS	bez FS
Počet projektů	219	416	19	31	26	711	685
Veřejné výdaje celkem (v mil. Kč)	5 306	1 398	764	211	13 960	21 638	7 678
Min. (v mil. Kč)	0,520	0,032	7,133	0,791	189,332	0,032	<i>0,032</i>
Max. (v mil. Kč)	180	19	150	51	1 590	1 590	<i>180</i>
Průměr (v mil. Kč)	24	3	40	7	537	30	<i>11</i>
Medián (v mil. Kč)	8	2	20	5	442	4	<i>3</i>
Směrodatná odchylka (v mil. Kč)	33	3	38	9	311	117	<i>23</i>
Variační koeficient	1,38	0,91	0,94	1,32	0,58	3,86	<i>2,03</i>

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); vlastní výpočty a zpracování

Vysvětlivky: viz tab. 1 (s. 33)

²⁷ Se směrodatnou odchylkou 117 mil. Kč.

Naopak finančně nejvíce nákladné projekty byly podpořeny z FS v celkovém objemu téměř 14 mld. Kč (tj. 65 % celkové alokace projektů do environmentální sféry). V rámci FS byly podporovány pouze velké infrastrukturní projekty s průměrnými výdaji 537 mil. Kč (se směr. odch. 311 mil. Kč). Z tohoto dotačního titulu byl podpořen také nejvíce nákladný projekt – *Doplnění vodohospodářské infrastruktury města Plzeň* s celkovými náklady cca 1,6 mld. Kč (tj. 7 % celkové alokace projektů do environmentální sféry). Tento dotační titul také vykazoval nejnižší míru variability měřenou variačním koeficientem (0,58), danou především srovnatelným rozsahem a finanční nákladností podpořených projektů. Naopak nejvyšší míru variability vykazoval OP I (var. koef. 1,38), který podporoval jak méně nákladné revitalizace vodních toků, tak i velmi nákladné infrastrukturní projekty.

I když bylo pro účely PHSS EU celé území Česka (mimo hl. m. Prahy) považováno za zaostávající, byly některé jeho oblasti rozvinuté více a jiné méně. To je dáno jednak nerovnoměrným rozmístěním socio-ekonomických aktivit a jednak rozdílnými fyzickogeografickými podmínkami. Na základě tohoto předpokladu lze usuzovat, že aktivita aktérů lokálního a regionálního rozvoje v žádání o dotace z fondů EU se mezi jednotlivými oblastmi lišila a že jejich „šance“ na získání dotací nebyly rovné. Z toho důvodu lze očekávat prostorově nerovnoměrnou distribuci alokace. Podkapitoly 5.2–5.4 se zabývají hodnocením meziregionálních rozdílů v redistribuci celkové alokace do environmentální sféry.

5.2 Regionální vzorec alokovaných finančních prostředků

Meziregionální rozdíly v redistribuci finančních prostředků do environmentální sféry byly hodnoceny na úrovni okresů a krajů. V tabulce 8 je uvedena distribuce alokace projektů (vč. FS) podle jednotlivých krajů. Nejvíce projektů (22 %) bylo realizováno na Vysočině. Tyto projekty byly zaměřeny zejména na odbahnění rybníků a výstavbu malých retenčních nádrží. Naopak nejméně projektů (2 %) bylo lokalizováno v Libereckém kraji. Absolutně nejvíce veřejných výdajů směřovalo do Jihomoravského (3,6 mld. Kč) a naopak nejméně do Ústeckého kraje (230 mil. Kč; více viz popis k tabulce 10). Relativně nejvíce nákladné projekty byly realizovány v Plzeňském kraji (130 mil. Kč se směr. odch. 349 mil. Kč) a v Moravskoslezském kraji (101 mil. Kč se směr. odch. 237 mil. Kč), a to z důvodu lokalizace velkých infrastrukturních projektů a zároveň celkově nižšího počtu projektů. Za zmínku stojí také ukazatel minimální výše výdajů na projekt, který v případě hl. m. Prahy dosahoval hodnoty více než 7 mil. Kč, zatímco u ostatních krajů nedosahoval ani 1 mil. Kč. Tato skutečnost byla dána odlišnými podmínkami pro získání finanční podpory v rámci JPD 2.

Tab. 8: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů na projekty dle krajů

Kraj	PR	JČ	JM	KV	KH	LI	MS
Počet projektů	19	75	87	23	28	14	24
Veřejné výdaje celkem (v mil. Kč)	764	598	3 640	292	1 417	844	2 436
Min. (v mil. Kč)	7,133	0,078	0,234	0,388	0,302	0,785	0,055
Max. (v mil. Kč)	150	212	921	189	507	335	995
Průměr (v mil. Kč)	40	8	42	13	51	60	101
Medián (v mil. Kč)	20	3	5	2	4	6	9
Směrodatná odchylka (v mil. Kč)	38	25	139	39	132	114	237
Variační koeficient	0,94	3,11	3,31	3,04	2,60	1,89	2,33
Kraj	OL	PA	PL	SČ	ÚL	VY	ZL
Počet projektů	40	29	23	109	27	159	54
Veřejné výdaje celkem (v mil. Kč)	2 247	1 363	2 982	2 644	230	1 654	528
Min. (v mil. Kč)	0,122	0,077	0,060	0,111	0,053	0,036	0,032
Max. (v mil. Kč)	902	888	1 590	558	50	386	180
Průměr (v mil. Kč)	56	47	130	24	9	10	10
Medián (v mil. Kč)	3	4	4	4	4	2	3
Směrodatná odchylka (v mil. Kč)	163	162	349	70	11	39	26
Variační koeficient	2,90	3,44	2,69	2,90	1,32	3,75	2,66

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); vlastní výpočty a zpracování

Vysvětlivky: PR = Hl. m. Praha; JČ = Jihočeský; JM = Jihomoravský; KV = Karlovarský; KH = Královéhradecký; LI = Liberecký; MS = Moravskoslezský; OL = Olomoucký; PA = Pardubický; PL = Plzeňský; SČ = Středočeský; ÚL = Ústecký; VY = Vysočina; ZL = Zlínský

Naopak relativně nejméně nákladné projekty byly realizovány v Jihočeském (8 mil. Kč se směr. odch. 25 mil. Kč) a Ústeckém kraji (9 mil. Kč se směr. odch. 11 mil. Kč). Vzhledem ke skutečnosti, že v jednotlivých krajích byly realizovány projekty z různých dotačních titulů a zároveň v různých sférách ŽP, lze očekávat vysokou míru variability alokace veřejných výdajů v jednotlivých krajích. Tento předpoklad se naplnil zejména v případě Vysočiny (var. koef. 3,75) a Pardubického kraje (var. koef. 3,44). Takto vysoké hodnoty lze odůvodnit v případě Vysočiny vysokým počtem realizovaných projektů s veřejnými výdaji v řádu jednotek až stovek mil. Kč; v případě Pardubického kraje naopak nízkým počtem projektů s tím, že byly realizovány převážně projekty s výdaji do 10 mil. Kč a jeden velmi nákladný infrastrukturní projekt – *Labe-Loučná* s výdaji 888 mil. Kč. Nejnižší variabilitu lze vysledovat v hl. m. Praze (var. koef. 0,94) a Ústeckém kraji (var. koef. 1,32), jelikož na území obou krajů nebyl realizován žádný finančně velmi nákladný infrastrukturní projekt.

Z popisu k tabulce 8 vyplývá, že lokalizace velkých infrastrukturních projektů z FS značně ovlivnila statistické charakteristiky regionální distribuce alokace. Z tohoto důvodu obsahuje tabulka 9 charakteristiky vypočtené pro 685 projektů bez FS. Na první pohled odlišné hodnoty lze vysledovat v případě celkových veřejných výdajů, které ve všech krajích (s výjimkou Středočeského a Jihomoravského) nedosahovaly souhrnné částky 1 mld. Kč. Dalším ukazatelem, u kterého došlo k výraznému snížení hodnot, je dle očekávání maximální výše výdajů na projekt. Nejvíce nákladný projekt byl realizován ve Zlínském kraji – *Logistické centrum odpadů mikroregionu Vsetínsko* s veřejnými výdaji 180 mil. Kč. K předpokládanému snížení hodnot došlo také v případě ukazatele pro průměrné výdaje na projekt. Relativně nejméně nákladné projekty byly lokalizovány opět v Jihočeském kraji (5 mil. Kč se směr. odch. 7 mil. Kč) a v Karlovarském kraji (5 mil. Kč se směr. odch. 9 mil. Kč). Naopak relativně nejvíce nákladné projekty byly realizovány v hl. m. Praze (40 mil. Kč se směr. odch. 38 mil. Kč). Z důvodu nezapočtení extrémních hodnot projektů podpořených v rámci FS došlo také ke snížení míry variability alokace veřejných výdajů, kdy maximální hodnotu var. koef. (2,66) vykazoval Zlínský kraj, a to z důvodu realizace výše uvedeného projektu výstavby logistického centra odpadů.

Tab. 9: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů na projekty bez Fondu soudržnosti dle krajů

Kraj	PR	JČ	JM	KV	KH	LI	MS
Počet projektů	19	74	83	22	25	12	21
Veřejné výdaje celkem (v mil. Kč)	764	386	1 101	103	153	174	386
Min. (v mil. Kč)	7,133	0,078	0,234	0,388	0,302	0,785	0,055
Max. (v mil. Kč)	150	43	107	44	41	70	147
Průměr (v mil. Kč)	40	5	13	5	6	14	18
Medián (v mil. Kč)	20	3	4	2	3	4	6
Směrodatná odchylka (v mil. Kč)	38	7	22	9	9	20	32
Variační koeficient	0,94	1,37	1,65	1,87	1,51	1,37	1,76
Kraj	OL	PA	PL	SČ	ÚL	VY	ZL
Počet projektů	37	28	20	106	27	157	54
Veřejné výdaje celkem (v mil. Kč)	535	475	338	1 506	230	999	528
Min. (v mil. Kč)	0,122	0,077	0,060	0,111	0,053	0,036	0,032
Max. (v mil. Kč)	141	139	85	152	50	110	180
Průměr (v mil. Kč)	14	17	17	14	9	6	10
Medián (v mil. Kč)	3	4	3	4	4	2	3
Směrodatná odchylka (v mil. Kč)	30	30	23	29	11	14	26
Variační koeficient	2,04	1,76	1,38	2,02	1,32	2,20	2,66

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); vlastní výpočty a zpracování

Vysvětlivky: viz tab. 8 (s. 48)

Tabulky 8 a 9 popisovaly charakter distribuce alokace na úrovni jednotlivých projektů. Za účelem zhodnocení regionální dimenze bylo však nutné data za projekty agregovat podle místa realizace. Tabulka 10 proto uvádí základní charakteristiky agregovaných veřejných výdajů na úrovni okresů a krajů. Jediným okresem, ve kterém nebyl realizován žádný projekt primárně zaměřený na ŽP, byl Náchod. K tomuto stavu přispěla i skutečnost, že do OP I nebyla podána žádná žádost o dotaci pro projekt lokalizovaný v tomto okrese. V případě nezahrnutí projektů z FS nastala totožná situace v okrese Pardubice, ve kterém byl realizován právě jeden výše uvedený projekt podpořený z FS. Situace v okrese Pardubice byla mírně odlišná od předchozího příkladu, jelikož do OP I byly podány celkem čtyři žádosti o dotaci, ale ani jedna nebyla úspěšná. Nejvíce veřejných výdajů bylo alokováno v okrese Plzeň-město, a to z důvodu realizace výše uvedeného infrastrukturního projektu. Více než 1 mld. Kč byla dále investována v okrese Břeclav, Frýdek-Místek a Olomouc, opět z důvodu realizace velkých infrastrukturních projektů. Pokud bude počítáno bez projektů z FS, bylo nejvíce finančních prostředků alokováno v hl. m. Praze (764 mil. Kč). Takto vysoká hodnota je dána předem určenou alokací pro danou oblast podpory v rámci JPD 2. Z mimopražských okresů bylo nejvíce veřejných výdajů investováno v okrese Vsetín (378 mil. Kč), a to díky vybudování logistického centra odpadů a rekultivacím dvou

skládek aj. Průměrná výše veřejných výdajů v rámci okresů činila 281 mil. Kč (se směr. odch. 342 mil. Kč), v případě nezapočtení projektů z FS odpovídal tento ukazatel 100 mil. Kč (se směr. odch. 121 mil. Kč). Míra variability veřejných výdajů mezi jednotlivými okresy byla dle očekávání nižší než v případě výdajů dle projektů a dosahovala hodnoty var. koef. 1,22 (při zahrnutí i nezahrnutí projektů z FS).

Z hlediska veřejných výdajů agregovaných na úrovni krajů bylo nejméně investováno v Ústeckém kraji (230 mil. Kč), což je dáno skutečností, že v tomto kraji nebyl realizován žádný relativně nákladný (infrastrukturní) projekt. V případě nezahrnutí projektů z FS bylo nejméně finančních prostředků alokováno do Karlovarského kraje (103 mil. Kč), k čemuž přispěla také skutečnost, že v tomto kraji byly až na jeden projekt realizovány projekty do 10 mil. Kč. Naopak nejvíce veřejných výdajů bylo z důvodu realizace čtyř velkých infrastrukturních projektů a zároveň vysokého počtu projektů alokováno do Jihomoravského kraje (3,6 mld. Kč). Pokud by nebylo počítáno s projekty z FS, bylo by nejvíce veřejných výdajů alokováno do Středočeského kraje (1,5 mld. Kč), a to z důvodu vysokého počtu projektů, které byly zaměřeny na budování veřejné infrastruktury venkovských obcí. Průměrně bylo do jednotlivých krajů alokováno 1,5 mld. Kč (se směr. odch. 1 mld. Kč), v případě nezahrnutí projektů podpořených v rámci FS průměrně 0,5 mld. Kč (se směr. odch. 0,4 mld. Kč). Je zřejmé, že míra variability v případě agregace výdajů na vyšší řádovostní úrovni (tj. krajů) bude dosahovat nižší hodnoty, než v případě hodnocení agregovaných výdajů na úrovni okresů. Toto tvrzení bylo potvrzeno i v případě míry variability alokovaných veřejných výdajů, kdy v případě krajů dosahoval var. koef. hodnoty 0,68, resp. 0,72 bez projektů z FS, oproti hodnotě v případě okresů 1,22 (včetně i bez projektů z FS).

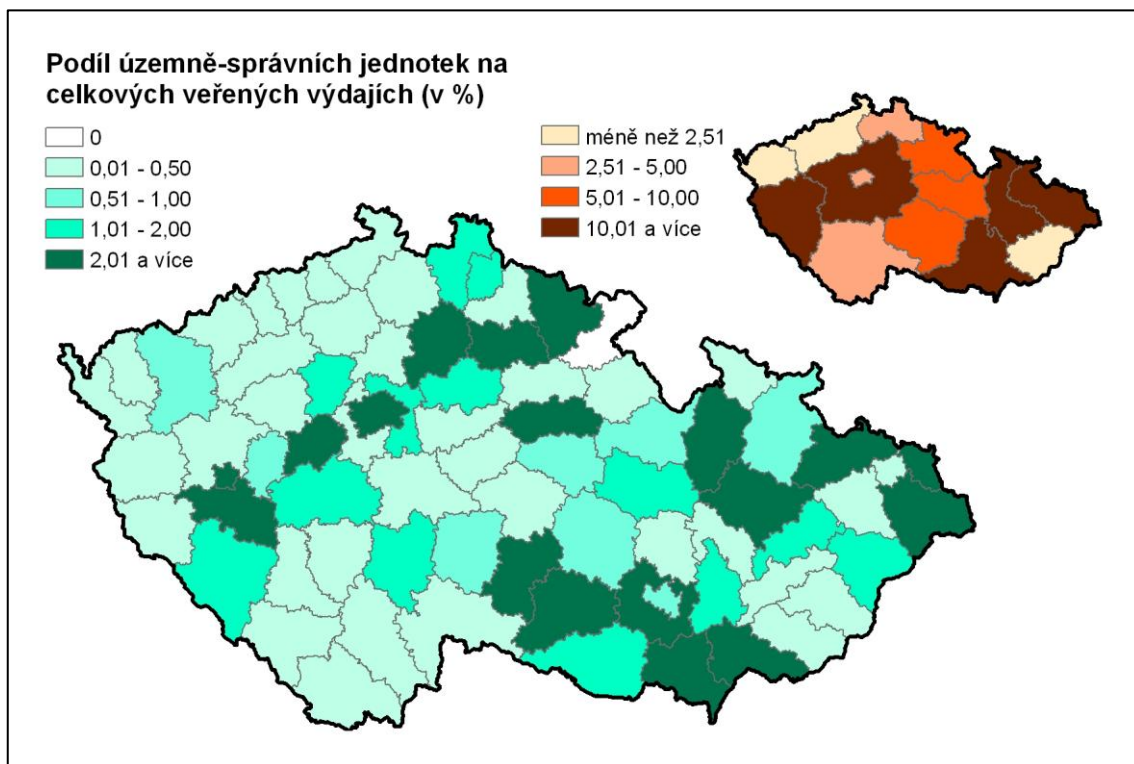
Tab. 10: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů agregovaných v územně-správních jednotkách

Územně-správní jednotky	Okresy		Kraje	
	s FS	bez FS	s FS	bez FS
Počet územně-správních jednotek	77	77	14	14
Veřejné výdaje celkem (v mil. Kč)	21 638	7 678	21 638	7 678
Min. (v mil. Kč)	0	0	230	103
Max. (v mil. Kč)	1 615	764	3 640	1 506
Průměr (v mil. Kč)	281	100	1 546	548
Medián (v mil. Kč)	109	52	1 390	431
Směrodatná odchylna (v mil. Kč)	342	121	1 047	394
Variační koeficient	1,22	1,22	0,68	0,72

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); vlastní výpočty a zpracování

V obrázku 2 (pro projekty mimo FS v příloze 1) je graficky znázorněn podíl jednotlivých územně-správních jednotek na celkové alokaci pro environmentální sféru (např. v okrese Břeclav bylo z celkové alokace 22 mld. Kč vynaloženo 1,2 mld. Kč, tj. cca 5,6 %). Koncentraci vyšší míry podpory lze nalézt zejména v okresech tvořících „pás“ v ose Trutnov–Mladá Boleslav–Hl. m. Praha–Plzeň, dále v okresech jižní Moravy a severní Moravy. Naopak relativně méně finančních prostředků bylo alokováno do okresů sousedících s výše popsáním „pásem“, tzn. do okresů v ose Česká Lípa–Cheb–Domažlice a v ose Náchod–Kutná Hora–Písek–Český Krumlov. Na úrovni krajů bylo relativně více finančních prostředků investováno do Středočeského a Plzeňského kraje a do všech moravských krajů (vyjma Zlínského kraje). Naopak relativně nižší podpora směřovala do Karlovarského, Ústeckého a Zlínského kraje. V případě hodnocení regionální dimenze alokace veřejných výdajů mimo projekty z FS jsou meziregionální rozdíly na okresní úrovni menší (viz příloha 1). Patrná je v tomto případě koncentrace finanční podpory do pražského metropolitního areálu, na jižní a střední Moravu a na Vysočinu. Na druhou stranu je na krajské úrovni patrnější vyšší míra podpory na Moravě.

Obr. 2: Celkové veřejné výdaje do environmentální sféry

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); vlastní výpočty a zpracování

Na projekty do environmentální sféry bylo v programovém období 2004–2006 vynaloženo z veřejných zdrojů průměrně 2 111 Kč/obyvatele (resp. 749 Kč/obyv. bez projektů z FS). Na úrovni okresů bylo relativně nejméně finančních prostředků vynaloženo v okrese Náchod (0 Kč/obyv.), naopak relativně nejvíce v okrese Plzeň-jih (10 743 Kč/obyv.; viz tabulka 11). Důvodem této skutečnosti je realizace velkého infrastrukturního projektu *Svazek obcí mikroregionu Radbuza* (737 mil. Kč) ve spojení s relativně nízkým počtem obyvatel okresu (69 tis.). Pokud by do analýzy nebyly zahrnuty projekty z FS, bylo by relativně i absolutně nejméně finančních prostředků investováno v okrese Náchod a Pardubice (oba 0 Kč/obyv.), naopak relativně nejvíce v okrese Beroun (3 598 Kč/obyv.), a to z důvodu realizace mnoha infrastrukturních projektů ve spojení s relativně nízkým počtem obyvatel okresu (78 tis.).

V případě distribuce alokace přepočtené na počet obyvatel na úrovni krajů bylo nejméně veřejných výdajů vynaloženo v Ústeckém kraji (280 Kč/obyv.), naopak relativně nejvíce v Plzeňském kraji (5 399 Kč/obyv.). V případě nezahrnutí projektů z FS bylo relativně nejméně veřejných výdajů investováno v Královéhradeckém kraji (279 Kč/obyv.) z důvodu realizace nízkého počtu projektů (4 %), které byly navíc relativně méně finančně nákladné. Relativně nejvíce bylo investováno na Vysočině (1 941 Kč/obyv.), a to především díky realizaci velkého množství projektů (23 % ze všech projektů mimo FS). Míru variability agregovaných veřejných výdajů přepočtených na obyvatele lze v případě okresů i krajů považovat za relativně nízkou (0,60–1,14).

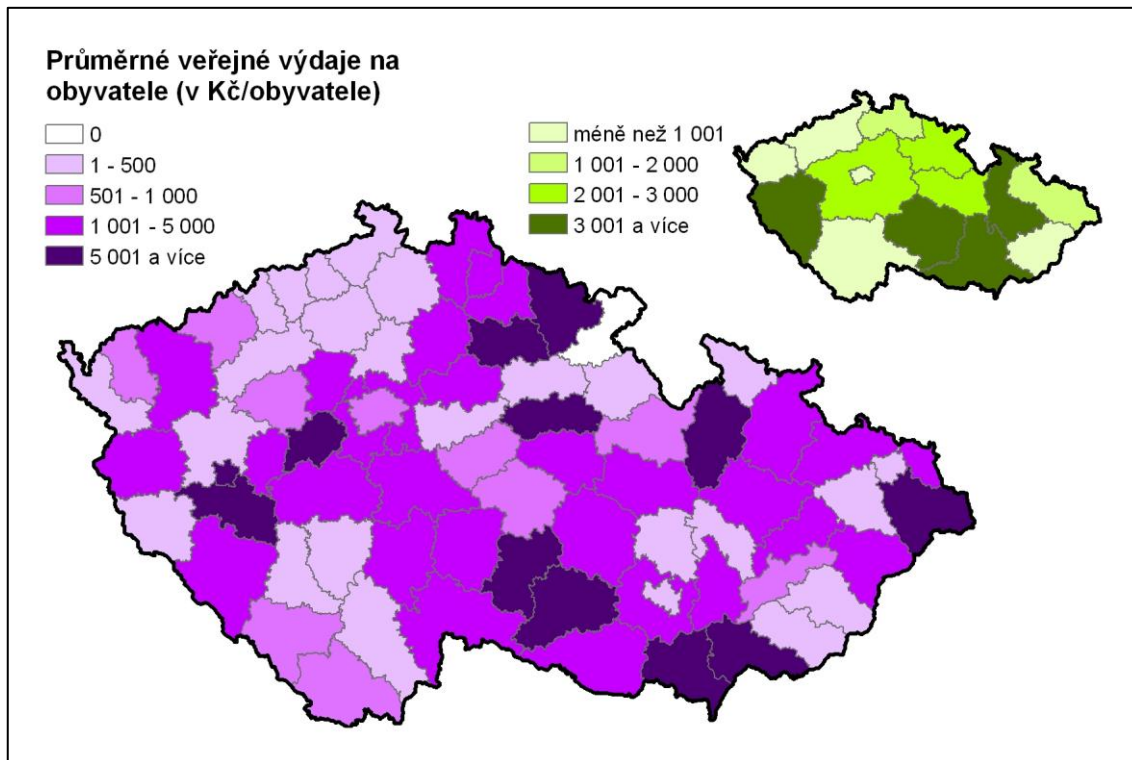
Tab. 11: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů přepočtené na počet obyvatel územně-správních jednotek

Územně-správní jednotky	Okresy		Kraje	
	s FS	bez FS	s FS	bez FS
Min. (v Kč/obyv.)	0	0	280	279
Max. (v Kč/obyv.)	10 743	3 598	5 399	1 941
Průměr (v Kč/obyv.)	2 233	832	2 183	741
Medián (v Kč/obyv.)	1 098	530	2 127	633
Směrodatná odchylka (v Kč/obyv.)	2 556	887	1 349	448
Variační koeficient	1,14	1,07	0,62	0,60

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); ČSÚ – Tab.1.4 Počet obyvatel podle oblastí, krajů a okresů v roce 2004 (2010); ČSÚ – Tab.1.4 Počet obyvatel podle oblastí, krajů a okresů v roce 2006 (2010); vlastní výpočty a zpracování

Charakter regionální distribuce celkové alokace přepočtené na počet obyvatel je graficky znázorněn v obrázku 3.

Obr. 3: Celkové veřejné výdaje do environmentální sféry přepočtené na počet obyvatel

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33) a tab. 11 (s. 53); vlastní výpočty a zpracování

Relativně více finančních prostředků bylo vynaloženo na Plzeňsku, na Vysočině, na jihu Moravy a na severozápadě Královéhradeckého kraje, naopak relativně méně v Ústeckém a Zlínském kraji a na jihu Čech. V případě hodnocení distribuce alokace bez projektů z FS lze vysledovat patrnější regionální vzorec, představovaný dvěma „pásky“ okresů s relativně vyšší alokací na obyvatele. Prvním z nich vede v ose Hl. m. Praha (vč. širšího okolí)–Vysočina–jih Moravy a druhý v ose Vysočina–Olomoucký kraj (viz příloha 2). Naopak relativně nejméně bylo investováno v krajích hraničícími se Saskem a Polskem.

Z hlediska územní koncentrace bylo prostřednictvím projektů do environmentální sféry investováno z veřejných zdrojů průměrně 274 tis. Kč/km² (resp. 97 tis. Kč/km² bez projektů z FS). Relativně nejméně veřejných výdajů bylo investováno v okrese Náchod a v případě projektů mimo FS také v okrese Pardubice (0 Kč/km²; viz tabulka 12). Naopak relativně nejvíce bylo investováno v okrese Plzeň-město (6 180 tis. Kč/km²), z důvodu realizace výše uvedeného vysoce nákladného infrastrukturního projektu

a zároveň relativně malé rozlohy okresu (261 km²). V případě nezahrnutí projektů z FS bylo relativně nejvíce veřejných výdajů vynaloženo v hl. m. Praze (1 541 tis. Kč/km²; platí také na úrovni krajů, a to včetně i bez projektů z FS). Tato skutečnost byla dána vyčleněním samostatné alokace pro projekty realizované na území hl. m. Prahy (v rámci JPD 2). Mimo projekty realizované v hl. m. Praze bylo relativně nejvíce finančních prostředků investováno v okrese Brno-město (bez projektů z FS; 789 tis. Kč/km²), na krajské úrovni v Jihomoravském kraji (506 tis. Kč/km²; resp. 153 tis. Kč/km² bez projektů z FS). Pro úplnost informací bylo na krajské úrovni relativně nejméně investováno v Ústeckém kraji (43 tis. Kč/km²), resp. bez projektů z FS v Karlovarském kraji (31 tis. Kč/km²). Míra variability veřejných výdajů přepočtených na plochu územně-správních jednotek je podstatně vyšší (var. koef. 1,00–2,10) než v případě veřejných výdajů přepočtených na počet obyvatel (0,60–1,14). Obdobně jako v případě přepočtu na obyvatelstvo je hodnota var. koef. pro kraje nižší než pro okresy.

Tab. 12: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů přepočtené na rozlohu územně-správních jednotek

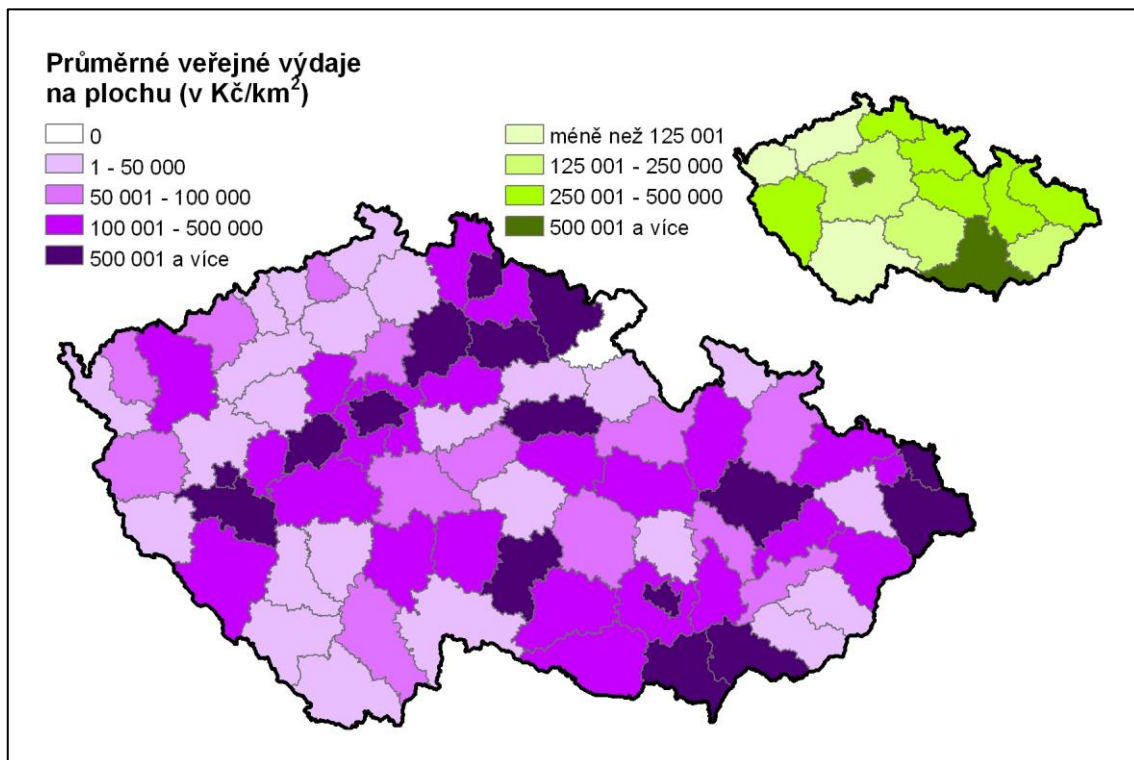
Územně-správní jednotky	Okresy		Kraje	
	s FS	bez FS	s FS	bez FS
Min. (v tis. Kč/km ²)	0	0	43	31
Max. (v tis. Kč/km ²)	6 180	1 541	1 541	1 541
Průměr (v tis. Kč/km ²)	364	117	356	188
Medián (v tis. Kč/km ²)	120	62	282	86
Směrodatná odchylka (v tis. Kč/km ²)	763	205	358	378
Variační koeficient	2,10	1,75	1,00	2,01

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); ČSÚ – Tab. 1.1 Území – struktura druhů pozemků k 31. 12. 2005 (2010); vlastní výpočty a zpracování

V případě hodnocení distribuce alokace přepočtené na rozlohu územně-správních jednotek lze vysledovat patrnější regionální vzorec (viz obrázek 4). Na okresní úrovni směřovala alokace především do tří „pásů“ okresů. První se táhne v ose Trutnov–Hl. m. Praha–Plzeň, druhý v ose Mladá Boleslav–Pardubice–Olomouc–Karviná a konečně třetí v ose Plzeň–Jihlava–Brno–Hodonín. Na úrovni krajů je patrná vyšší míra podpory v Jihomoravském a Plzeňském kraji a v krajích hraničících s Polskem. V případě hodnocení distribuce alokace bez projektů z FS je výše popsán regionální vzorec zřetelnější (viz příloha 3). První dva uvedené „pásky“ okresů relativní vyšší míry podpory se „spojily“ v jeden, a to ve směru Rokycany–Hl. m. Praha–Chrudim–Olomouc–Frýdek-Místek. Třetí „pás“ okresů zůstal zachován s tím, že již nevede

z Plzně, ale z hl. m. Prahy. Na krajské úrovni bylo relativně více investováno v moravských krajích, naopak relativně méně v krajích hraničícími s Bavorskem a Saskem a do určité míry také s Polskem.

Obr. 4: Celkové veřejné výdaje do environmentální sféry přepočtené na plochu

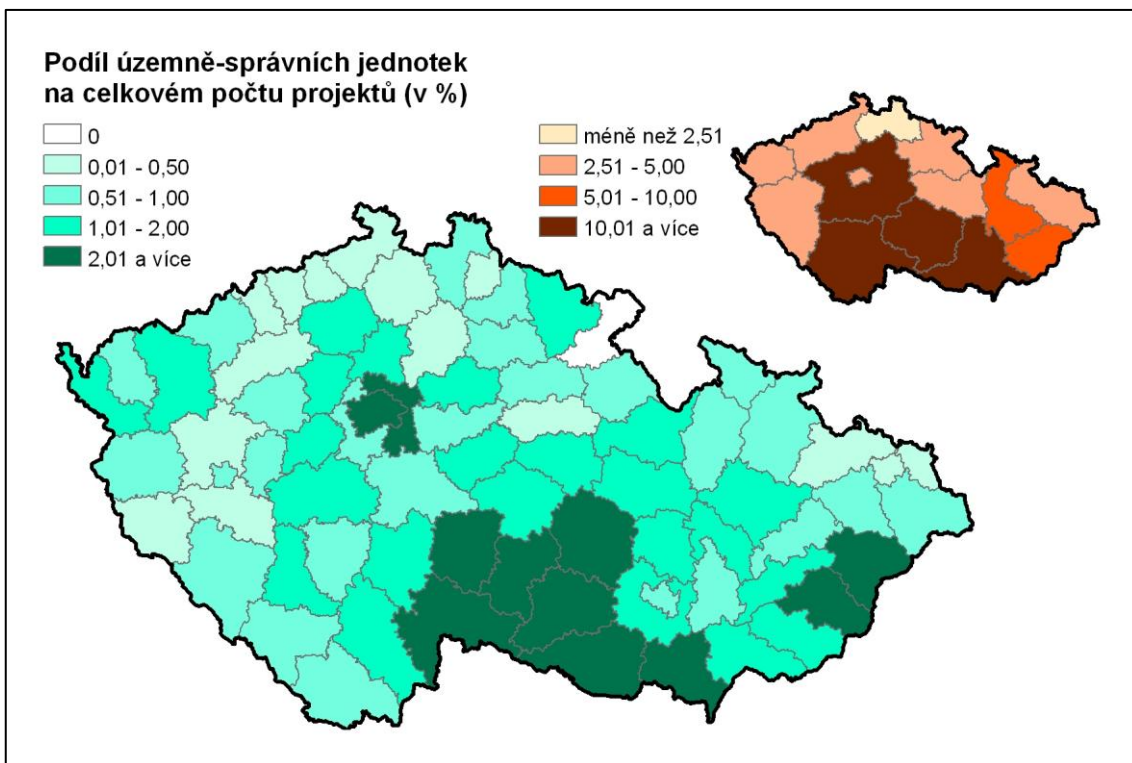

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33) a tab. 12 (s. 55); vlastní výpočty a zpracování

Z provedeného hodnocení regionální dimenze alokovaných finančních prostředků vyplynulo, že stěžejním faktorem určujícím výši alokace v území byla lokalizace projektů podpořených z FS. Lokalizace těchto projektů ovlivnila celkovou výši alokace v dané územně-správní jednotce mnohem více, než počet realizovaných projektů (viz obrázek 5; resp. příloha 4 pro projekty mimo FS) nebo průměrné veřejné výdaje na projekt (viz obrázek 6; resp. příloha 5 pro projekty mimo FS).

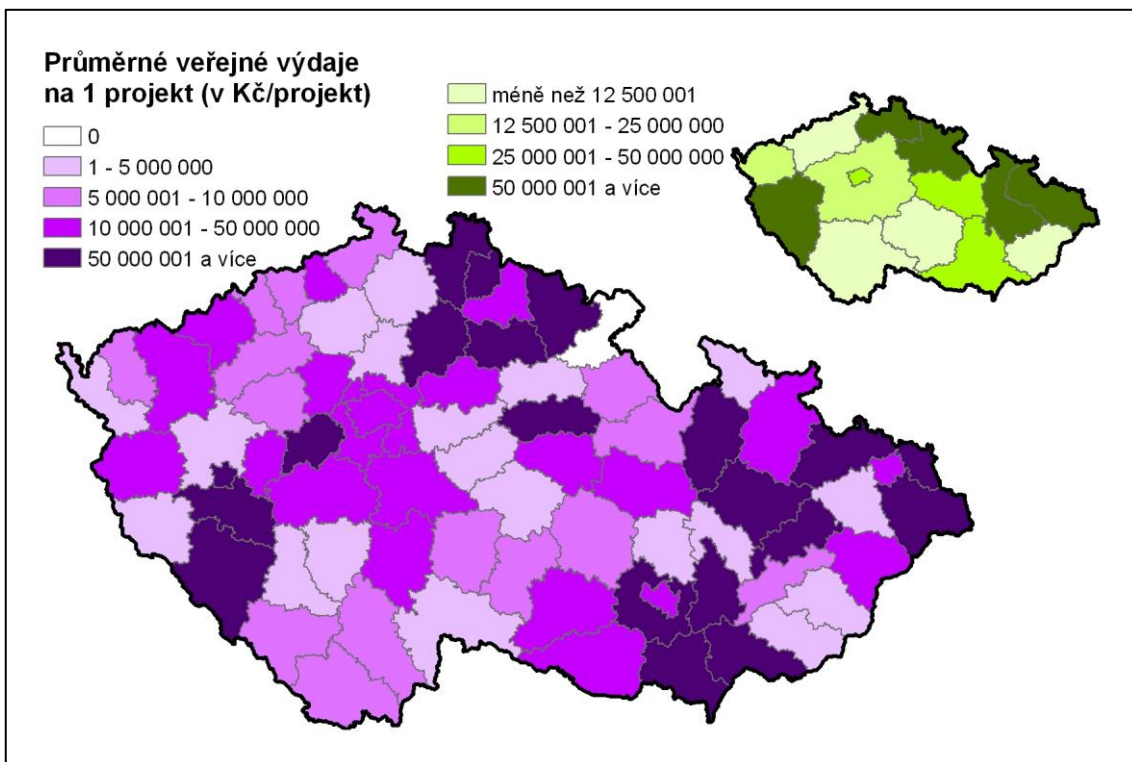

Obr. 5: Realizované projekty do environmentální sféry

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33) vlastní výpočty a zpracování

Obr. 6: Celkové veřejné výdaje do environmentální sféry přepočtené na počet projektů

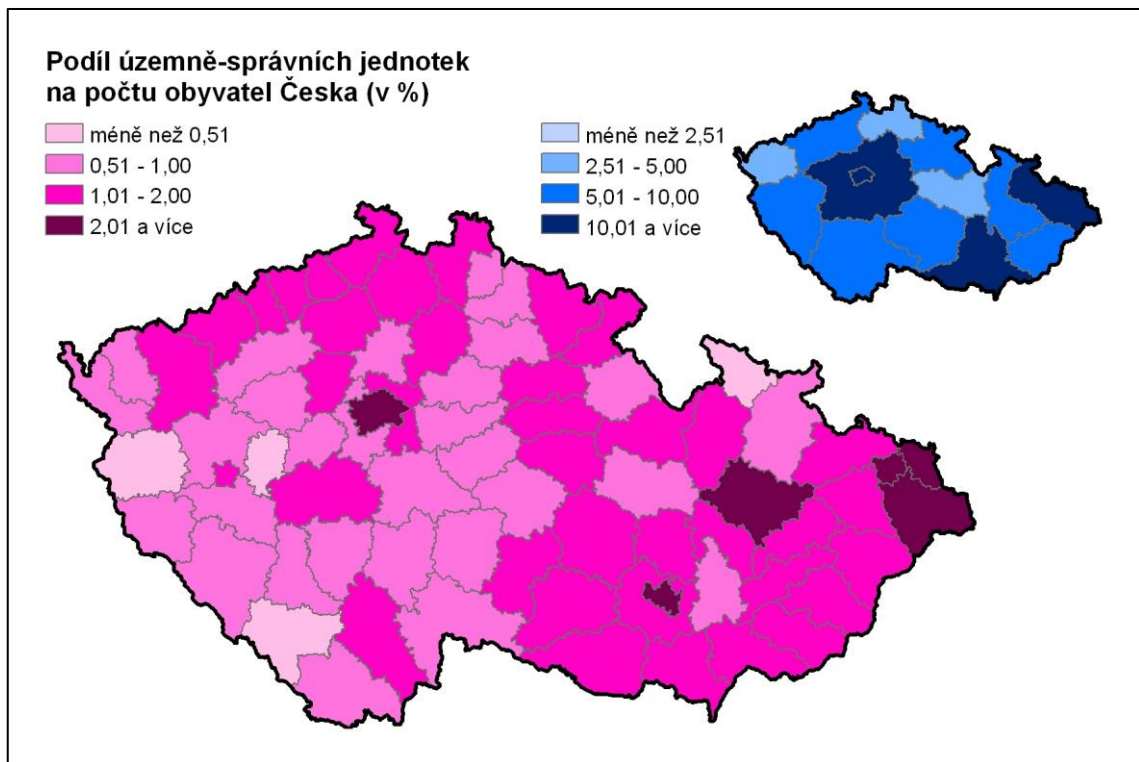

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); vlastní výpočty a zpracování

5.2.1 Alokace finančních prostředků v regionech dle jejich základních sociogeografických charakteristik

Za předpokladu rovnoměrné distribuce alokace finančních prostředků by do regionů směřovala část finanční podpory odpovídající jejich alikvotnímu podílu na počtu obyvatel, rozloze apod. Česka. Vzhledem k tomuto předpokladu lze očekávat vyšší míru podpory v populačně silnějších a plošně rozsáhlejších okresech, resp. krajích (viz obrázky 7 a 9). Z hlediska počtu obyvatel se jedná zejména o Prahu, Brno, Olomouc a Ostravskou aglomeraci. Obecně lze v této souvislosti očekávat vyšší míru podpory na Moravě a ve Slezsku než v Čechách (s výjimkou Ústeckého kraje).

Obr. 7: Předpokládaná míra podpory dle alikvotního podílu územně-správních jednotek na počtu obyvatel Česka

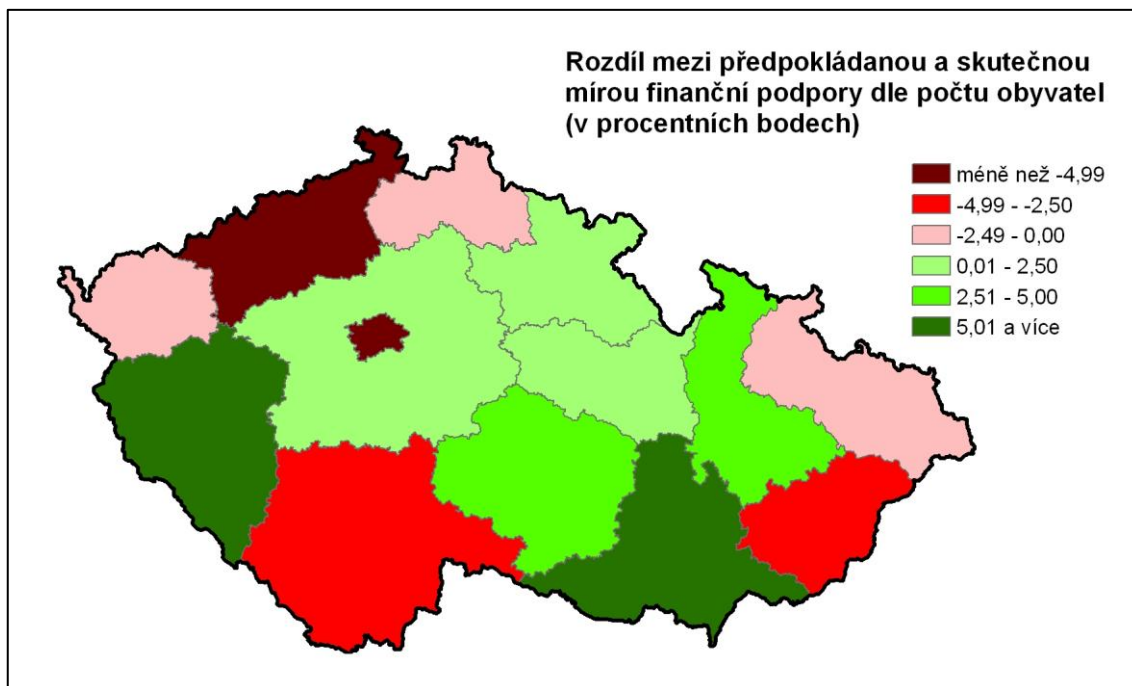

Zdroje: viz tab. 11 (s. 53); vlastní výpočty a zpracování

V obrázku 8 je zobrazeno porovnání předpokládané a skutečné míry podpory z hlediska počtu obyvatel. Oproti předpokladu směřovalo relativně více finančních prostředků především do Plzeňského (o 8,4 procentních bodů více) a Jihomoravského kraje (o 5,8 p. b. více). V obou případech byla příčinou realizace velkých infrastrukturních projektů. Na druhou stranu bylo relativně méně finančních prostředků alokováno zejména do hl. m. Prahy (o 8,0 p. b. méně) a do Ústeckého kraje

(o 7,0 p. b. méně). Pokud by do analýz nebyly zahrnuty projekty z FS, byl by regionální vzorec diference v předpokládané a skutečné míře podpory mnohem patrnější (viz příloha 6). Oproti očekávání bylo relativně více veřejných výdajů vynaloženo na projekty zejména ve Středočeském kraji (o 8,4 p. b. více) a na Vysočině (o 8,0 p. b. více). Naopak relativně méně finančních prostředků směřovalo do krajů s nejnižší kvalitou ŽP, tj. Moravskoslezského (o 7,2 p. b. méně) a Ústeckého kraje (o 5,0 p. b. méně).

Obr. 8: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory dle počtu obyvatel

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33) a tab. 11 (s. 53); vlastní výpočty a zpracování

Korelační koeficient (kor. koef.) pro ukazatele předpokládané a skutečné míry podpory dle počtu obyvatel dosáhl hodnoty 0,314 (viz tabulka 13), což lze dle Hendlovy (2004) klasifikace *síly asociace podle velikosti korelačního koeficientu*²⁸ považovat za pozitivní střední míru závislosti. Pokud by do analýzy nebyly započítány projekty z FS, byla by hodnota kor. koef. vyšší (0,535). Na základě této hodnoty lze konstatovat, že míra podpory prostřednictvím projektů mimo FS zhruba odpovídala populační síle krajů.

²⁸ V předkládané práci je namísto termínu „síla asociace“ používáno termínu „míra závislosti“. Slabá míra závislosti odpovídá malé síle asociace (absolutní hodnota korelačního koeficientu v intervalu 0,1–0,3); střední míra závislosti odpovídá střední síle asociace (interval 0,3–0,7); silná míra závislosti odpovídá velké síle asociace (interval 0,7–1,0; Hendl 2004, s. 246).

Tab. 13: Shrnutí porovnání předpokládané a skutečné míry podpory dle počtu obyvatel a plochy

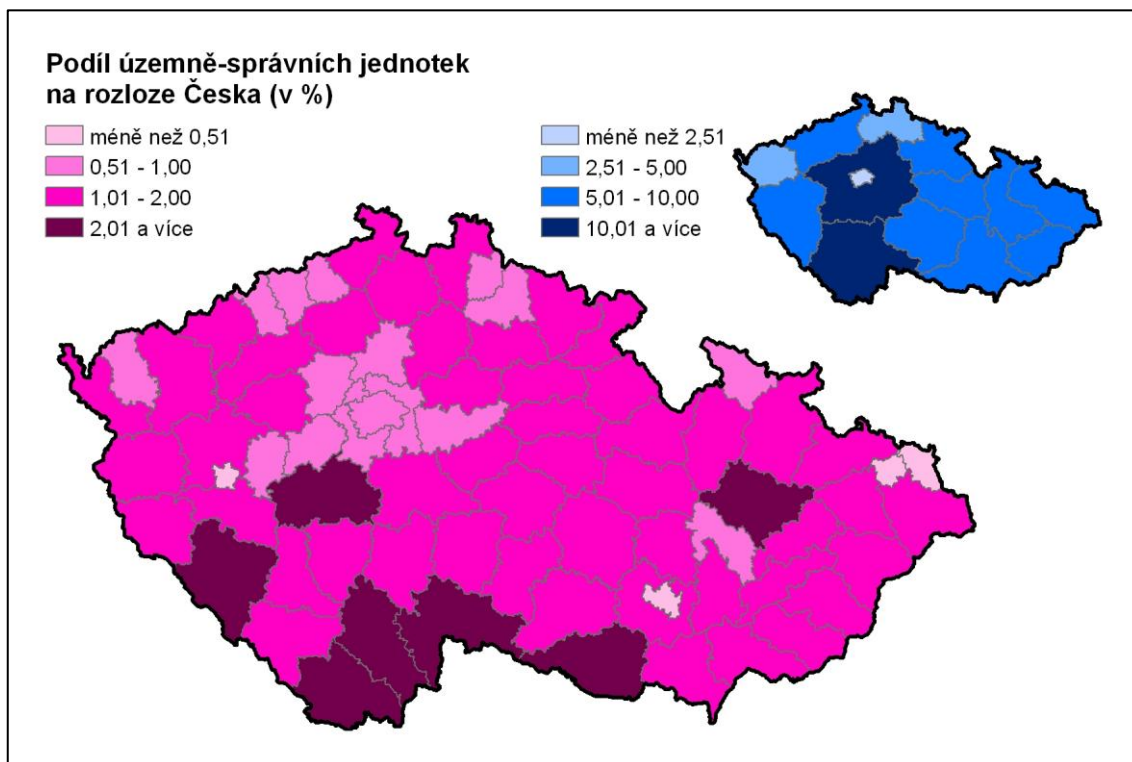
Sociogeografické hledisko		Spearmanův korelační koeficient	Míra závislosti
Počet obyvatel	s FS	0,314	Pozitivní střední
	bez FS	0,535*	Pozitivní střední
Plocha	s FS	0,560*	Pozitivní střední
	bez FS	0,372	Pozitivní střední

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33) a tab. 11 (s. 53); vlastní výpočty a zpracování

Vysvětlivky: * signifikantní na 95% hladině spolehlivosti

Hodnocení meziregionálních rozdílů v distribuci alokace vztažené na rozlohu územně-správních jednotek vychází ze dvou předpokladů. Prvním z nich je skutečnost, že investice do ŽP mají dopad primárně na „území“ a až sekundárně na „obyvatelstvo“ na něm žijící. Druhým předpokladem je významně nižší úroveň nerovnoměrnosti v charakteristikách přepočtených na počet obyvatel než úroveň nerovnoměrnosti v charakteristikách přepočtených na plochu (Hampel 2001b). Z hlediska rozlohy územně-správních jednotek lze vyšší míru podpory předpokládat v plošně rozsáhlejších okresech, tj. zejména v jižních Čechách (viz obrázek 9).

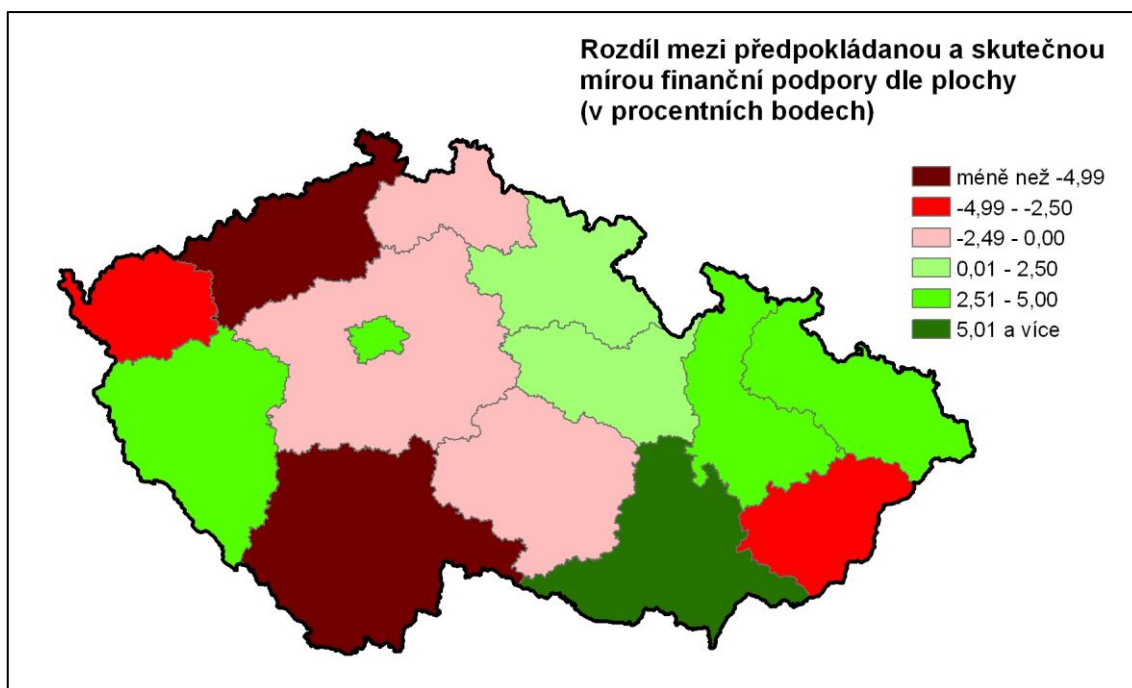
Obr. 9: Předpokládaná míra podpory dle alikvotního podílu územně-správních jednotek na rozloze Česka

Zdroje: viz tab. 12 (s. 55); vlastní úpravy a zpracování

V obrázku 10 je graficky znázorněno porovnání předpokládané a skutečné míry podpory z hlediska rozlohy jednotlivých územně-správních jednotek. Oproti předpokladu směřovalo relativně více finančních prostředků především do Jihomoravského (o 7,7 p. b. více) a Moravskoslezského kraje (o 4,4 p. b. více) a naopak relativně méně zejména do Jihočeského (o 10,0 p. b. méně) a Ústeckého kraje (o 5,7 p. b. méně). V případě nezahrnutí projektů z FS bylo relativně více finančních prostředků alokováno zejména do hl. m. Prahy (o 9,3 p. b. více; viz příloha 7) a Středočeského kraje (o 5,7 p. b. více) a naopak relativně méně především do Jihočeského (o 7,7 p. b. méně) a Plzeňského kraje (o 5,2 p. b. méně).

Obr. 10: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory dle plochy

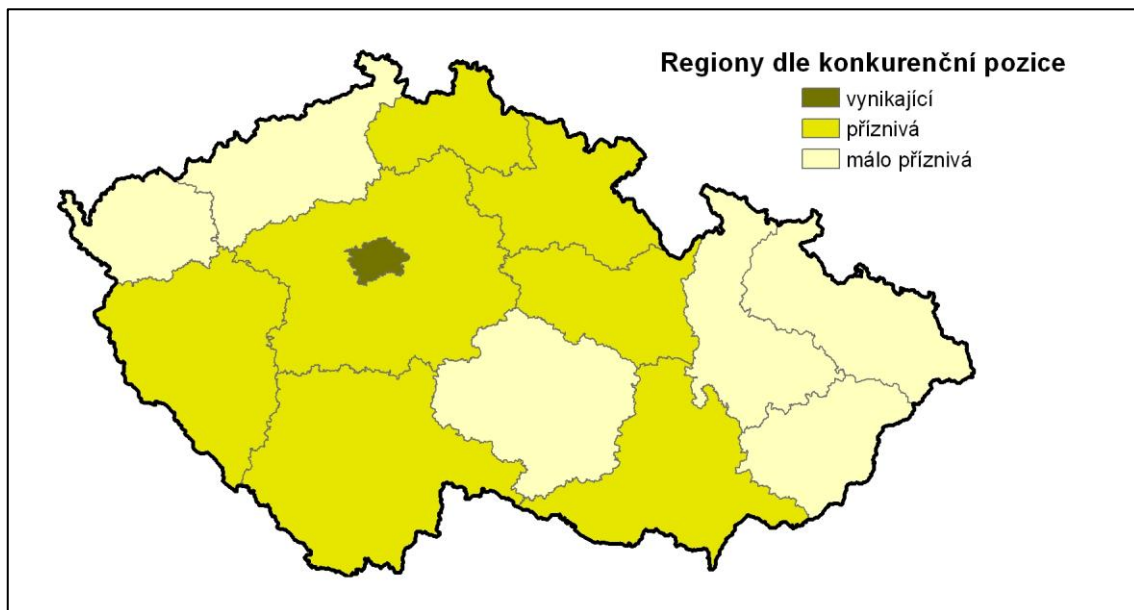

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33) a tab. 12 (s. 55); vlastní výpočty a zpracování

Korelační koeficient pro ukazatele předpokládané a skutečné míry podpory dle plochy dosáhl hodnoty 0,560 (viz tabulka 13), což vypovídá o pozitivní střední míře závislosti. V této souvislosti je nutné poukázat na překvapivé zjištění, že pokud jsou do analýzy regionální dimenze dotačních titulů zahrnuty také projekty z FS, odpovídá míra podpory zhruba alikvotnímu podílu rozlohy jednotlivých krajů na Česku. Naopak v případě nezahrnutí projektů z FS odpovídá míra podpory převážně populační síle krajů, jelikož kor. koef. pro porovnání dle plochy dosáhl nižší hodnoty 0,372.

Vzhledem ke skutečnosti, že kvalita životního prostředí je jedním z faktorů pro udržení stávajících a pro příchod nových investorů, lze předpokládat, že regiony s *málo příznivou* konkurenční pozicí budou usilovat o posílení své pozice a o získání dotací z fondů EU. Na základě výsledků analýzy provedenou Víturkou a kol. (2003) patřily mezi tento typ regionů všechny moravské kraje (s výjimkou Jihomoravského), dále Vysočina, Ústecký a Karlovarský kraj (viz obrázek 11).

Obr. 11: Regiony dle konkurenční pozice

Zdroj: Víturka a kol. (2003); vlastní úpravy a zpracování

V tabulce 14 je uvedena předpokládaná a skutečná míra podpory pro jednotlivé kategorie konkurenční pozice regionů. Na základě uvedených hodnot lze usuzovat, že podíly jednotlivých kategorií na celkové alokaci se lišily od předpokládaných hodnot dle počtu obyvatel a rozlohy Česka.

Tab. 14: Předpokládaná a skutečná míra podpory v regionech dle konkurenční pozice

Konkurenční pozice	Podíl územně-správních jednotek v kategorii na			
	počtu obyvatel Česka (v %)	rozloze Česka (v %)	celkové alokaci (v %)	
			s FS	bez FS
Vynikající	11	1	4	10
Příznivá	48	61	62	54
Málo příznivá	40	38	34	36

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33), tab. 11 (s. 53) a tab. 12 (s. 55); Víturka a kol. (2003); vlastní výpočty a zpracování

Tabulka 15 uvádí pro jednotlivé kategorie konkurenční pozice alokaci relativizovanou dle počtu obyvatel a plochy. Z tabulek 15 a 16 vyplývá, že relativně nejvíce finančních prostředků směřovalo do regionů s *příznivou* konkurenční pozicí, a to zejména v případě porovnání dle alikvotního podílu na počtu obyvatel. Důvodem této skutečnosti je zahrnutí regionů, ve kterých bylo realizováno větší množství velkých infrastrukturních projektů (tj. zejména Jihomoravského a Plzeňského), do této kategorie.

V případě porovnání dle alikvotního podílu na rozloze bylo relativně nejvíce veřejných výdajů alokováno do regionu s *vynikající* konkurenční pozicí (tj. do hl. m. Prahy). Tato skutečnost byla ale dána jednak samostatně vyčleněnou alokací pro Prahu v rámci JPD 2, jednak zahrnutím pouze hl. m. Prahy do této kategorie a jednak nízkým podílem rozlohy hl. m. Prahy na celkové rozloze Česka. Relativně nejméně finančních prostředků směřovalo do regionů s *málo příznivou* konkurenční pozicí. Na základě výsledků této dílčí analýzy nebyl potvrzen předpoklad, že do regionů s *málo příznivou* konkurenční pozicí bude směřovat relativně nejvíce veřejných výdajů.

Tab. 15: Průměrné veřejné výdaje v regionech dle konkurenční pozice

Konkurenční pozice	Průměrné veřejné výdaje v kategorii na			
	počet obyvatel (v Kč/obyv.)		plochu (v tis. Kč/km ²)	
	s FS	bez FS	s FS	bez FS
Vynikající	650	650	1 541	1 541
Příznivá	2 726	835	279	86
Málo příznivá	1 791	674	245	92
ČESKO	2 111	749	274	97

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33), tab. 11 (s. 53) a tab. 12 (s. 55); Víturka a kol. (2003); vlastní výpočty a zpracování

Tab. 16: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory v regionech dle konkurenční pozice

Konkurenční pozice	Rozdíl v předpokládané a skutečné míře podpory v kategorii z hlediska			
	počtu obyvatel (v p. b.)		plochy (v p. b.)	
	s FS	bez FS	s FS	bez FS
Vynikající	-8	-2	3	9
Příznivá	14	6	1	-7
Málo příznivá	-6	-4	-4	-2

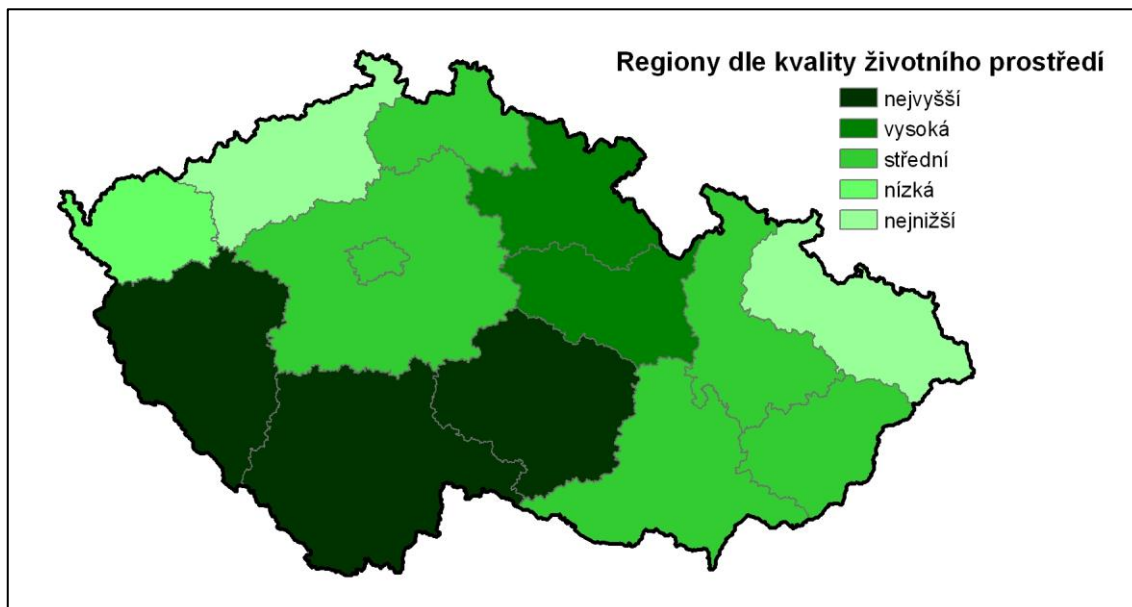
Zdroje: viz tab. 1 (s. 33), tab. 11 (s. 53) a tab. 12 (s. 55); Víturka a kol. (2003); vlastní výpočty a zpracování

Jedním z možných diferenciačních faktorů předpokládané míry podpory byla také velikostní struktura obcí, která měla omezující význam pro projekty v rámci OP I (opatření 3.2), které mohly být realizovány v obcích s určitým počtem obyvatel²⁹. Pro hodnocení projektů v rámci OP RVMZ měla velikostní struktura obcí zanedbatelný význam. Relevantní byla pouze v případě investičního záměru 2.1.1B, kdy byly bodově zvýhodněny projekty realizované v katastrálním území s méně než 1 tis. trvale bydlících obyvatel. Toto zvýhodnění ale odpovídalo pouze 5 % možného bodového ohodnocení, a proto nelze předpokládat, že by regionální distribuce alokace byla výrazně ovlivněna rozmístěním uvedených katastrálních území.

5.2.2 Alokace finančních prostředků v regionech dle jejich základních fyzickogeografických charakteristik

Regionální dimenze sektorových politik odpovídá rozložení dané sféry v prostoru, tzn., že např. podpora zemědělské politiky má největší dopady na regiony s rozvinutým zemědělstvím. Na druhou stranu lze předpokládat, že horizontální politiky (vč. environmentální) budou mít největší dopad na regiony, které v dané oblasti zaostávají. Investice z fondů EU do environmentální sféry by tedy měly směřovat zejména do regionů s nejnižší kvalitou ŽP (tj. do pánevních oblastí; viz obrázek 12).

Obr. 12: Regiony dle kvality životního prostředí

Zdroje: Tomeš (1996); Viturka a kol. (2003); vlastní úpravy a zpracování

²⁹ Projekty na budování vodovodů mohly být realizovány v obcích do 5 tis. obyvatel, projekty na budování kanalizací a ČOV v aglomeracích se 2–50 tis. ekvivalentních obyvatel (EO; ve výjimečných případech i méně) a projekty na budování zařízení na využití kalů v ČOV s kapacitou do 50 tis. EO (Operační program Infrastruktura – Programový dodatek 2007).

Předpokládaná a skutečná míra podpory v regionech agregovaných do kategorií dle kvality ŽP je uvedena v tabulce 17. V tabulce 18 je pro jednotlivé kategorie kvality ŽP uvedena alokace relativizovaná dle počtu obyvatel a plochy.

Tab. 17: Předpokládaná a skutečná míra podpory v regionech dle kvality životního prostředí

Kvalita životního prostředí	Podíl územně-správních jednotek v kategorii na			
	počtu obyvatel Česka (v %)	rozloze Česka (v %)	celkové alokaci (v %)	
			s FS	bez FS
Nejvyšší	17	31	24	22
Vysoká	10	12	13	8
Střední	50	39	49	60
Nízká	3	4	1	1
Nejnižší	20	14	12	8

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33), tab. 11 (s. 53) a tab. 12 (s. 55); Tomeš (1996); Víturka a kol. (2003); vlastní výpočty a zpracování

Tab. 18: Průměrné veřejné výdaje v regionech dle kvality životního prostředí

Konkurenční pozice	Průměrné veřejné výdaje v kategorii na			
	počet obyvatel (v Kč/obyv.)		plochu (v tis. Kč/km ²)	
	s FS	bez FS	s FS	bez FS
Nejvyšší	3 088	1 017	214	71
Vysoká	2 635	595	300	68
Střední	2 084	900	343	148
Nízká	960	338	88	31
Nejnižší	1 283	297	248	57
ČESKO	2 111	749	274	97

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33), tab. 11 (s. 53) a tab. 12 (s. 55); Tomeš (1996); Víturka a kol. (2003); vlastní výpočty a zpracování

Z hodnot uvedených v tabulkách 18 a 19 vyplývá, že relativně nejvíce veřejných výdajů bylo alokováno do regionů se *střední* kvalitou ŽP, a to zejména v případě porovnání dle alikvotního podílu na rozloze Česka. Důvodem této skutečnosti je mj. zařazení Středočeského, Jihomoravského a Olomouckého kraje (s relativně vysokým podílem na celkové alokaci) do této kategorie. V případě porovnání dle alikvotního podílu na počtu obyvatel bylo relativně nejvíce veřejných výdajů alokováno do regionů s *nejvyšší* kvalitou ŽP. Naopak relativně nejméně finančních prostředků směřovalo do regionů s *nejnižší* a *nízkou* kvalitou ŽP, mezi které byl zařazen Moravskoslezský, Ústecký, resp. Karlovarský kraj. Na základě výsledků této dílčí analýzy tedy nebyl potvrzen

předpoklad, že nejvíce finančních prostředků bude alokováno do regionů s nejnižší kvalitou ŽP.

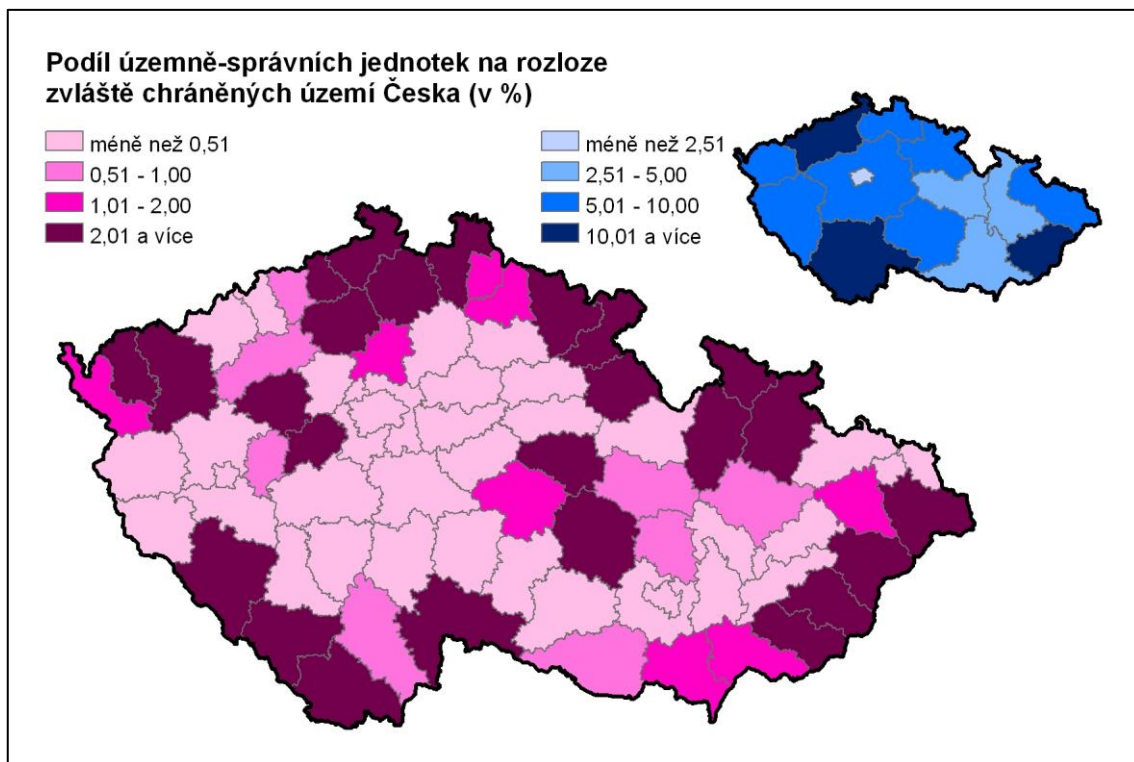
Tab. 19: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory v regionech dle kvality životního prostředí

Kvalita životního prostředí	Rozdíl v předpokládané a skutečné míře podpory v kategorii z hlediska			
	počtu obyvatel (v p. b.)		plochy (v p. b.)	
	s FS	bez FS	s FS	bez FS
Nejvyšší	8	6	-7	-9
Vysoká	3	-2	1	-4
Střední	-1	10	10	21
Nízká	-2	-2	-3	-3
Nejnižší	-8	-12	-1	-6

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33), tab. 11 (s. 53) a tab. 12 (s. 55); Tomeš (1996); Víturka a kol. (2003); vlastní výpočty a zpracování

Obrázek 13 znázorňuje rozmístění zvláště chráněných území (ZCHÚ; tj. národních parků, chráněných krajinných oblastí, národních přírodních památek, přírodních památek, národních přírodních rezervací a přírodních rezervací).

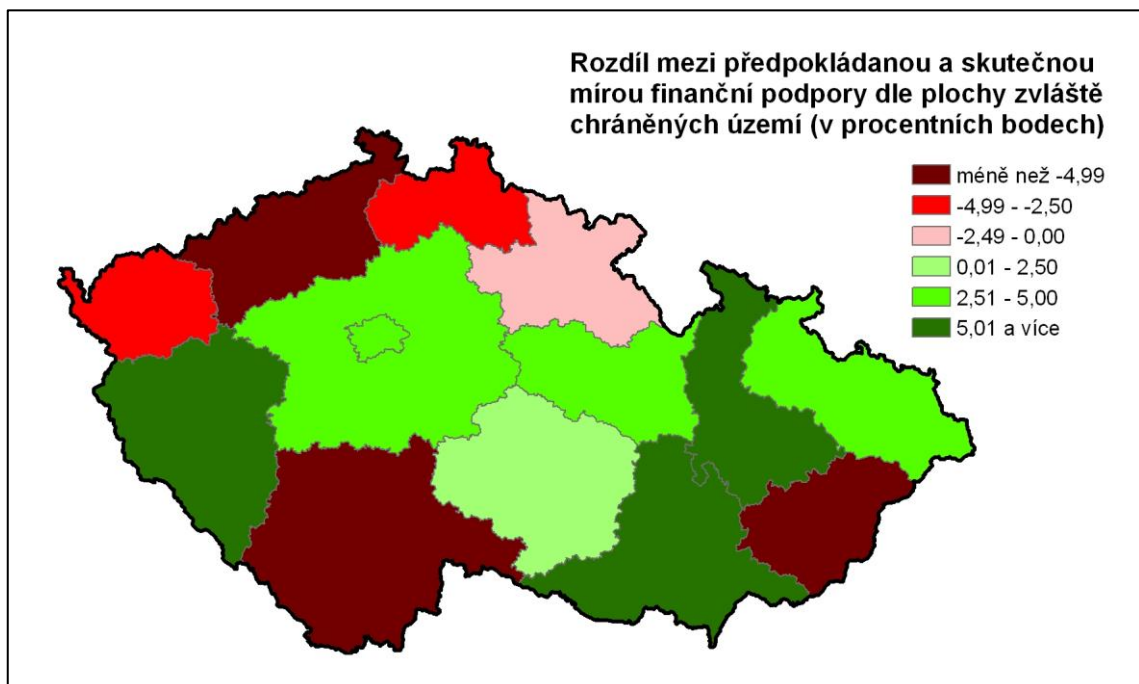
Obr. 13: Regiony dle alikvotního podílu na rozloze zvláště chráněných území Česka

Zdroj: AOPK ČR – Ústřední seznam ochrany přírody (2010); vlastní úpravy a zpracování

Tyto oblasti se vyznačují nižší intenzitou antropogenních aktivit a vyšší kvalitou ŽP, a proto lze předpokládat vyšší míru podpory v oblastech s nižším alikvotním podílem na celkové rozloze ZCHÚ Česka, tj. především v tradičních zemědělských oblastech. V obrázku 14 je zobrazeno porovnání předpokládané a skutečné míry podpory z hlediska alikvotního podílu územně-správních jednotek na rozloze ZCHÚ Česka. Oproti předpokladu směřovalo relativně více finančních prostředků především do Plzeňského, Jihomoravského a Olomouckého kraje (z důvodu realizace velkých infrastrukturních projektů). Na druhou stranu bylo relativně méně finančních prostředků alokováno zejména do Jihočeského, Ústeckého a Zlínského kraje. V případě nezahrnutí projektů z FS je regionální vzorec diferenciací v předpokládané a skutečné míře podpory mnohem patrnější (viz příloha 8) s relativně vyšší četností extrémních hodnot. Oproti očekávání bylo relativně více veřejných výdajů vynaloženo na projekty zejména ve Středočeském a Jihomoravském kraji a na Vysočině. Naopak relativně méně finančních prostředků směřovalo do krajů, které tvoří státní hranice (s výjimkou Jihomoravského kraje).

Obr. 14: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory dle plochy zvláště chráněných území

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); AOPK ČR – Ústřední seznam ochrany přírody (2010); vlastní výpočty a zpracování

V tabulce 20 jsou uvedeny hodnoty kor. koef. pro ukazatele předpokládané a skutečné míry podpory dle rozlohy ZCHÚ. Jak v případě celkové alokace, tak i v případě nezahrnutí projektů z FS byla zjištěna negativní *střední* míra závislosti, kdy kor. koef. dosahoval hodnoty -0,341, resp. -0,383. Tyto hodnoty vypovídají o skutečnosti, že podle očekávání směřovalo relativně více finančních prostředků do regionů s nižším alikvotním podílem na zvláště chráněných území Česka.

Tab. 20: Shrnutí porovnání předpokládané a skutečné míry podpory dle plochy zvláště chráněných území

Fyzickogeografické hledisko		Spearmanův korelační koeficient	Míra závislosti
Rozloha zvláště chráněných území	s FS	-0,341	Negativní střední
	bez FS	-0,383	Negativní střední

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); AOPK ČR – Ústřední seznam ochrany přírody (2010); vlastní výpočty a zpracování

5.2.3 Shrnutí regionálního vzorce alokovaných finančních prostředků

Na základě porovnání meziregionálních rozdílů v distribuci alokace s využitím předpokládané a skutečné míry podpory v jednotlivých územně-správních jednotkách lze konstatovat, že míra podpory byla oproti předpokladům vyšší v Jihomoravském, Plzeňském a Olomouckém kraji, a to zejména z důvodu lokalizace finančně nákladných infrastrukturních projektů. Naopak relativně méně bylo z veřejných zdrojů investováno v Ústeckém, Jihočeském a Zlínském kraji. K mírně odlišným závěrům se lze dostat v případě nezahrnutí projektů z FS, kdy relativně vyšší míra podpory směřovala do Středočeského kraje a na Vysočinu, zatímco nižší míra podpory do Karlovarského, Ústeckého a Královéhradeckého kraje.

V případě hodnocení meziregionálních rozdílů v rámci porovnání předpokládané a skutečné míry podpory dle fyzickogeografických charakteristik bylo zjištěno, že relativně nejvíce finančních prostředků bylo alokováno v Jihočeském, Plzeňském a Středočeském kraji. Na této skutečnosti se obdobně jako v případě hodnocení dle sociogeografických charakteristik podílela výraznou měrou lokalizace infrastrukturních projektů z FS. Naopak relativně nejméně veřejných výdajů směřovalo do Ústeckého a Karlovarského kraje, tedy do regionů s nízkou kvalitou ŽP.

5.3 Regionální vzorec alokace dle jednotlivých sfér životního prostředí

Předmětem této podkapitoly je analýza meziregionálních rozdílů v distribuci alokace veřejných výdajů do základních sfér ŽP, představované kategoriemi: voda; infrastruktura; ovzduší; odpady; krajina.

Ze všech projektů do environmentální sféry bylo 44 % zaměřeno na revitalizaci vodních toků a rybníků, budování vodních nádrží a realizaci protipovodňových opatření (tj. sféra „voda“) a 25 % na ochranu krajiny (tj. sféra „krajina“; viz tabulka 21). Na druhou stranu byly tyto projekty finančně nejméně nákladné, jelikož průměrné veřejné výdaje na tyto projekty činily 5 mil. Kč (se směr. odch. 9 mil. Kč, resp. 12 mil. Kč). Údaje uvedené v tabulce 21 potvrzují, že nejvíce nákladné projekty řešily veřejnou infrastrukturu (vodovody, kanalizace a ČOV; s průměrnými veřejnými výdaji 189 mil. Kč se směr. odch. 278 mil. Kč), které obdržely dotaci v souhrnné výši více než 17 mld. Kč (tj. 80 % celkové alokace projektů do environmentální sféry). Toto tvrzení platí i v případě nezahrnutí projektů podpořených z FS (průměrné veřejné výdaje 50 mil. Kč se směr. odch. 40 mil. Kč).

Tab. 21: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů na projekty dle základních sfér životního prostředí

Sféra životního prostředí	Voda	Infrastruktura		Ovzduší	Odpady	Krajina
		s FS	bez FS			
Počet projektů	313	91	65	73	59	175
Veřejné výdaje celkem (v mil. Kč)	1 637	17 208	3 249	795	1 189	809
Min. (v mil. Kč)	0,077	1,416	1,416	0,179	0,595	0,032
Max. (v mil. Kč)	96	1 590	152	132	180	150
Průměr (v mil. Kč)	5	189	50	11	20	5
Medián (v mil. Kč)	3	65	42	4	8	2
Směrodatná odchylka (v mil. Kč)	9	278	40	21	28	12
Variační koeficient	1,75	1,47	0,79	1,93	1,41	2,67

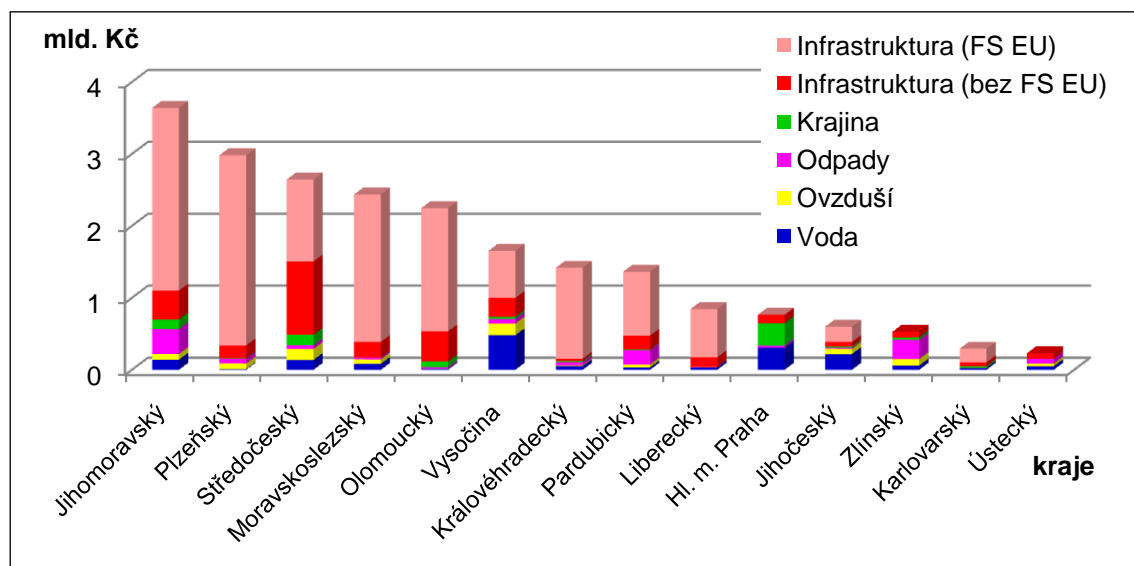
Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); vlastní výpočty a zpracování

Z tabulky 21 dále vyplývá, že míra variability alokace veřejných výdajů v rámci jednotlivých sfér ŽP byla obecně vyšší (var. koef. 0,8–2,7) než v případě jednotlivých dotačních titulů (var. koef. 0,6–1,4). To je dáno nastavením klasifikace projektů dle základních sfér ŽP, při které byly seskupeny projekty z různých dotačních titulů (s odlišnými podmínkami čerpání podpory). Nejnižší míru variability dosahovaly

projekty ve sféře „infrastruktura“ (bez projektů podpořených z FS; var. koef. 0,79), resp. ve sféře „odpady“ (var. koef. 1,41). Naopak nejvyšší míru variability lze vysledovat u projektů ve sféře „krajina“, která zahrnovala jak nejméně nákladné projekty zalesňování zemědělsky nevyužívaných půd (do 1 mil. Kč), tak i např. projekty revitalizací parků v Praze (desítky mil. Kč).

V grafu 2 je pro každý kraj uvedeno členění veřejných výdajů dle sfér ŽP. Z grafu je patrné, že podstatnou část alokace tvořily veřejné výdaje na projekty podpořené v rámci FS.

Graf 2: Investované veřejné výdaje do jednotlivých sfér životního prostředí dle krajů

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); vlastní výpočty a zpracování

Vysvětlivky: viz tab. 8 (s. 48)

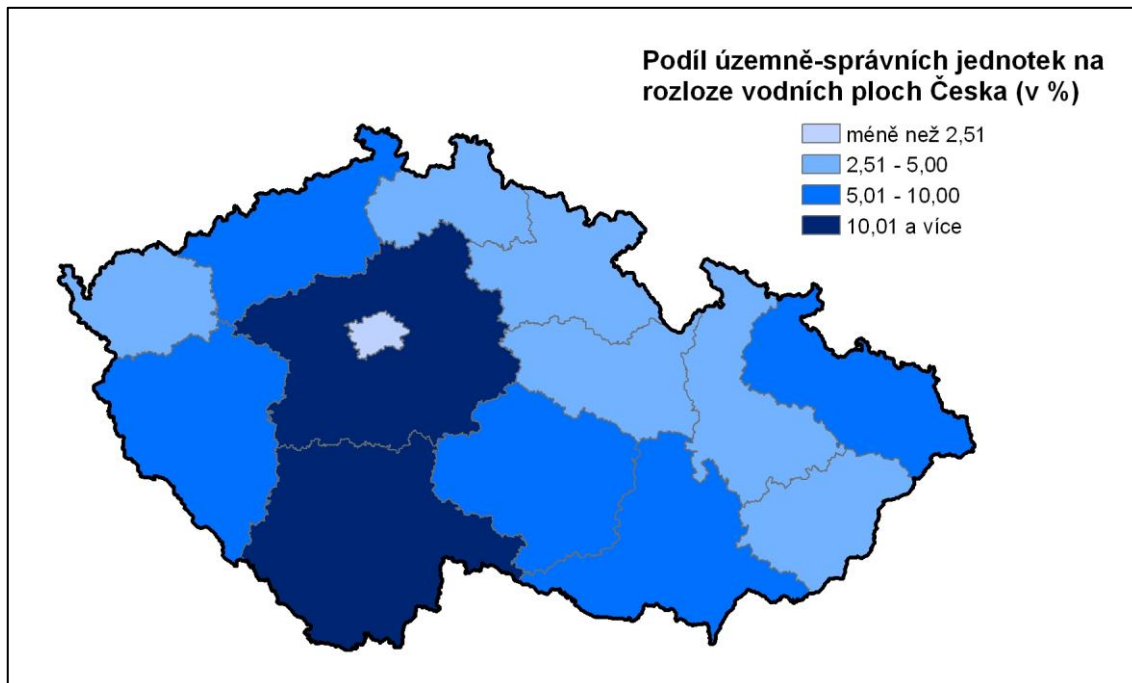
Obsahem následujících podkapitol 5.3.1–5.3.4 je pro jednotlivé základní sféry ŽP určení předpokládané míry podpory v jednotlivých krajích, analýza skutečné míry podpory a porovnání předpokládané a skutečné míry podpory.

5.3.1 Obnova environmentálních funkcí území

První skupina projektů (sféra „voda“) se týká revitalizací vodních toků a rybníků, budování malých vodních nádrží a poldrů a realizace protipovodňových opatření. Vzhledem ke skutečnosti, že předmětem většiny projektů byla obnova rybníků, lze očekávat nerovnoměrnou distribuci veřejných výdajů v souladu s nerovnoměrným

rozmístěním vodních ploch (viz obrázek 15). Nejvíce finančních prostředků by na základě tohoto předpokladu směřovalo do Jihočeského³⁰ a Středočeského kraje.

Obr. 15: Regiony dle alikvotního podílu na rozloze vodních ploch Česka

Zdroj: Statistická ročenka životního prostředí ČR 2004 (2010); vlastní úpravy a zpracování

Z celkové alokace pro tuto sféru 1,6 mld. Kč (viz tabulka 22) připadalo na každý okres průměrně 21 mil. Kč (se směr. odch. 45 mil. Kč), s tím, že ve 22 okresech nebyl realizován žádný projekt spadající do této sféry. Nejvyšší podíl alokace byl investován v hl. m. Praze (19 %, tj. 307 mil. Kč), a to z důvodu realizace nákladných projektů revitalizace rybníků a vodního toku (např. *Nábřeží Na Františku – opěrná zeď včetně náplavky*, *Revitalizace Kyjského rybníka*, *Rokytky – Rekonstrukce Velkého Počernického rybníka* aj.). Tato skutečnost byla dána samostatně vyčleněnou alokací v rámci JPD 2. Druhý největší podíl alokace směřoval do okresu Jihlava (14 %, tj. 234 mil. Kč), především na odbahnění rybníků a budování vodních nádrží.

Na úrovni krajů bylo v průměru investováno 117 mil. Kč (se směr. odch. 131 mil. Kč), nejméně v Plzeňském kraji (0,6 %, tj. 9 mil. Kč) a naopak nejvíce na Vysočině (29 %, tj. 481 mil. Kč).

³⁰ Na území Jihočeského kraje se nachází 27 % veškerých vodních ploch Česka, a proto lze očekávat, že do tohoto kraje bude směřovat 27 % alokace ve sféře „voda“.

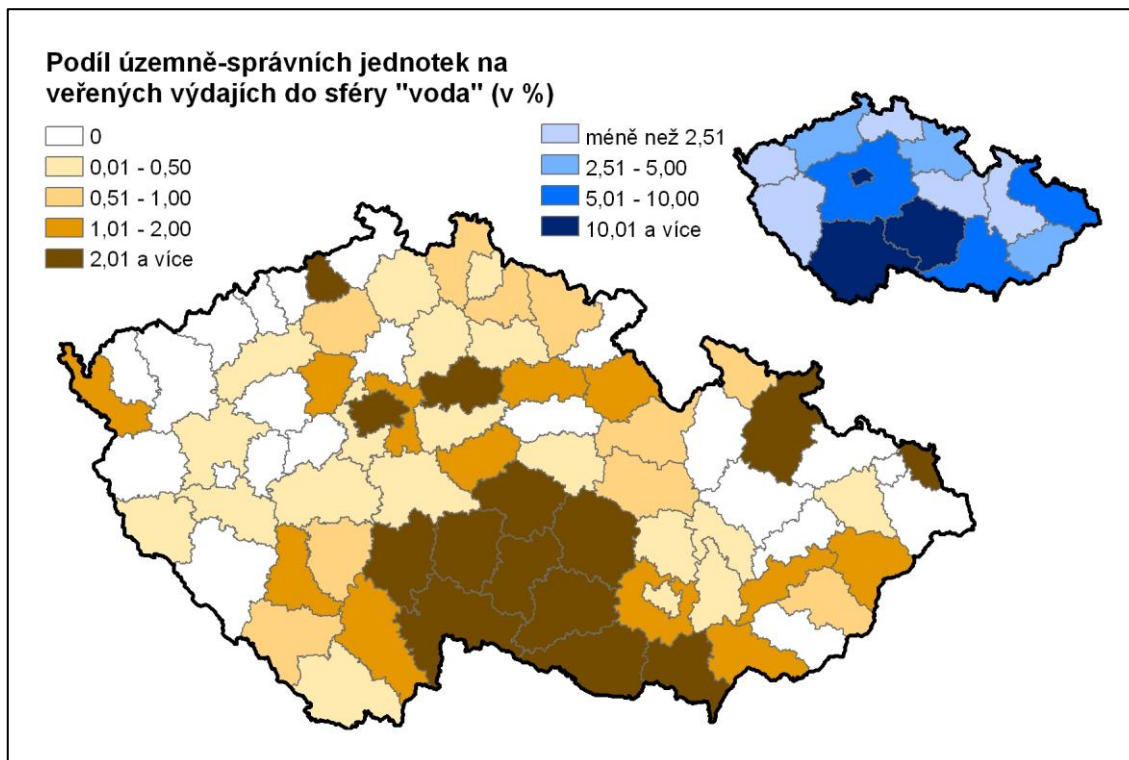
Tab. 22: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů ve sféře „voda“ agregovaných v územně-správních jednotkách

Územně-správní jednotky	Okresy	Kraje
Veřejné výdaje celkem (v mil. Kč)	1 637	1 637
Min. (v mil. Kč)	0	9
Max. (v mil. Kč)	307	481
Průměr (v mil. Kč)	21	117
Medián (v mil. Kč)	7	55
Směrodatná odchylka (v mil. Kč)	45	131
Variační koeficient	2,14	1,12

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); vlastní výpočty a zpracování

Charakter regionálního vzorce alokace do sféry „voda“ je znázorněn v obrázku 16. Patrný je zejména shluk okresů s vyšší mírou podpory pokrývající východní část Jihočeského kraje, celou Vysočinu a jižní část Jihomoravského kraje. Naopak nejnižší podíl alokace směřoval do západní poloviny Čech a na střední Moravu.

Obr. 16: Celkové veřejné výdaje na projekty ve sféře „voda“

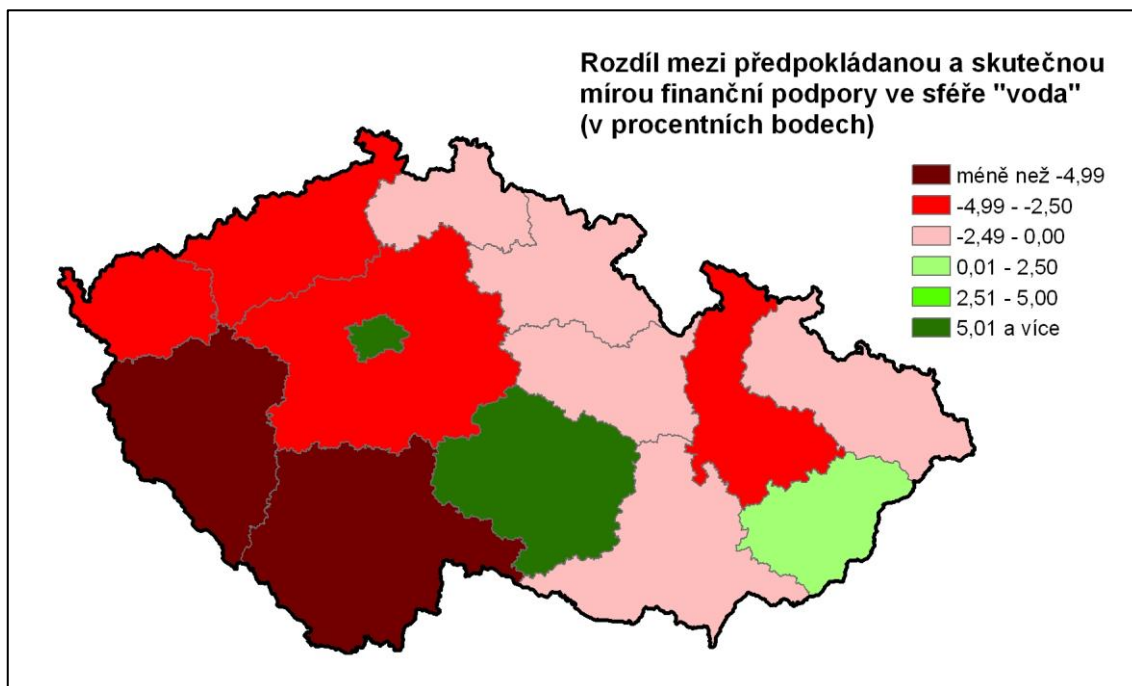

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); vlastní výpočty a zpracování

V obrázku 17 je znázorněno porovnání předpokládané a skutečné míry podpory v rámci sféry „voda“. Oproti předpokladu směřovalo relativně více finančních prostředků především do hl. m. Prahy (z důvodu samostatné alokace) a na Vysočinu (z důvodu vysokého počtu projektů) a naopak relativně méně zejména do jihozápadních Čech. Zajímavé je v této souvislosti porovnání dvou sousedících krajů, které se vyznačují vysokým počtem rybníků, tj. Jihočeského a Vysočinu. Do Jihočeského kraje bylo alokováno o 14 p. b. méně a naopak na Vysočinu o 22 p. b. více finančních prostředků než bylo předpokládáno. Převažující kraje se zápornou hodnotou „rozdílu“ předpokládané a skutečné míry podpory značí existenci minimálně jednoho kraje s extrémní kladnou hodnotou tohoto ukazatele. Tímto krajem byla Vysočina, do které bylo alokováno celkem 29 % alokace ve sféře „voda“.

Obr. 17: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory ve sféře „voda“

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); Statistická ročenka životního prostředí ČR 2004 (2010); vlastní výpočty a zpracování

Korelační koeficient pro ukazatele předpokládané a skutečné míry podpory ve sféře „voda“ dosáhl hodnoty 0,357 (viz tabulka 23), což lze považovat za pozitivní střední míru závislosti, která ale není ze statistického hlediska signifikantní.

Tab. 23: Shrnutí porovnání předpokládané a skutečné míry podpory dle základních sfér životního prostředí

Sféra životního prostředí		Spearmanův korelační koeficient	Míra závislosti
Voda		0,357	Pozitivní střední
Infrastruktura	s FS	0,684**	Pozitivní střední
	bez FS	0,565*	Pozitivní střední
Ovzduší		0,191	Pozitivní slabá
Odpady		0,238	Pozitivní slabá
Krajina		0,279	Pozitivní slabá

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33) a tab. 12 (s. 55); Stav životního prostředí v jednotlivých krajích ČR v roce 2005 (2006); ČSÚ Karlovarský kraj – Tab. 2.3.31 Koeficient ekologické stability (2010); Statistická ročenka životního prostředí ČR 2004 (2010); vlastní výpočty a zpracování

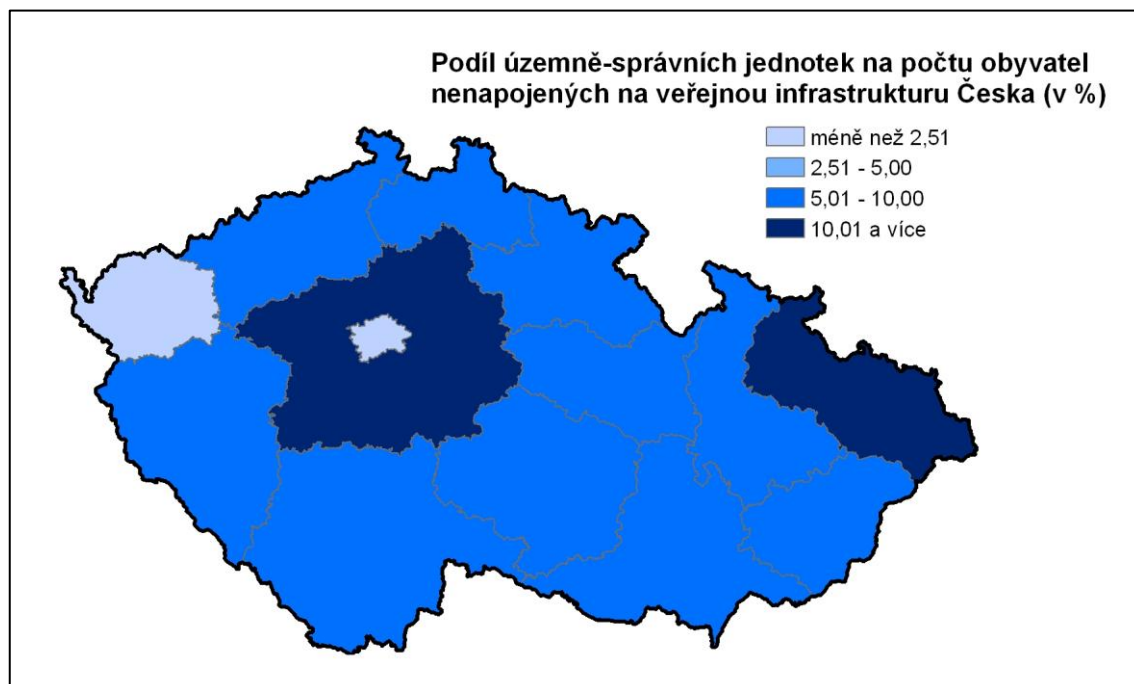
Vysvětlivky: * signifikantní na 95% hladině spolehlivosti; ** signifikantní na 99% hladině spolehlivosti

5.3.2 Zlepšování infrastruktury ve vodním hospodářství

Předmětem druhé skupiny projektů (sféra „infrastruktura“) bylo budování vodovodní a kanalizační sítě a čistíren odpadních vod (ČOV). Zásadní význam v redistribuci alokace měly v případě těchto projektů meziregionální rozdíly v tehdejší vybavenosti obcí danou infrastrukturou. Nejvyšší míru podpory lze tedy očekávat ve Středočeském a Moravskoslezském kraji (viz obrázek 18).

V rámci této sféry bylo alokováno celkem 17,2 mld. Kč (viz tabulka 24), na každý okres tak připadalo průměrně 223 mil. Kč (se směr. odch. 328 mil. Kč). V celkem 24 okresech nebyl realizován žádný projekt spadající do této sféry. Nejvyšší podíl alokace byl z důvodu realizace výše popsaného velkého infrastrukturního projektu investován v okrese Plzeň-město (9 %, tj. 1,6 mld. Kč). V případě nezahrnutí projektů z FS bylo ve sféře „infrastruktura“ vynaloženo z veřejných zdrojů celkem 3,2 mld. Kč, průměrné veřejné výdaje na okres činily 42 mil. Kč (se směr. odch. 63 mil. Kč). Nutno dodat, že takto nízká hodnota je dána skutečností, že téměř v polovině (tj. ve 36) okresů nebyl realizován žádný infrastrukturní projekt, který nebyl podpořen z FS. Nejvíce finančních prostředků směřovalo do okresu Praha-východ (9%, tj. 279 mil. Kč), a to z důvodu realizace šesti finančně velmi nákladných projektů, z nichž jeden (*Kanalizace Mnichovic*) obdržel dotaci ve výši 108 mil. Kč.

Obr. 18: Regiony dle alikvotního podílu počtu obyvatel nenapojených na veřejnou infrastrukturu v Česku

Zdroj: Stav životního prostředí v jednotlivých krajích ČR v roce 2005 (2006); vlastní úpravy a zpracování

Na krajské úrovni bylo z veřejných zdrojů vynaloženo průměrně 1,2 mld. Kč (se směr. odch. 1,0 mld. Kč), nejméně v Ústeckém kraji (0,5 %, tj. 78 mil. Kč). Naopak nejvíce finančních prostředků bylo alokováno v Jihomoravském kraji (17 %, tj. 2,9 mld. Kč) z důvodu realizace čtyř velkých infrastrukturních projektů z FS, jejichž náklady se pohybovaly řádově ve stovkách mil. Kč.

Tab. 24: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů ve sféře „infrastruktura“ agregovaných v územně-správních jednotkách

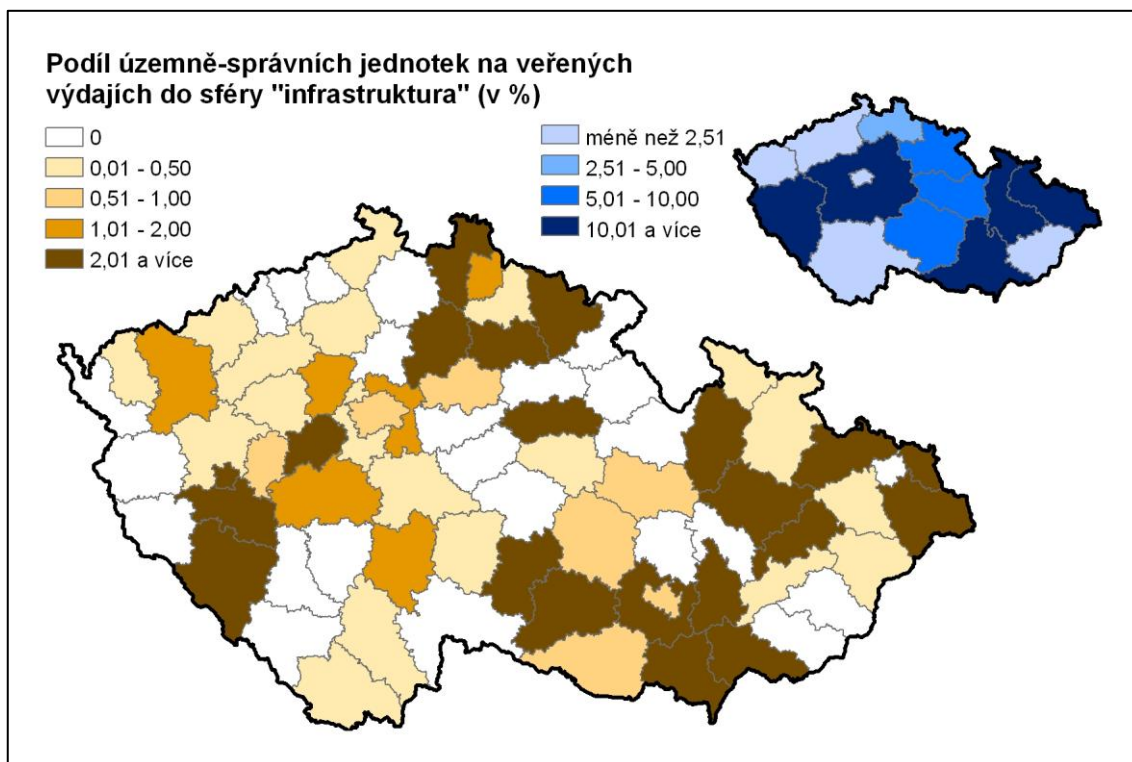
Územně-správní jednotky	Okresy		Kraje	
	s FS	bez FS	s FS	bez FS
Veřejné výdaje celkem (v mil. Kč)	17 208	3 249	17 208	3 249
Min. (v mil. Kč)	0	0	78	29
Max. (v mil. Kč)	1 590	279	2 941	1 020
Průměr (v mil. Kč)	223	42	1 229	232
Medián (v mil. Kč)	52	8	1 000	156
Směrodatná odchylka (v mil. Kč)	328	63	1 010	248
Variační koeficient	1,47	1,49	0,82	1,07

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); vlastní výpočty a zpracování

Pokud by do analýzy nebyly projekty z FS zahrnuty, připadalo by na každý kraj průměrně 232 mil. Kč (se směr. odch. 248 mil. Kč). Za tohoto předpokladu bylo nejméně veřejných výdajů alokováno do Královéhradeckého kraje (0,9 %, tj. 29 mil. Kč) a naopak nejvíce do Středočeského kraje (31 %, tj. 1,0 mld. Kč), a to z důvodu realizace osmnácti infrastrukturních projektů, na které bylo vynaloženo 5–151 mil. Kč.

V obrázku 19 (a v příloze 9 pro projekty mimo FS) je graficky znázorněn regionální vzorec alokace do sféry „infrastruktura“. Distribuce alokace pro infrastrukturní projekty z regionálního hlediska téměř rovnoměrná. Nepatrné shluky okresů s vyšší mírou podpory se nacházejí na jižní a severní Moravě, v severovýchodních Čechách a na Plzeňsku. Naopak relativně méně veřejných výdajů bylo alokováno do jižních a severozápadních Čech. Regionální vzorec alokace pro projekty mimo FS se mírně liší. Určitý shluk tvoří okresy v ose Hl. m. Praha (vč. širšího okolí)–Znojmo a v ose Jihlava–Olomouc–Frýdek-Místek. Relativně nejméně finančních prostředků bylo alokováno do východních, jižních a severozápadních Čech (viz příloha 9).

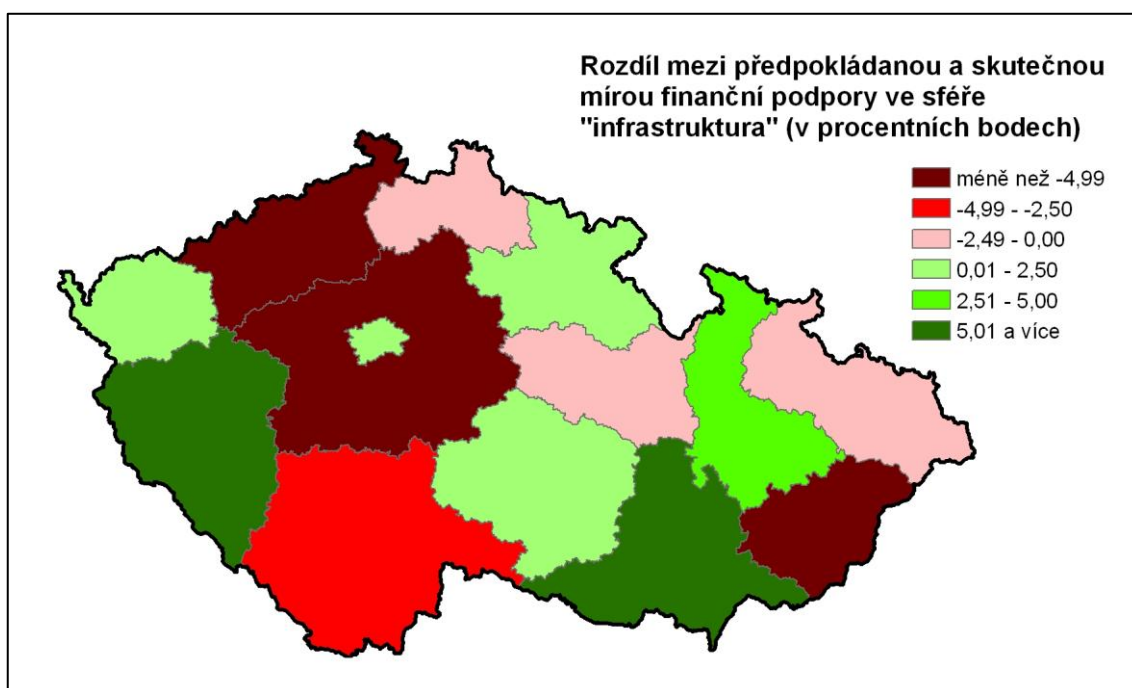
Obr. 19: Celkové veřejné výdaje na projekty ve sféře „infrastruktura“

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); vlastní výpočty a zpracování

Obrázek 20 graficky znázorňuje porovnání předpokládané a skutečné míry podpory ve sféře „infrastruktura“. Oproti předpokladu bylo relativně více veřejných výdajů vynaloženo v Plzeňském, Jihomoravském a Olomouckém kraji. Naopak relativně méně bylo vynaloženo v Ústeckém, Středočeském a Zlínském kraji. V případě sféry „infrastruktura“ nejsou zřejmé žádné výrazné shluky krajů v rámci tohoto ukazatele. Pokud by do analýzy nebyly zahrnuty projekty z FS, byl by regionální vzorec použitého ukazatele mnohem patrnější (viz příloha 10). Zřetelný je zejména shluk krajů s relativně více alokovanými finančními prostředky, který převážně zahrnuje „vnitrostátní“ kraje. Naopak relativně méně finančních prostředků bylo oproti očekávání alokováno do krajů hraničícími s Bavorskem, Saskem a Polskem.

Obr. 20: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory ve sféře „infrastruktura“

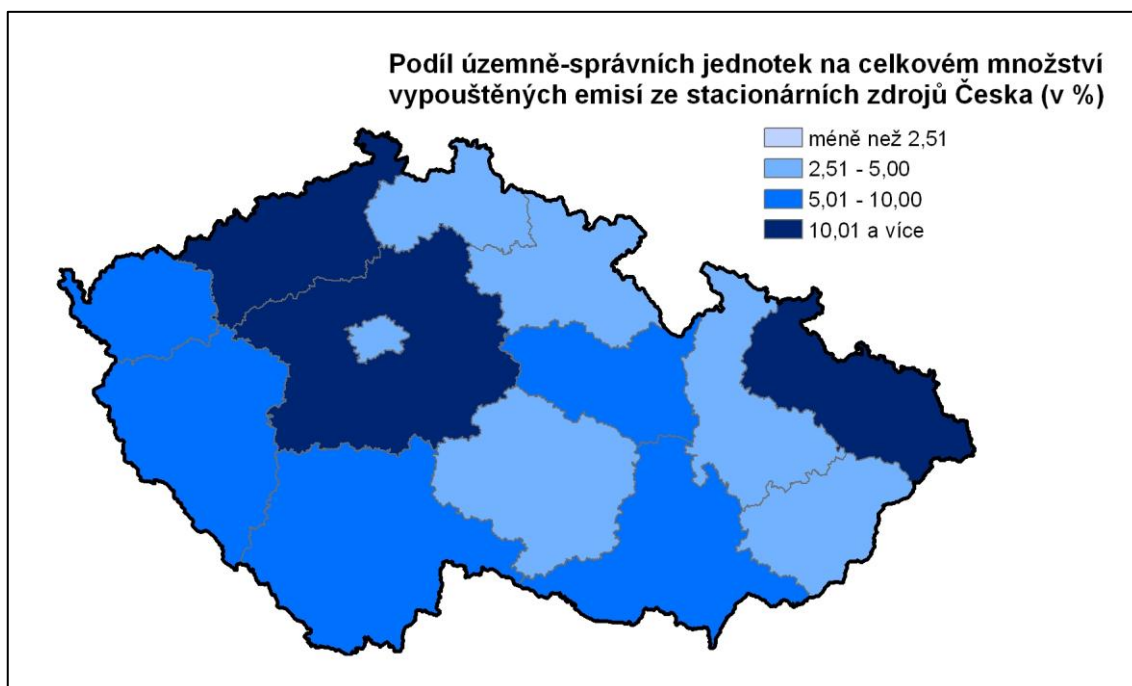
Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); Stav životního prostředí v jednotlivých krajích ČR v roce 2005 (2006); vlastní výpočty a zpracování

Korelační koeficient pro ukazatele předpokládané a skutečné míry podpory ve sféře „infrastruktura“ dosáhl hodnoty 0,684 (viz tabulka 23 na s. 74), resp. 0,565 bez projektů z FS. V obou případech se jedná o pozitivní střední míru závislosti (signifikantní v případě projektů vč. FS na 99% hladině spolehlivosti, v případě projektů mimo FS na 95% hladině spolehlivosti). Vzhledem ke skutečnosti, že uvedené hodnoty kor. koef. představují nejvyšší dosažené absolutní hodnoty ze všech hodnocených sfér ŽP, a vzhledem k signifikanci obou hodnot lze usuzovat, že právě ve sféře „infrastruktura“ odpovídala regionální distribuce alokace potřebám jednotlivých regionů.

5.3.3 Zlepšování infrastruktury ochrany ovzduší

Cílem třetí skupiny projektů (sféra „ovzduší“) bylo snížit množství vypouštěných emisí a zvýšit využívání obnovitelných zdrojů energie. Nejvíce investovaných prostředků lze očekávat v krajích, které dosahovaly nejvyšších hodnot vypouštěných emisí, tj. v Moravskoslezském, Ústeckém a Středočeském kraji (viz obrázek 21).

Obr. 21: Regiony dle alikvotního podílu na množství vypouštěných emisí ze stacionárních zdrojů v Česku

Zdroj: Stav životního prostředí v jednotlivých krajích ČR v roce 2005 (2006); vlastní úpravy a zpracování

Na projekty zaměřené na zvýšení kvality ovzduší bylo z veřejných zdrojů vynaloženo celkem 795 mil. Kč (viz tabulka 25). Do jednotlivých okresů tak průměrně směřovalo 10 mil. Kč (se směr. odch. 25 mil. Kč), což je mj. dáno skutečností, že v téměř polovině všech okresů (tj. 38) nebyl v této sféře ŽP realizován žádný projekt. Nejvíce finančních prostředků bylo alokováno v okrese Třebíč (18 %, tj. 145 mil. Kč), a to především z důvodu realizace dvou projektů výstavby kotelen na spalování biomasy.

V jednotlivých krajích bylo z veřejných zdrojů vynaloženo průměrně 57 mil. Kč (se směr. odch. 51 mil. Kč). Nejnižší podíl na celkové alokaci představovalo hl. m. Praha (0 Kč), jelikož tato aktivita nebyla v rámci JPD 2 podporována. Z ostatních krajů bylo nejméně finančních prostředků alokováno do Karlovarského kraje (0,4 %, tj. 3 mil. Kč).

Naopak nejvíce finančních prostředků bylo alokováno na Vysočině (20 %, tj. 162 mil. Kč), a to především z důvodu realizace výše uvedených projektů na výstavbu kotelen v okrese Třebíč.

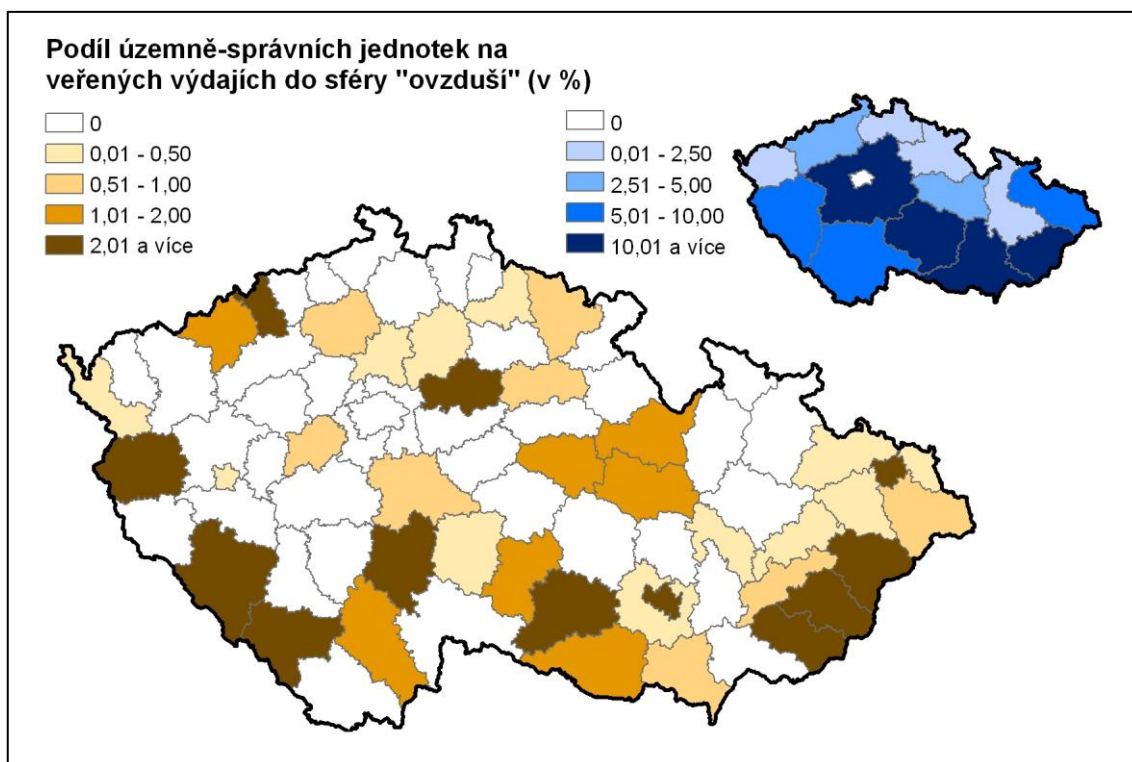
Tab. 25: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů ve sféře „ovzduší“ agregovaných v územně-správních jednotkách

Územně-správní jednotky	Okresy	Kraje
Veřejné výdaje celkem (v mil. Kč)	795	795
Min. (v mil. Kč)	0	0
Max. (v mil. Kč)	145	162
Průměr (v mil. Kč)	10	57
Medián (v mil. Kč)	0,179	50,164
Směrodatná odchylka (v mil. Kč)	25	51
Variační koeficient	2,40	0,91

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); vlastní výpočty a zpracování

Regionální distribuce alokace do sféry „odpady“ je graficky znázorněna v obrázku 22. Relativně více finančních prostředků směřovalo do okresů, které hraničí s Bavorskem a Slovenskem, a naopak relativně méně do okresů při hranici s Polskem.

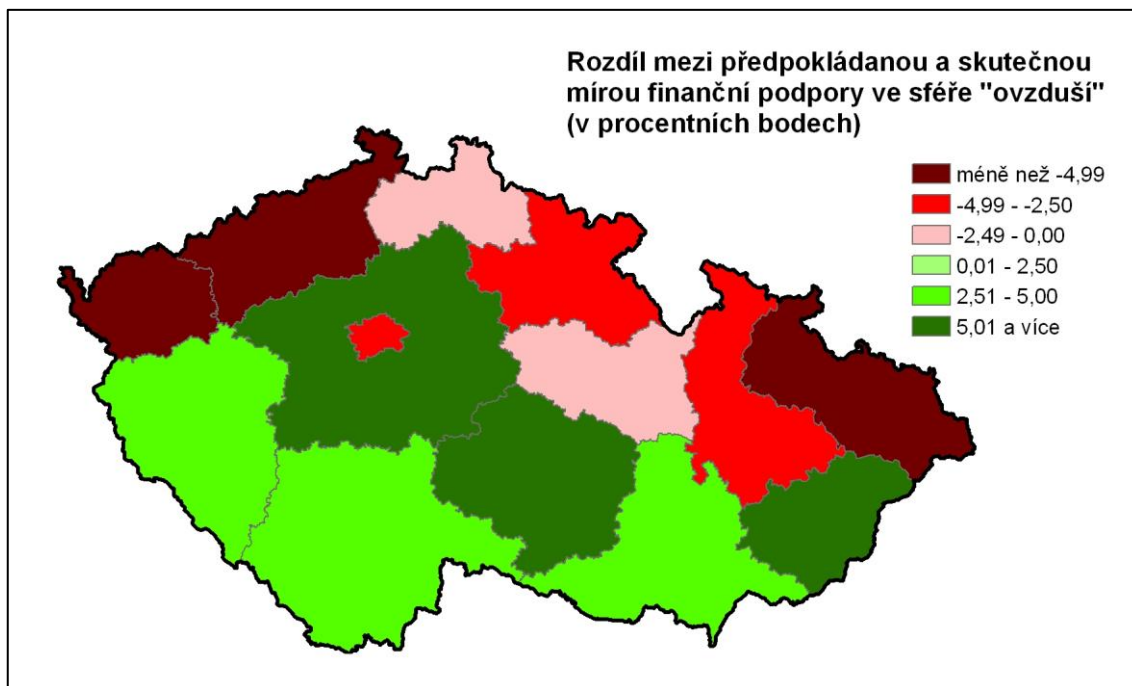
Obr. 22: Celkové veřejné výdaje na projekty ve sféře „ovzduší“

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); vlastní výpočty a zpracování

V obrázku 23 je zobrazeno porovnání předpokládané a skutečné míry podpory v rámci sféry „ovzduší“. Na základě použité metody lze Česko pomyslně „rozdělit“ na jižní polovinu, která se vyznačovala relativně vyšší mírou podpory, než bylo předpokládáno, a na severní polovinu (včetně hl. m. Prahy), ve které bylo naopak oproti očekávání vynaloženo relativně méně finančních prostředků. Paradoxně nejvíce finančních prostředků „chybělo“ v pánevních krajích, které vykazovaly nejvyšší podíl na vypuštěných emisích ze stacionárních zdrojů (tj. v Moravskoslezském a Ústeckém).

Obr. 23: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory ve sféře „ovzduší“

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); Stav životního prostředí v jednotlivých krajích ČR v roce 2005 (2006); vlastní výpočty a zpracování

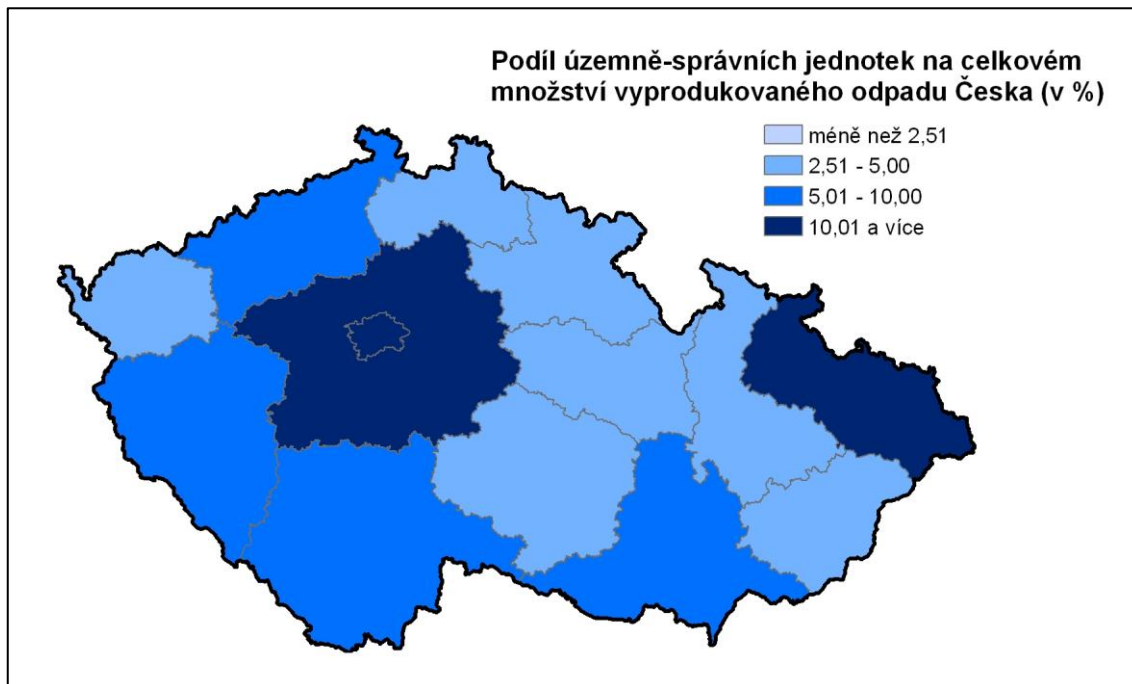
Korelační koeficient pro ukazatele předpokládané a skutečné míry podpory ve sféře „ovzduší“ dosáhl hodnoty 0,191, která ale není ze statistického hlediska signifikantní. (viz tabulka 23 na s. 74). Tato hodnota je v absolutním vyjádření nejnižší ze všech hodnocených sfér ŽP, což vypovídá o nejnižší míře korelace. V obrázku 23 odpovídá tomuto tvrzení vysoký počet krajů v kategoriích „méně než -4,99 p. b.“ nebo „5,01 a více p. b.“.

5.3.4 Nakládání s odpady a odstraňování starých ekologických zátěží

Čtvrtá skupina projektů (sféra „odpady“) se týkala odpadového hospodářství a rekultivací starých ekologických zátěží a skládek. Potřeba řešit nakládání s odpady byla obecně vyšší v těch krajích, ve kterých bylo vyprodukováno nejvíce odpadu, tedy v hl. m. Praze, Moravskoslezském a Středočeském kraji (viz obrázek 24).

Obr. 24: Regiony dle alikvotního podílu na množství vyprodukovaného odpadu v Česku

Zdroj: Stav životního prostředí v jednotlivých krajích ČR v roce 2005 (2006); vlastní úpravy a zpracování

Z celkové alokace pro tuto sféru 1,2 mld. Kč (viz tabulka 26) směřovalo do každého okresu průměrně 15 mil. Kč (se směr. odch. 39 mil. Kč), s tím, že ve více než polovině (tj. 40) okresů nebyl realizován žádný projekt spadající do této sféry. Nejvyšší podíl alokace byl investován v okrese Vsetín (22 %, tj. 262 mil. Kč), a to z důvodu realizace finančně velmi nákladného projektu *Logistické centrum odpadů mikroregionu Vsetínsko* (180 mil. Kč).

Na úrovni krajů bylo v průměru investováno 85 mil. Kč (se směr. odch. 103 mil. Kč). V Karlovarském kraji nebyl realizován žádný projekt v této sféře. Nejvyšší podíl alokace směřoval do Jihomoravského kraje (29 %, tj. 347 mil. Kč).

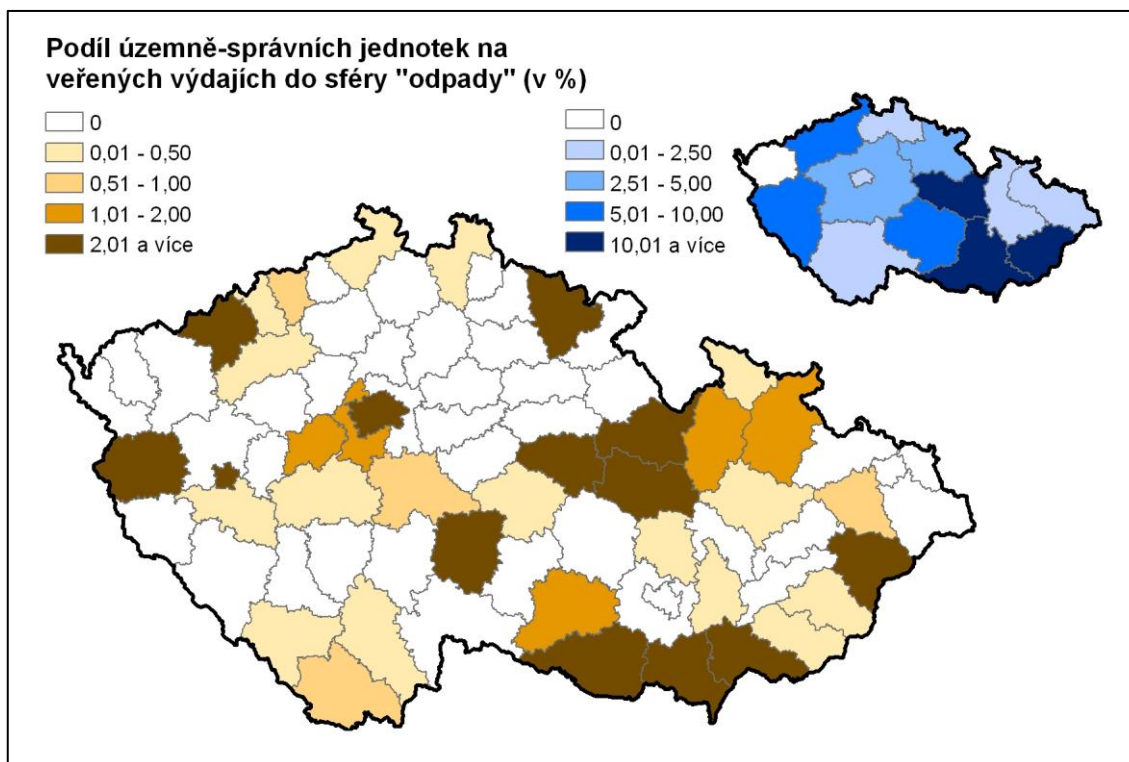
Tab. 26: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů ve sféře „odpady“ agregovaných v územně-správních jednotkách

Územně-správní jednotky	Okresy	Kraje
Veřejné výdaje celkem (v mil. Kč)	1 189	1 189
Min. (v mil. Kč)	0	0
Max. (v mil. Kč)	262	347
Průměr (v mil. Kč)	15	85
Medián (v mil. Kč)	0	46
Směrodatná odchylka (v mil. Kč)	39	103
Variační koeficient	2,54	1,21

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); vlastní výpočty a zpracování

Charakter regionálního vzorce alokace do sféry „odpady“ je graficky znázorněn v obrázku 25. Patrný je zejména shluk okresů s vyšší mírou podpory na jižní Moravě a Vsetínsku a v ose Jihlava–Chrudim–Bruntál. Naopak nejmenší část alokace byla investována v jižních a severovýchodních Čechách.

Obr. 25: Celkové veřejné výdaje na projekty ve sféře „odpady“

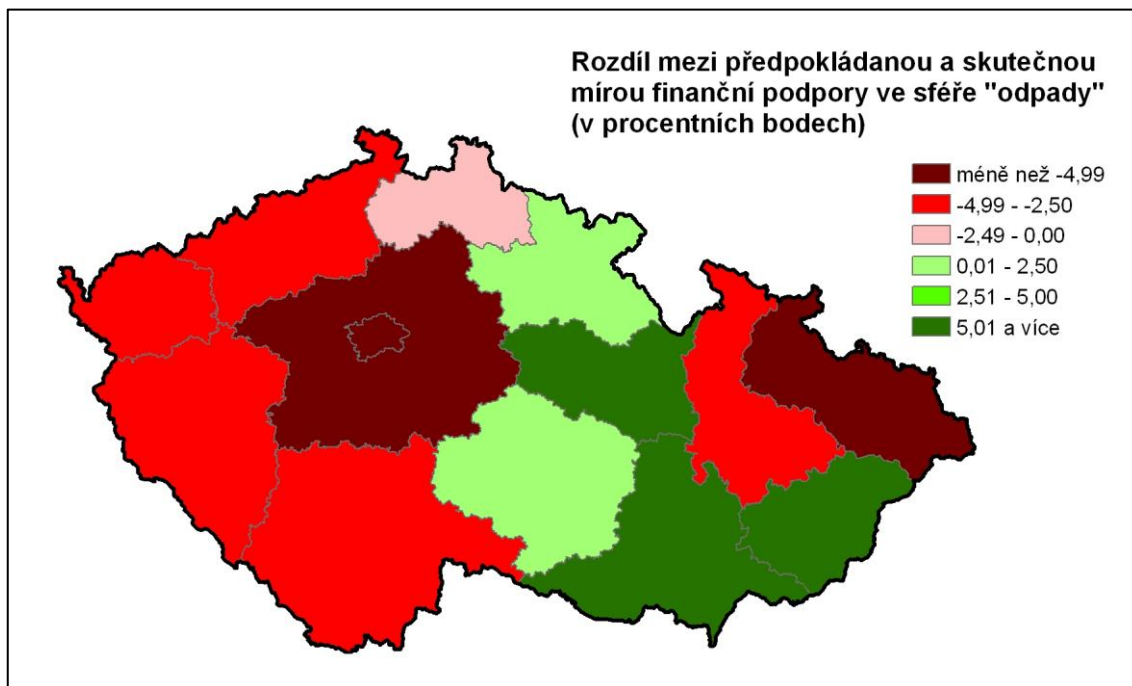

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); vlastní výpočty a zpracování

V obrázku 26 je graficky znázorněno porovnání předpokládané a skutečné míry podpory ve sféře „odpady“. Oproti předpokladu bylo relativně více veřejných výdajů

vynaloženo v jižní polovině Moravy a ve východních Čechách. Naopak relativně méně veřejných výdajů bylo vynaloženo v západní polovině Čech a na severní Moravě. Stejně jako v případě projektů zaměřených na zvýšení kvality ovzduší „chyběly“ veřejné výdaje zejména v nejvíce znečištěných regionech (tj. v Moravskoslezském a Ústeckém kraji a v hl. m. Praze).

Obr. 26: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory ve sféře „odpady“

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); Stav životního prostředí v jednotlivých krajích ČR v roce 2005 (2006); vlastní výpočty a zpracování

Obdobně jako u předchozí sféry dosáhl kor. koef. pro ukazatele předpokládané a skutečné míry podpory ve sféře „odpady“ nízké hodnoty, konkrétně 0,238 (viz tabulka 23 na s. 74). Tato hodnota vypovídá o pozitivní *slabé* míře závislosti, která ale ze statistického hlediska není signifikantní.

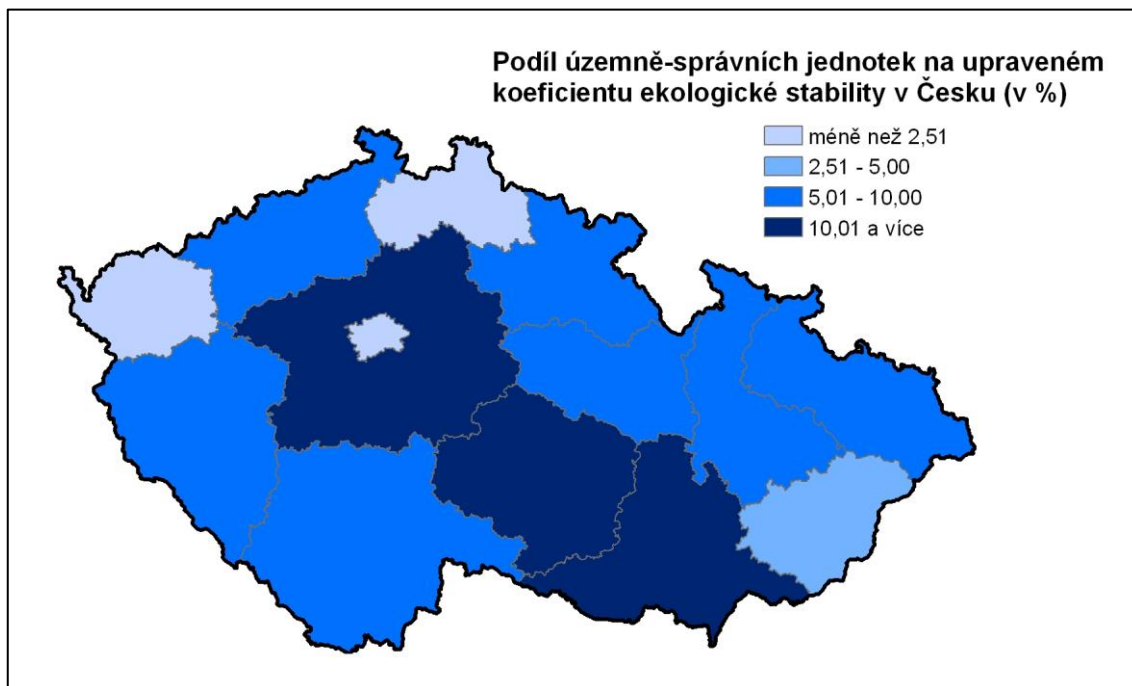
5.3.5 Zvyšování ekologické stability krajiny

Projekty v rámci páté skupiny (sféra „krajina“) byly zaměřeny na investice do lesů, dále na realizaci protierozních opatření a opatření ke zvýšení ekologické stability krajiny. Vhodným kvantitativním ukazatelem pro vyjádření kvality ŽP je koeficient ekologické stability (KES³¹). Nejvyšší míru podpory lze v této souvislosti očekávat v regionech

³¹ Koeficient ekologické stability představuje poměr mezi plochami tzv. stabilních a nestabilních krajinných prvků ve zkoumaném území (Míchal 1985 cit. v FSv-KHMKI – Koeficient ekologické stability 2010).

s nejnižší hodnotou KES. Pro výpočet alikvotního podílu jednotlivých územně-správních jednotek na celku byly použity převrácené hodnoty KES, které byly následně vynásobeny rozlohou daného kraje. V tomto případě lze předpokládat nejvyšší míru podpory v regionech s nejvyšším alikvotním podílem na upraveném ukazateli KES, tj. ve Středočeském a Jihomoravském kraji a na Vysočině (viz obrázek 27).

Obr. 27: Regiony dle alikvotního podílu na upraveném koeficientu ekologické stability

Zdroje: viz tab. 12 (s. 55); ČSÚ Karlovarský kraj – Tab. 2.3.31 Koeficient ekologické stability (2010); vlastní úpravy a zpracování

V rámci této sféry bylo alokováno celkem 809 mil. Kč (viz tabulka 27), na každý okres tak připadalo průměrně 11 mil. Kč (se směr. odch. 36 mil. Kč). V celkem 29 okresech nebyl realizován žádný projekt spadající do této sféry. Nejvyšší podíl alokace byl z důvodu realizace osmi projektů na revitalizace parků investován v hl. m. Praze (38 %, tj. 311 mil. Kč). Tato skutečnost byla dána samostatně vyčleněnou alokací v rámci JPD 2. V případě mimopražských okresů bylo nejvíce veřejných výdajů vynaloženo v okrese Prostějov (6 %, tj. 50 mil. Kč), a to z důvodu realizace deseti projektů na protierozní opatření.

Na krajské úrovni bylo z veřejných zdrojů vynaloženo průměrně 58 mil. Kč (se směr. odch. 84 mil. Kč), nejméně finančních prostředků v Libereckém kraji (0 Kč). Naopak nejvíce finančních prostředků bylo alokováno totožně jako na okresní úrovni v hl. m. Praze (38 %, tj. 311 mil. Kč) a ve Středočeském kraji (18 %, tj. 147 mil. Kč). Ve

Středočeském kraji bylo v této sféře ŽP realizováno celkem 52 projektů, což je téměř 30 % všech projektů ve sféře „krajina“.

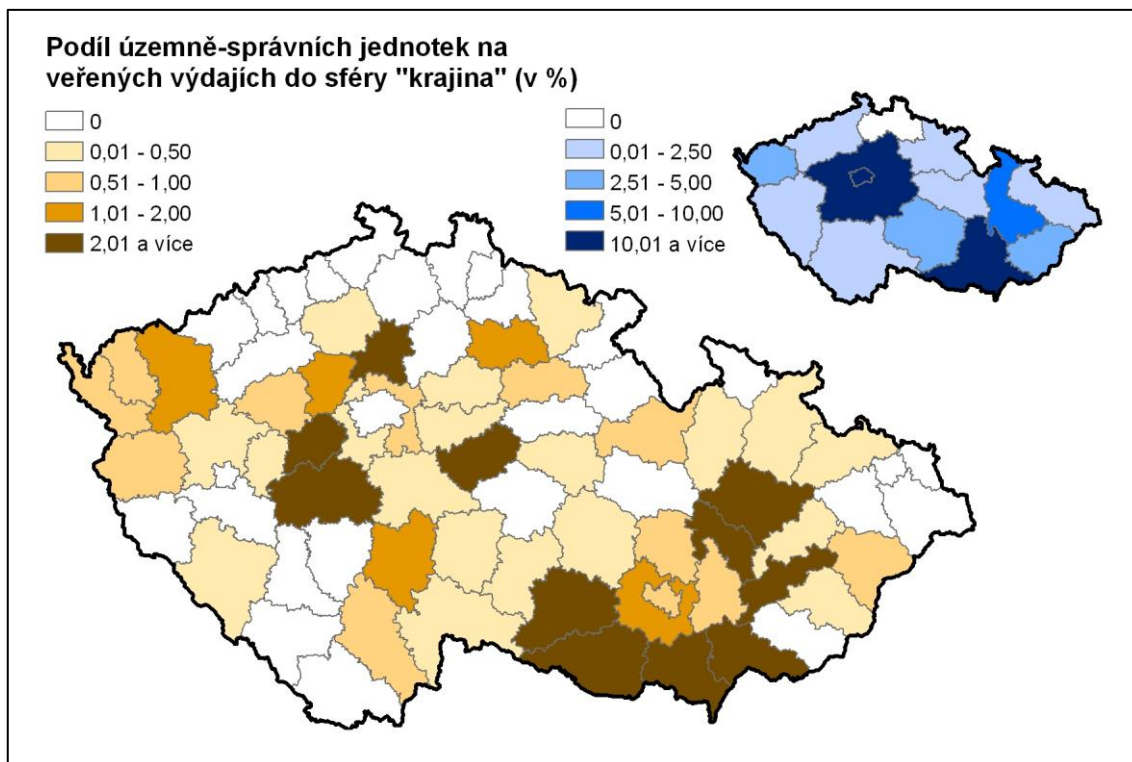
Tab. 27: Souhrnné charakteristiky veřejných výdajů ve sféře „krajina“ agregovaných v územně-správních jednotkách

Územně-správní jednotky	Okresy	Kraje
Veřejné výdaje celkem (v mil. Kč)	809	809
Min. (v mil. Kč)	0	0
Max. (v mil. Kč)	311	311
Průměr (v mil. Kč)	11	58
Medián (v mil. Kč)	1	20
Směrodatná odchylka (v mil. Kč)	36	84
Variační koeficient	3,45	1,45

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); vlastní výpočty a zpracování

V obrázku 28 je znázorněn regionální vzorec alokace do sféry „krajina“. Patrný je zejména shluk okresů na jižní a střední Moravě a v jihozápadní části Středočeského kraje. Naopak nejméně finančních prostředků bylo alokováno do hraničních okresů Česka a severní Moravy.

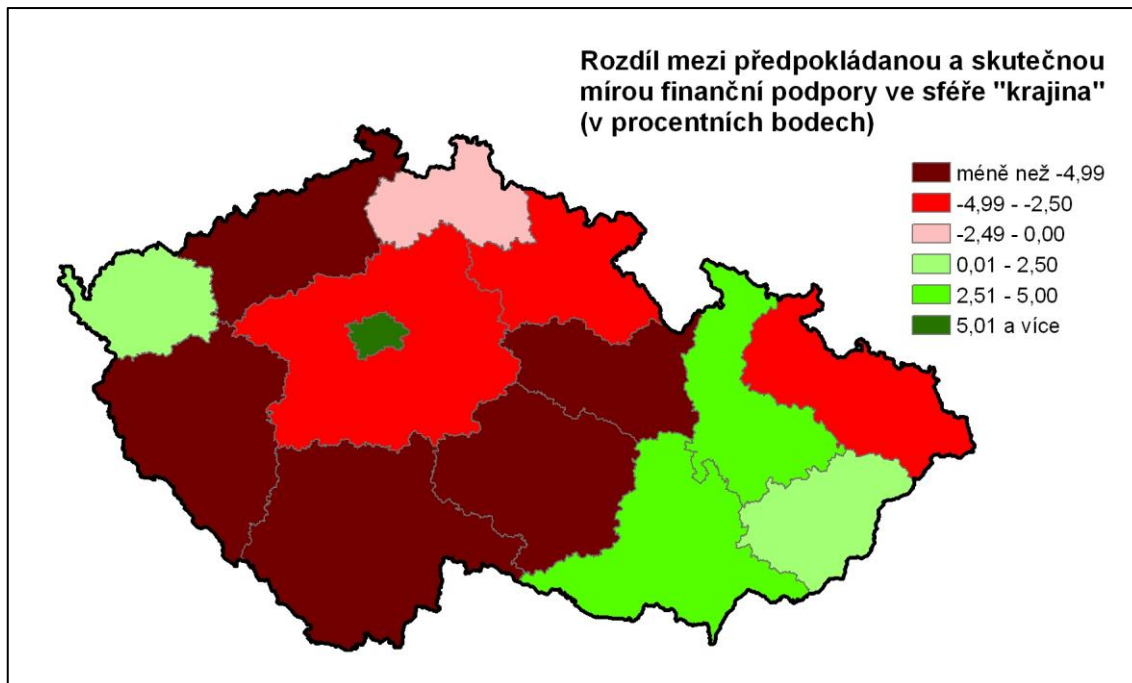
Obr. 28: Celkové veřejné výdaje na projekty ve sféře „krajina“

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); vlastní výpočty a zpracování

V obrázku 29 je zobrazeno porovnání předpokládané a skutečné míry podpory ve sféře „krajina“. Patrný je zejména shluk moravských krajů s relativně vyšší mírou podpory. Na druhou stranu se zbylé kraje jeví jako „ztrátové“, což bylo dáno předem stanovenou alokací pro Prahu, která „převyšuje“ předpokládanou hodnotu míry podpory o 36 p. b.

Obr. 29: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory ve sféře „ovzduší“

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33) a tab. 12 (s. 55); ČSÚ Karlovarský kraj – Tab. 2.3.31 Koeficient ekologické stability (2010); vlastní výpočty a zpracování

Korelační koeficient pro ukazatele předpokládané a skutečné míry podpory ve sféře „krajina“ dosáhl hodnoty 0,279 (viz tabulka 23 na s. 74), což odpovídá pozitivní slabé míře závislosti, která ale není ze statistického hlediska signifikantní.

5.3.6 Shrnutí regionálního vzorce alokovaných finančních prostředků dle jednotlivých sfér životního prostředí

Na základě dílčích porovnání meziregionálních rozdílů v distribuci alokace v jednotlivých sférách ŽP s využitím předpokládané a skutečné míry podpory lze usoudit, že míra podpory byla oproti předpokladům vyšší zejména v hl. m. Praze (průměrně o 8 p. b.), v Jihomoravském kraji (o 7 p. b.) a na Vysočině (o 7 p. b.). Naopak nejvíce finančních prostředků „chybělo“ v Moravskoslezském (o 7 p. b.), Ústeckém (o 6 p. b.) a Jihočeském kraji (o 5 p. b.). V případě nezahrnutí projektů z FS se uvedený charakter meziregionálních rozdílů výrazněji neliší.

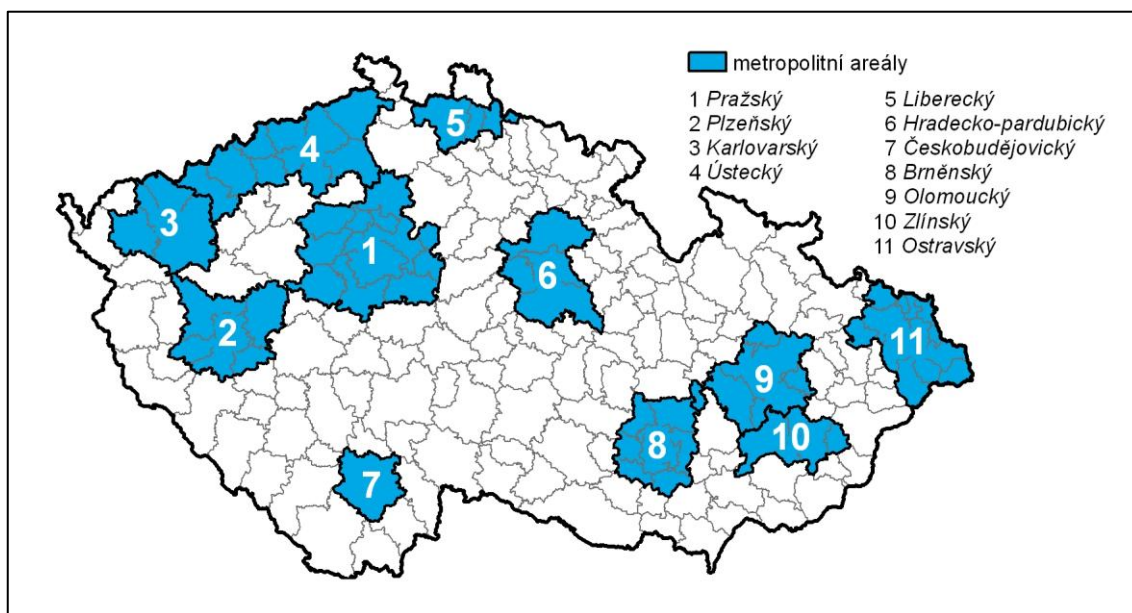
5.4 Relativní pozice vybraných typů regionů v alokaci finančních prostředků do environmentální sféry

Předmětem této podkapitoly je analýza relativní pozice *metropolitních areálů*, *strukturálně a environmentálně postižených regionů* a *velkoplošných chráněných území* v celkové alokaci finančních prostředků do environmentální sféry. Pro jednotlivé typy regionů platí, že se navzájem mohou překrývat (např. obvod ORP Bílina byl zahrnut do všech čtyř vybraných typů regionů) a že nepokrývají celé území Česka (např. okres Pelhřimov nebyl zahrnut do žádného z vybraných typů regionů). Souhrnné tabulky 28–30, které porovnávají jednotlivé ukazatele vybraných typů regionů, jsou uvedeny ve shrnující podkapitole 5.4.5.

5.4.1 Metropolitní areály

Metropolitní areály (MA), které lze dle Hampla (2005) považovat za nejvýznamnější prvky systému osídlení, se vyznačují vyšší koncentrací socio-ekonomických aktivit a předpokládanou vyšší aktivitou aktérů regionálního rozvoje. *Metropolitní areály* zaujímaly 28 % rozlohy Česka³² a na jejich území žilo 41 % obyvatel Česka (viz obrázek 30 a tabulka 28). Z celkových veřejných výdajů 22 mld. Kč bylo do MA alokováno 11,9 mld. Kč (tj. 55 %; viz tabulka 28). Pokud by nebylo počítáno s projekty z FS, směřovalo by do těchto regionů 3,6 mld. Kč z celkových 7,7 mld. Kč (tj. 47 %).

Obr. 30: Metropolitní areály

Zdroj: Hampl (2005); vlastní úpravy a zpracování

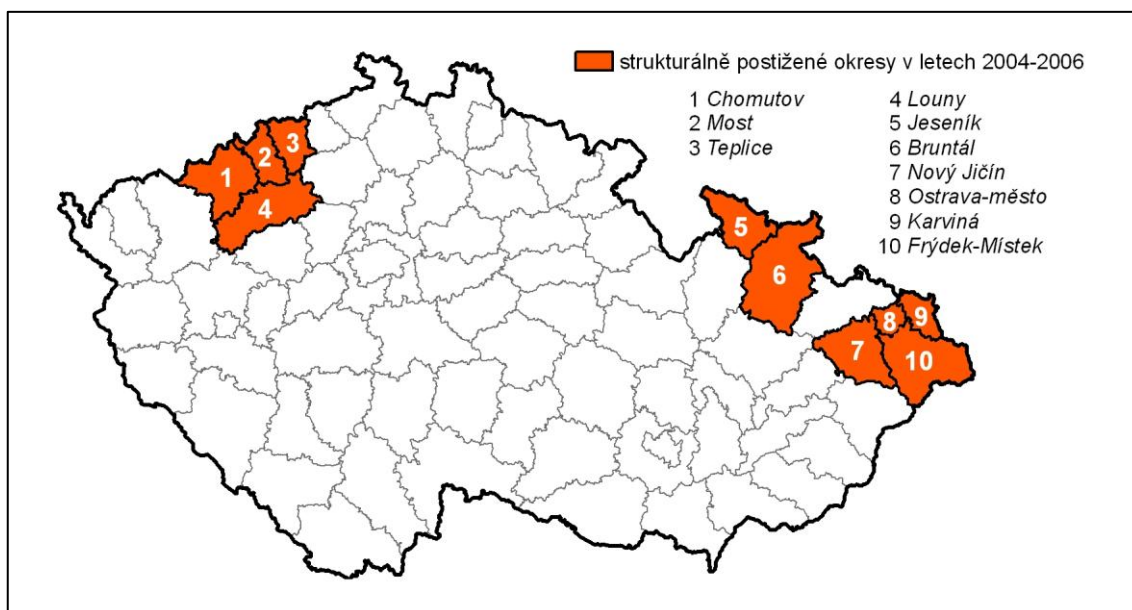
³² Metropolitní areály byly dle Hampla (2005) vymezeny na základě agregace 69 obvodů ORP.

V případě přepočtu na plochu bylo do MA alokováno v porovnání s Českem relativně více finančních prostředků (viz tabulka 29). V případě relativizace dle počtu obyvatel byla alokace do MA průměrná. K totožným závěrům lze dojít v případě porovnání předpokládané a skutečné míry podpory. Z tabulky 30 lze vyčíst, že oproti předpokladu (dle alikvotního podílu na počtu obyvatel a rozloze) bylo do MA alokováno ze všech typů regionů relativně nejvíce finančních prostředků. Vzhledem ke skutečnosti, že projekty z FS byly realizovány zejména v aglomeracích krajských měst, je rozdíl v předpokládané a skutečné míře podpory v případě nezahrnutí projektů z FS méně patrný.

5.4.2 Strukturálně postižené regiony

Vzhledem ke skutečnosti, že strukturální fondy EU i Fond soudržnosti jsou finančními nástroji PHSS EU, jejímž cílem je podporovat vyvážený regionální rozvoj, lze očekávat uplatňování principu solidarity a tedy i podporu relativně zaostávajících regionů. Určitou analogii v případě Česka představují tzv. regiony se soustředěnou podporou státu, mezi které patřilo v období 2004–2006 deset okresů *strukturálně postižených*, deset okresů *hospodářsky slabých*, dva bývalé *vojenské újezdy* (Ralsko a Mladá) a tři okresy *s vysoce nadprůměrnou mírou nezaměstnanosti*. *Strukturálně postižené okresy*, nacházející se pouze v Ústeckém nebo Moravskoslezském kraji (viz obrázek 31), zaujímaly 10 % rozlohy a 15 % obyvatelstva Česka.

Obr. 31: Strukturálně postižené okresy v letech 2004–2006

Zdroj: SROP – Programový dokument (2006); vlastní úpravy a zpracování

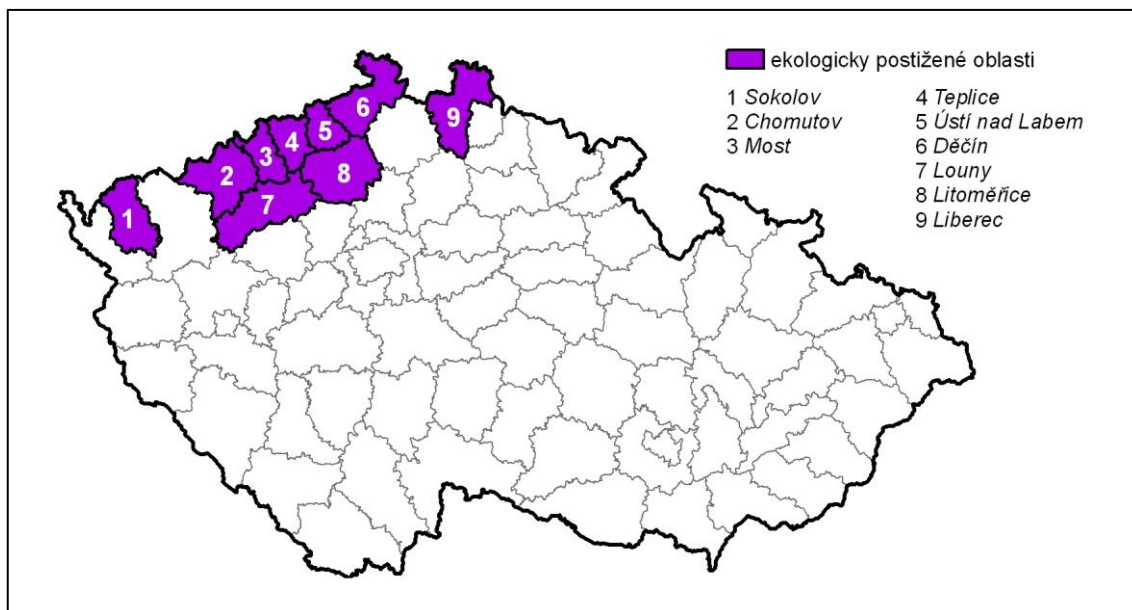
Zvýhodnění projektů realizovaných v některém ze státem podporovaných regionů bylo relevantní pouze v případě OP I. Hodnocení lokalizace projektů v rámci OP I bylo součástí tzv. hodnocení souladu projektového záměru se všemi horizontálními prioritami, kdy lokalizace projektu v regionu se soustředěnou podporou státu představovala jednu z možností splnění dílčí podmínky „rozvoj regionů“. Vzhledem ke skutečnosti, že hodnocení souladu s horizontálními prioritami mělo souhrnnou váhu pouhých 10 % (více viz Operační program Infrastruktura – Programový dodatek 2007), nelze očekávat, že projekty realizované v regionech se soustředěnou podporou státu byly více upřednostňovány v souladu s předpokladem *explicitní* RP ČR.

Z celkové alokace 22 mld. Kč (resp. 7,7 mld. Kč bez FS) směřovalo do *strukturálně postižených regionů* 2,1 mld. Kč (resp. 0,5 mld. Kč), což odpovídá 10% (resp. 7% bez FS; viz tabulka 28) podílu na celkové alokaci. Z tabulek 29 a 30 lze vyčíst, že do *strukturálně postižených okresů* bylo alokováno podprůměrné množství finančních prostředků, a to jak v případě přepočtu na počet obyvatel, tak i na plochu. V případě porovnání předpokládané a skutečné míry podpory z hlediska alikvotního podílu na počtu obyvatel je tento rozdíl více patrný než v případě porovnání z hlediska alikvotního podílu na rozloze Česka (viz tabulka 30).

5.4.3 Environmentálně postižené regiony

Již v roce 1993 byly usnesením Vlády ČR vymezeny tzv. *ekologicky postižené oblasti*, tedy regiony s velmi nízkou kvalitou ŽP, způsobenou zejména nadměrnou těžbou hnědého uhlí. *Ekologicky postižené oblasti* byly vymezeny za účelem uvolnění finančních prostředků z rezervy státního rozpočtu ve formě dotací okresům na „konkrétní projekty realizované v postižených oblastech severních Čech a okresu Sokolov na proinvestování komunálních ekologických investičních akcí“ a na "zajištění výjezdů do školy v přírodě“ (Vláda ČR – Usnesení Vlády ČR 2010). *Ekologicky postižené oblasti* sestávaly z devíti okresů, v současné době tvořící Ústecký kraj a dále okresy Liberec a Sokolov (viz obrázek 32), které dohromady zaujímaly 9 % rozlohy a 10 % obyvatelstva Česka (viz tabulka 28).

Obr. 32: Ekologicky postižené oblasti

Zdroj: Vláda ČR – Usnesení Vlády ČR (2010); vlastní zpracování a úpravy

Do *ekologicky postižených oblastí* bylo alokováno pouze 698 mil. Kč, tj. 3 % z celkové alokace na projekty do environmentální sféry (viz tabulka 28). Takto nízká hodnota byla způsobena zejména lokalizací pouze jednoho velkého infrastrukturního projektu (a to v okrese Liberec). Pokud by do výpočtů byly zahrnuty pouze projekty bez FS, bylo by do ekologicky postižených oblastí alokováno 363 mil. Kč, tj. téměř 5 % celkové alokace mimo projekty z FS. Obdobně jako v případě *strukturálně postižených regionů* bylo do *environmentálně postižených regionů* alokováno výrazně podprůměrné množství veřejných výdajů (viz tabulky 29 a 30).

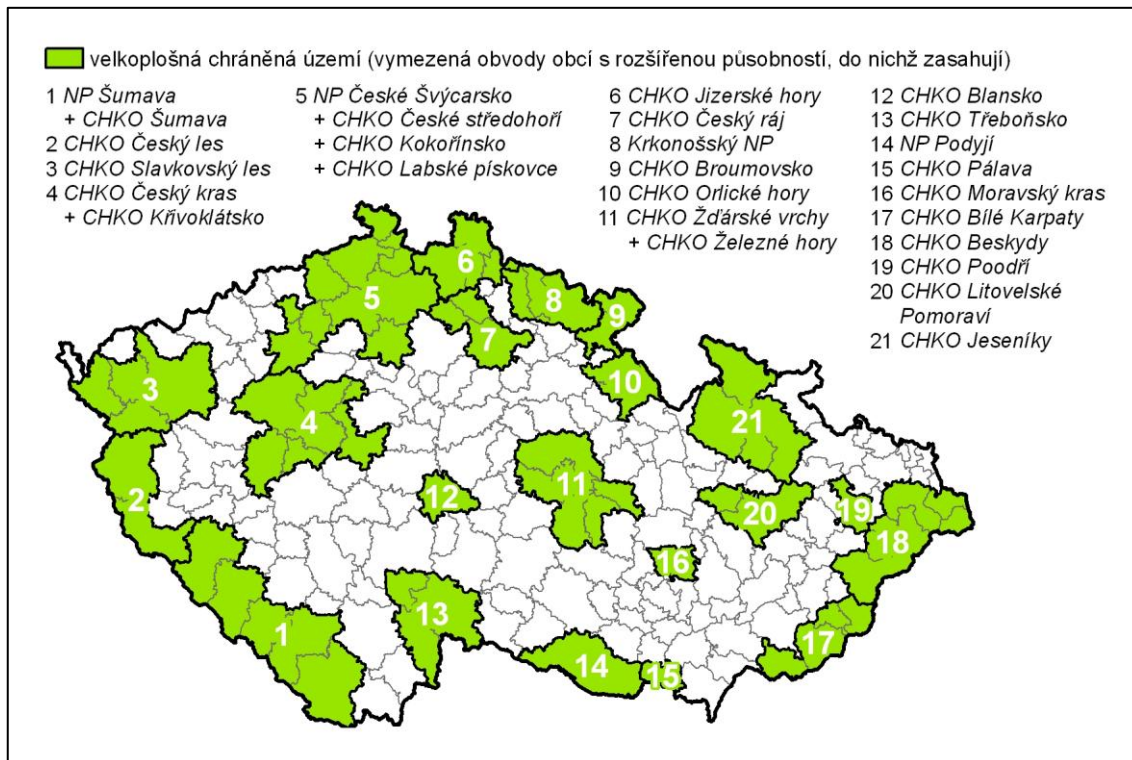
5.4.4 Velkoplošná chráněná území

Zvláště chráněná území zahrnují jednak *velkoplošná chráněná území* (tj. národní parky a chráněné krajinné oblasti; dále jen VCHÚ) a jednak *maloplošná chráněná území* (tj. národní přírodní památky, národní přírodní rezervace, přírodní památky a přírodní rezervace; dále jen MCHÚ). Jelikož VCHÚ zaujímají mnohonásobně vyšší alikvotní podíl na rozloze Česka než MCHÚ³³ a mnoho MCHÚ se nalézá na území VCHÚ, byla regionální analýza distribuce alokace provedena pouze pro VCHÚ. Vzhledem ke skutečnosti, že poskytnuté databáze neevidovaly informaci o realizaci projektu na území VCHÚ, byly tyto pro potřeby diplomové práce vymezeny územím obvodů ORP,

³³ V roce 2005 zaujímala výměra VCHÚ 15,3 % rozlohy Česka, výměra MCHÚ pouze 1,2 % rozlohy Česka (Agentura ochrany přírody a krajiny ČR 2010).

do nichž VCHÚ zasahovaly (viz obrázek 33). Vymezené území sestávalo ze 73 obvodů ORP, které zaujímal 41 % rozlohy a na kterém žilo 30 % obyvatelstva Česka.

Obr. 33: Velkoplošná chráněná území

Zdroj: CENIA – Interní mapové podklady (2010); vlastní úpravy a zpracování

Z celkových veřejných výdajů 22 mld. Kč bylo do obvodů ORP s velkoplošnými chráněnými územími alokováno 8,4 mld. Kč (tj. 39 %; viz tabulka 28). Pokud by nebylo počítáno s projekty z FS, směřovalo by do těchto regionů 3,2 mld. Kč z celkových 7,7 mld. Kč (tj. 42 %). Do obvodů ORP s VCHÚ bylo alokováno vzhledem k počtu obyvatel nadprůměrné množství veřejných výdajů (viz tabulky 29 a 30). Po přepočtu na plochu se ale jednalo již o průměrné hodnoty.

5.4.5 Shrnutí relativní pozice vybraných typů regionů v alokaci finančních prostředků

Relativní pozici vybraných typů regionů v celkové alokaci lze zhodnotit jednak na základě porovnání veřejných výdajů přepočtených na počet obyvatel, resp. na plochu, a to vzhledem k celému Česku, a jednak na základě porovnání předpokládané a skutečné míry podpory. Z tabulky 28 vyplývá, že do *metropolitních areálů* byla alokována více než polovina celkových finančních prostředků do environmentální sféry. Do obvodů ORP, do kterých zasahují *velkoplošná chráněná území*, byla alokována

více než třetina celkových finančních prostředků. Naopak do *strukturálně postižených regionů* a *environmentálně postižených regionů* směřovalo pouze 10 %, resp. 3 % z celkové alokace.

Tab. 28: Předpokládaná a skutečná míra podpory ve vybraných typech regionů

Typ regionů	Podíl územně-správních jednotek v kategorii na			
	počtu obyvatel Česka (v %)	rozloze Česka (v %)	celkové alokaci (v %)	
			s FS	bez FS
Metropolitní areály	53	28	55	47
Strukturálně postižené regiony	15	10	10	7
Environmentálně postižené regiony	10	9	3	5
Velkoplošná chráněná území	30	41	39	42

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33), tab. 11 (s. 53) a tab. 12 (s. 55); vlastní výpočty a zpracování

Souhrnná tabulka 29 uvádí průměrné veřejné výdaje přepočtené na počet obyvatel a plochu ve vybraných typech regionů. Relativně více finančních prostředků směřovalo do *metropolitních areálů* a do regionů s *velkoplošnými chráněnými územími* a naopak relativně méně do *strukturálně* a *environmentálně postižených regionů*.

Tab. 29: Celkové veřejné výdaje do environmentální sféry ve vybraných typech regionů přepočtené na počet obyvatel a plochu

Typ regionů	Průměrné veřejné výdaje v kategorii na			
	počet obyvatel (v Kč/obyv.)		plochu (v tis. Kč/km ²)	
	s FS	bez FS	s FS	bez FS
Metropolitní areály	2 199	663	536	162
Strukturálně postižené regiony	1 361	333	267	65
Environmentálně postižené regiony	649	338	99	51
Velkoplošná chráněná území	2 697	1 027	257	98
ČESKO	2 111	749	274	97

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33), tab. 11 (s. 53) a tab. 12 (s. 55); vlastní výpočty a zpracování

Vzhledem ke skutečnosti, že ve vymezených typech regionů žil různý počet obyvatel a vymezené typy regionů zaujímaly nesterjné rozsáhlá území, bylo přistoupeno k porovnání předpokládané a skutečné míry podpory. Relativně nejvíce finančních prostředků bylo v porovnání s rozlohou alokováno do *metropolitních areálů* (viz tabulka 30) a v porovnání s počtem obyvatel do regionů s *velkoplošnými chráněnými územími*, naopak relativně nejméně do *environmentálně postižených regionů*.

Tab. 30: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory ve vybraných typech regionů

Typ regionů	Rozdíl v předpokládané a skutečné míře podpory v kategorii z hlediska			
	počtu obyvatel (v p. b.)		plochy (v p. b.)	
	s FS	bez FS	s FS	bez FS
Metropolitní areály	2	-6	28	19
Strukturálně postižené regiony	-5	-9	0	-3
Environmentálně postižené regiony	-7	-6	-6	-4
Velkoplošná chráněná území	8	11	-3	0

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33), tab. 11 (s. 53) a tab. 12 (s. 55); vlastní výpočty a zpracování

Ze závěrů dílčí analýzy relativní pozice vybraných typů regionů vyplynulo, že finanční podpora směřovala více do bohatých regionů a regionů s vysokou kvalitou ŽP, než do regionů s nízkou kvalitou ŽP. Charakter distribuce finančních prostředků byl obdobný jak v případě porovnání alokace relativizované na počet obyvatel, resp. plochu, tak i v případě porovnání předpokládané a skutečné míry podpory. Za zmínku také stojí zjištění, že charakter distribuce se v případě nezahrnutí projektů z FS výrazněji nelišil od charakteru distribuce celkové alokace.

6 ZÁVĚR

Problematika ochrany životního prostředí patří již několik desítek let k prioritám většiny vyspělých států světa, jelikož tyto státy považují stav ŽP za součást národního bohatství. Investice do ŽP jsou přínosem pro regionální rozvoj jak z ekonomického, tak i z environmentálního hlediska. V případě ekonomické sféry se jedná zejména o zvýšení atraktivity regionů pro příchozí i stávající podnikatelské subjekty a kvalitní pracovní sílu (blíže viz Karl, Ranné, Macquarrie 2000; Viturka a kol. 2003; Mairate 2006; Pokorák 2007 aj.). V případě environmentální sféry se jedná především o zvýšení kvality ŽP v daném regionu.

Předmětem diplomové práce byla analýza regionální alokace investic v rámci Politiky hospodářské a sociální soudržnosti EU do environmentální sféry. Analýza byla provedena pro následujících pět dotačních titulů z programového období 2004–2006, ze kterých byly projekty finančně podpořeny: *OP Infrastruktura*; *OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství*; *JPD pro Cíl 2 regionu NUTS 2 hl. m. Praha*; *Iniciativa Společenství Interreg IIIA a Fond soudržnosti*. Vzhledem ke skutečnosti, že z FS byly podporovány pouze velké infrastrukturní projekty (nad 10 mil. eur), byly jednotlivé analýzy provedeny zvlášť pro projekty vč. FS a zvlášť pro projekty bez FS.

Hlavním cílem diplomové práce bylo vzhledem k neexistenci tematické evaluace, která by na území Česka podrobně hodnotila regionální dimenzi dotačních titulů EU relevantních pro environmentální sféru:

- *prostřednictvím analýzy regionální dimenze dotačních titulů OP Infrastruktura, OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství, JPD pro Cíl 2 regionu NUTS 2 hl. m. Praha, Iniciativy Společenství Interreg IIIA a Fondu soudržnosti přispět k vyplnění „mezery“ v oblasti zpracování tematických evaluací pro environmentální sféru.*

Cílem předkládané práce bylo mj. zodpovědět následující výzkumné otázky:

- 1) *Jak se liší regionální vzorec a jaká je míra nerovnoměrnosti alokovaných finančních prostředků dle hlavních typů podporovaných aktivit?*
- 2) *Jakou relativní pozici v alokaci finančních prostředků na environmentální projekty mají vybrané typy regionů (metropolitní areály, strukturálně postižené regiony, environmentálně postižené regiony, velkoplošná chráněná území)?*

Data pro analýzu regionální dimenze dotačních titulů byla získána jednak z interních (neveřejných) zdrojů (tj. základní informace o projektech z OP I, OP RVMZ a Int. IIIA) a jednak z internetových (veřejných) zdrojů (tj. základní socio- a fyzickogeografické charakteristiky regionů a databáze základních dat pro projekty z JPD 2 a FS). Ze získaných databází byly vybrány pouze projekty realizované v relevantních prioritách, opatřeních apod., které měly na kvalitu ŽP přímý dopad. Z toho důvodu byly některé skupiny projektů z dalšího hodnocení vyřazeny (např. nákup odvozové soupravy, příprava ploch pro další výstavbu apod.). Databáze projektů zahrnutých do analýz obsahovala celkem 711 projektů, prostřednictvím kterých bylo z veřejných zdrojů do environmentální sféry investováno téměř 22 mld. Kč (z toho 26 projektů, resp. 14 mld. Kč prostřednictvím FS). Jednotlivé projekty byly klasifikovány dle pěti základních sfér ŽP: *voda; infrastruktura; ovzduší; odpady; krajina*.

Na krajské úrovni bylo nejvíce finančních prostředků investováno do Jihomoravského (17 % celkové alokace), Plzeňského (14 %) a Středočeského kraje (12 %). Naopak nižší míra podpory směřovala do Ústeckého (1,1 %), Karlovarského (1,4 %) a Zlínského kraje (2,4 %). Na úrovni okresů bylo nejvíce veřejných výdajů alokováno v okrese Plzeň-město (7 % celkové alokace), a to z důvodu realizace infrastrukturního projektu *Doplnění vodohospodářské infrastruktury města Plzeň*. V případě nezahrnutí projektů z FS do analýz bylo nejvíce finančních prostředků alokováno v hl. m. Praze (10 % alokace bez FS). Takto vysoká hodnota byla dána předem určenou alokací pro danou oblast podpory v rámci JPD 2. Jediným okresem, ve kterém nebyl realizován žádný projekt primárně zaměřený na ŽP, byl Náchod. V případě nezahrnutí projektů z FS nastala obdobná situace v okrese Pardubice, ve kterém byl realizován právě jeden projekt podpořený z FS.

Metodický postup empirické části práce sestával ze tří navazujících fází. První fáze spočívala v určení předpokládané míry podpory v jednotlivých územně-správních jednotkách (tj. krajích) dle jejich základních fyzicko- a sociogeografických charakteristik. V druhé fázi byla provedena analýza regionální dimenze distribuce finančních prostředků. Konečně ve třetí fázi byla pro jednotlivé kraje porovnána předpokládaná míra podpory se skutečnou mírou podpory.

Z analýzy meziregionálních rozdílů v distribuci celkové alokace vyplynulo, že míra podpory byla oproti předpokladům, tj. alikvotnímu podílu na počtu obyvatel a rozloze krajů, vyšší v Jihomoravském, Plzeňském a Olomouckém kraji, a to zejména z důvodu

lokalizace finančně nákladných infrastrukturních projektů. Naopak relativně méně bylo z veřejných zdrojů investováno v Ústeckém, Jihočeském a Zlínském kraji. K mírně odlišným závěrům lze dospět v případě nezahrnutí projektů z FS, kdy relativně vyšší míra podpory směřovala do Středočeského kraje a na Vysočinu, zatímco nižší míra podpory do Karlovarského, Ústeckého a Královéhradeckého kraje.

Při zahrnutí projektů z FS do analýzy regionální dimenze dotačních titulů byla na 95% hladině spolehlivosti prokázána pozitivní *střední* míra závislosti míry podpory na alikvotním podílu rozlohy jednotlivých krajů na Česku (tj. čím větší rozlohu daný kraj zaujímal, tím více finančních prostředků v něm bylo alokováno). Naopak v případě nezahrnutí projektů z FS byla (taktéž na 95% hladině spolehlivosti) prokázána pozitivní *střední* míra závislosti míry podpory na alikvotním podílu počtu obyvatel jednotlivých krajů na Česku (tj. čím více obyvatel v daném kraji žilo, tím více těchto finančních prostředků v něm bylo alokováno).

Z hodnocení meziregionálních rozdílů v čerpání finančních prostředků vzhledem ke konkurenční pozici jednotlivých krajů vyplynulo, že oproti očekávání (dle alikvotního podílu kategorií na počtu obyvatel a rozloze Česka) směřovalo relativně nejvíce veřejných výdajů do regionů s *příznivou* konkurenční pozicí a naopak relativně nejméně do regionů s *málo příznivou* konkurenční pozicí. K totožným závěrům lze dospět také v případě porovnání alokace relativizované počtem obyvatel, resp. rozlohou. Tvzení, že relativně nejvíce finančních prostředků bude směřovat do regionů s nejméně příznivou konkurenční pozicí, tedy nebylo potvrzeno.

Díličí analýza regionální distribuce dle kvality ŽP prokázala, že oproti očekávání bylo relativně nejvíce finančních prostředků alokováno do regionů se *střední* kvalitou ŽP. Naopak relativně nejméně finančních prostředků bylo oproti očekávání alokováno do regionů s *nejnižší a nízkou* kvalitou ŽP. Nepotvrdil se tedy předpoklad, že relativně nejvíce finančních prostředků směřovalo do regionů s nejnižší kvalitou ŽP.

V případě porovnání předpokládané míry podpory dle rozlohy zvláště chráněných území a skutečné míry podpory v jednotlivých regionech byla zjištěna negativní *střední* míra závislosti, která ale nebyla ze statistického hlediska signifikantní. Potvrdil se předpoklad, že do regionů s relativně nižším alikvotním podílem na rozloze zvláště chráněných území Česka (ve kterých byla předpokládána nižší kvalita ŽP) bude alokováno relativně více finančních prostředků.

Z analýzy regionální dimenze dotačních titulů vyplynulo, že na redistribuci finančních prostředků měla zcela zásadní vliv lokalizace velkých infrastrukturních projektů z FS, která výrazně ovlivnila charakter regionálního vzorce alokovaných finančních prostředků. Charakter regionálního vzorce celkové alokace byl do určité míry ovlivněn také samostatně vyčleněnou alokací v rámci JPD 2 pro projekty realizované na území hl. m. Prahy.

První výzkumná otázka zkoumala mj. míru variability alokace veřejných výdajů v rámci jednotlivých sfér ŽP. Nejnižší míru variability dosahovaly projekty ve sféře „infrastruktura“ (bez projektů podpořených z FS), resp. ve sféře „odpady“ (vč. projektů z FS). Naopak nejvyšší míru variability vykazovaly projekty ve sféře „krajina“, která zahrnovala jak nejméně nákladné projekty zalesňování zemědělsky nevyužívaných půd (do 1 mil. Kč), tak i např. projekty revitalizací parků v Praze (desítky mil. Kč).

Díličí analýzy se zabývaly meziregionálními rozdíly v porovnání předpokládané a skutečné míry podpory v jednotlivých sférách ŽP. Pro vyjádření předpokládané míry podpory byl pro každou sféru ŽP zvolen jeden souhrnný ukazatel (např. alikvotní podíl krajů na množství vyprodukovaného odpadu). Z díličích analýz mj. vyplynulo, že oproti předpokladům byla vyšší míra podpory zejména v hl. m. Praze (z důvodu samostatně vyčleněné alokace v rámci JPD 2), v Jihomoravském kraji a na Vysočině. Naopak nejvíce finančních prostředků „chybělo“ v Moravskoslezském, Ústeckém a Jihočeském kraji. V případě nezahrnutí projektů z FS se uvedený charakter meziregionálních rozdílů příliš nelišil. Signifikantní míra závislosti skutečné míry podpory v dané sféře ŽP na zvoleném ukazateli pro předpokládanou míru podpory byla prokázána pouze v případě investic do veřejné infrastruktury (tj. pozitivní *střední* míra závislosti). V ostatních případech sice byla zjištěna také *střední* příp. *slabá* míra závislosti, která ale nebyla ze statistického hlediska signifikantní. Je zřejmé, že na míru čerpání finanční podpory v jednotlivých územně-správních jednotkách měly zásadní vliv i jiné faktory, např. aktivita aktérů lokálního a regionálního rozvoje.

Druhá výzkumná otázka se zabývala relativní pozicí vybraných typů regionů v alokaci finančních prostředků. V porovnání s předpokládanou mírou podpory bylo relativně více finančních prostředků (vč. i bez projektů z FS) alokováno na území *metropolitních areálů* a do obvodů ORP, do kterých zasahují *velkoplošná chráněná území*. Naopak relativně méně finančních prostředků bylo alokováno do *strukturálně postižených* a *environmentálně postižených regionů*. Obdobně jako v případě analýzy zahrnující

celé Česko byla shledána vzhledem k předpokladům vyšší míra podpory v regionech s vyšší kvalitou ŽP a naopak nižší míra podpory v regionech s nižší kvalitou ŽP.

Ze zodpovězení výzkumných otázek vyplývá, že regionální distribuce finančních prostředků z veřejných zdrojů kontrastuje jak s cíli regionální, tak i environmentální politiky EU a ČR (tedy v podpoře zejména strukturálně, resp. environmentálně postižených regionů).

Získané poznatky mohou nalézt využití při přípravě tematicky obdobných dotačních titulů pro třetí programové období 2014–2020, a to především v oblasti optimalizace (bodového) systému hodnocení projektů. V této souvislosti lze např. navrhnout omezit realizaci jednotlivých priorit, opatření apod. pouze na regiony, které v dané sféře ŽP v porovnání s celostátním průměrem zaostávají³⁴. Alternativou tohoto návrhu je výrazné (min. 30%) bodové zvýhodnění projektů realizovaných ve strukturálně nebo environmentálně postižených regionech.

Předkládaná práce je sice pokusem o koherentní přístup v hodnocení regionální dimenze dotačních titulů do environmentální sféry, ale z časových důvodů nemohla být řada dalších aspektů rozpracována. Tyto jsou naopak výzvou pro další výzkum, kterým lze navázat na předkládanou práci. Jedná se zejména o hodnocení regionální dimenze alokace nepodpořených projektů, hodnocení regionálních dopadů realizovaných dopadů nebo hodnocení významu určitého bodového zvýhodnění projektů na jejich lokalizaci. Zajímavé by také bylo srovnání závěrů této diplomové práce se závěry tematicky obdobné studie provedené pro současné programové období 2007–2013.

---

³⁴ Analogií tohoto omezení je např. program *Rozvoj* v rámci OP Podnikání a inovace (v rámci programového období 2007–2013), z něhož lze čerpat dotace pouze na projekty realizované v regionech se soustředěnou podporou státu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY, PRAMENŮ A ZDROJŮ DAT

Seznam použité literatury

- ADAMEC, V. A KOL. (2009): Environmentální technologie a ekoinovace v České republice. CENIA. Praha, 113 s.
- ARMSTRONG, H., TAYLOR, J. (eds.) (1999): The Economics of Regional Policy. Edward Elgar. Cheltenham, 489 s.
- BERGH, J. C. J. M. VAN DEN, NIJKAMP, P. (2002): Advances in Environmental Economics: Analysis and Modelling. In: Domański, R. (ed.): Cities and Regions in an Enlarging European Union. Polish Academy of Science, Committee for Space Economy and Regional Planning. Warszawa, s. 59–83.
- BLAŽEK, J. (1993): Regionální vývoj a regionální politika: hlavní přístupy v zemích západní Evropy. In Sýkora, L. (ed.): Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha, s. 120–146.
- BLAŽEK, J. (1996a): Meziregionální rozdíly v České republice v transformačním období. Geografie, roč. 101, č. 4, s. 265–277.
- BLAŽEK, J. (1996b): Regionální vývoj v České republice v nových podmínkách: subjekty, organizační rámce a regulační mechanismy. Dizertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha, nestr.
- BLAŽEK, J. (2001): Regionální důsledky vstupu České republiky do Evropské unie: pokus o prvotní kvalitativní analýzu. In: Hampl, M. a kol.: Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha, s. 211–225.
- BLAŽEK, J. (2002): Regionální rozvoj a regionální politika – obecné problémy a specifika ČR a období transformace. Habilitační práce. Univerzity Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha, nestr.
- BLAŽEK, J. (2003): European Integration, Regional Policy, and the Nonintervention „Hands-off“ Approach: Some Comments on the Boldrin and Caanova Study. In: Funck, B., Pizzati, L. (eds.): European Integration, Regional Policy, and Growth. The World Bank. Washington, D. C., s. 119–128.

- BLAŽEK, J. (2005): Trends to Regional Disparities in the Czech Republic in Pre-Accession Period in the European Context. *Geographia Polonica*, roč. 78, č. 2, s. 91–106.
- BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2002): *Teorie regionálního rozvoje. Nástin, kritika, klasifikace.* Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum. Praha, 211 s.
- DOSTÁL, P., HAMPL, M. (2002): Regional Development in the Czech Republic: Specific and General Tendencies. In: Domański, R. (ed.): *Cities and Regions in an Enlarging European Union.* Polish Academy of Science, Committee for Space Economy and Regional Planning. Warszawa, s. 129–149.
- DŽUPKA, P., HUDEC, O. (2008): Hodnotenie dopadov štrukturálnych fondov na regionálnej úrovni s využitím modelu HERMIN. *Regionální studia*, roč. 2, č. 1, s. 16–22.
- FAGIN, A. (2001): Environmental capacity building in the Czech Republic. *Environment and Planning A*, roč. 33, č. 4, s. 589–606.
- GORZELAK, G. (1996): *The Regional Dimension of Transformation in Central Europe.* Jessica Kingsley Publishers. London, 152 s.
- GRIPAIO, P. ET AL. (2008): Analysing the impact of Objective 1 funding in Europe: a review. *Environment and Planning C: Government and Policy*, roč. 26, č. 3, s. 499–524.
- HAD, M., URBAN, L. (2000): *Evropská společenství: první pilíř Evropské unie.* Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Praha, 165 s.
- HAMPL, M. A KOL. (1996): *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice.* Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha, 395 s.
- HAMPL, M. (2001a): Geografická transformace v České republice. In: Hampl, M. a kol.: *Regionální vývoj: Specifikace české transformace, evropská integrace a obecná teorie.* Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha, s. 27–41.
- HAMPL, M. (2001b): Širší teoretický rámec studia problematiky regionálního vývoje. In: Hampl, M. a kol.: *Regionální vývoj: Specifikace české transformace, evropská integrace a obecná teorie.* Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha, s. 277–296.
- HAMPL, M. (2005): *Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext.* Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha, 147 s.

- HAMPL, M., BLAŽEK, J., ŽÍŽALOVÁ, P. (2008): Faktory – mechanismy – procesy v regionálním vývoji: aplikace konceptu kritického realizmu. *Ekonomický časopis*, roč. 56, č. 7, s. 696–711.
- HARTLOVÁ, M. (2004): Hodnocení účinnosti a efektivnosti programů regionální politiky: analýza „ex ante“ evaluací programových dokumentů. *Geografie*. roč. 109, č. 1, s. 36–52.
- HAYNES, K. E., KLEEMAN, W. T. (1975): Environmental quality and inflation: a regional perspective on the cost-push impact of the 1972 pure water legislation. *Environment and Planning A*, roč. 7, č. 5, s. 567–574.
- HENDL, J. (2004): Přehled statistických metod zpracování dat. Portál. Praha, 584 s.
- HERYNKOVÁ, M. (2008): Aktivita obcí ve Společném regionálním operačním programu a její příčiny. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha, 126 s.
- HORVÁTH, G. (2002): Regional Policy and Development in East Central Europe. In: Domański, R. (ed.): *Cities and Regions in an Enlarging European Union*. Polish Academy of Science, Committee for Space Economy and Regional Planning. Warszawa, s. 107–127.
- JANÍČEK, L., DRDLA, M., RAIS, K. (2002): Evropská unie: instituce, ekonomická, bezpečnostní a sociální politika. Computer Press. Praha, 294 s.
- JOHANSEN, S. (2007): Macro Policies and Regional Impacts in Norway. In: Heijman, W. (ed.): *Regional Externalities*. Springer. Berlin, s. 287–306.
- KÁRA, J. A KOL. (1993): Regionální rozvoj a regionální politika České republiky v evropském kontextu. Geografický ústav AV ČR. Praha, 160 s.
- KARL, H., RANNÉ, O., MACQUARRIE, J. (2000): The Spatial Dimension to Environmental Problems. In: Bachtler, J., Downes, R., Gorzelak, G. (eds.): *Transition, Cohesion and Regional Policy in Central and Eastern Europe*. Ashgate. Aldershot, s. 243–258.
- KINSKÝ, J. (2001): Hodnocení účinnosti a efektivnosti regionální politiky. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha, 114 s.
- KLARER, J., SITNICKI, S., ZLINSZKY, J. (1994): Strategic Environmental Issues in Central and Eastern Europe. In: Fodor, I., Walker, G. P. (eds.): *Environmental Policy and Practice in Eastern and Western Europe*. Centre for Regional Studies, Hungarian Academy of Science. Pécs, s. 73–97.

- KOTINSKÁ, R. (2008): Hodnocení přínosu programu SROP pro rozvoj vybraných krajů ČR. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha, 96 s.
- KOZÁK, R. (2009): Regionální rozdělení podpory z Operačního programu Rozvoj lidských zdrojů. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha, 90 s.
- KUČEROVÁ, I. (2006): Evropská unie: hospodářské politiky. Univerzita Karlova v Praze. Praha, 347 s.
- KRUŽÍKOVÁ, E. (1997): Ekologická politika a právo životního prostředí v Evropské unii. Nakladatelství a vydavatelství litomyšlského semináře Petr Šauer. Praha, 190 s.
- KVASNIČKOVÁ, D., MIKULOVÁ, V., PLACHEJDOVÁ, E. (1998): Životní prostředí. Doplňkový text k základům ekologie. FRAGMENT. Havlíčkův Brod, 159 s.
- LEKAKIS, J. N. (1991): Employment effects of environmental policies in Greece. *Environment and Planning A*, roč. 23, č. 11, s. 1627–1637.
- LETKOVA, T. (1991): Ekonomické opatrenia v oblasti životného prostredia. In: K ekonomickým otázkám tvorby a ochrany životního prostředí. Sborník referátů I. Kroměříž, Dům kultury, 26–28. 3. 1991, Dům techniky Praha. Praha, s. 28–36.
- MACEŠKOVÁ, M. (2003): Regionální analýza fiskální politiky ČR na příkladě investic evidovaných v systému ISPROFIN v letech 1995–2002. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha, 47 s.
- MACEŠKOVÁ, M. (2005): Analýza regionálních dopadů fiskální politiky: obecné principy a příklad České republiky. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha, 143 s.
- MACEŠKOVÁ, M. (2009): Fiskální politika jako klíčový mechanismus regionálního rozvoje: příklad regionální dimenze sektorových a horizontálních politik ČR. Dizertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha, 154 s.
- MAIRATE, A. (2006): The 'Added Value' of European Union Cohesion Policy. *Regional Studies*, roč. 40, č. 2, s. 167–177.
- MEZŘICKÝ, V. A KOL. (1996): Základy ekologické politiky. Ministerstvo životního prostředí ČR. Praha, 156 s.

- MOLLE, W., CAPPELLIN, R. (1988a): Conclusions. In: Molle, W., Cappellin, R. (eds.): Regional Impact of Community Policies in Europe. Avebury. Aldershot, s. 184–199.
- MOLLE, W., CAPPELLIN, R. (1988b): The Co-ordination Problem in Theory and Policy. In: Molle, W., Cappellin, R. (eds.): Regional Impact of Community Policies in Europe. Avebury. Aldershot, s. 1–22.
- NIJKAMP, P. (1977): Theory and Application of Environmental Economics. North-Holland Publishing Company. Amsterdam, 332 s.
- NOSEK, Š. (2008): Regionalizace APZ v Česku a Polsku v letech 1999–2007. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha, 65 s.
- OBRŠÁLOVÁ, I., RUDOLF, E. (2000): Environmentální ekonomika. Nástroje environmentální politiky. Univerzita Pardubice, Fakulta ekonomicko-správní, katedra veřejné správy. Pardubice, 99 s.
- PAVLÍNEK, P. (1997): Economic Restructuring and Local Environmental Management in the Czech Republic. Edwin Mellen. Lewiston, 423 s.
- PAVLÍNEK, P., PICKLES, J. (2000): Environmental Transitions: Transformation and ecological defence in Central and Eastern Europe. Routledge. London, 362 s.
- PILEČEK, J. (2008): Porovnání krajů Česka z hlediska realizace programu Interreg IIIA na jejich území. Regionální studia, roč. 2, č. 1, s. 38–44.
- POKORÁK, M. (2007): Aktivita lokálních a regionálních aktérů na příkladě žádostí o finanční podporu ze Společného regionálního operačního programu. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha, 112 s.
- POTLUKA, O. A KOL. (2003): Průvodce strukturálními fondy Evropské unie. IREAS. Praha, 198 s.
- RADOŠ, J. (2009): Aktivita subjektů regionálního rozvoje na příkladu programu iniciativy společenství INTERREG IIIA Česká republika-Rakousko. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha, 84 s.
- RÖMISCH, R. (2003): Regional disparities within accession countries. In: Tumpel-Gugerell, G., Mooslechner, P. (eds.): Economic Convergence and Divergence in Europe: Growth and Regional Development in an Enlarged European Union. Edward Elgar. Cheltenham, s. 183–208.

- STAECK, N. (1996): The European Structural Funds – Their History and Impact. In: Heinelt, H., Smith, R. (eds.): Policy Networks and European Structural Funds. Avebury. Aldershot, s. 46–73.
- ŠAUER, P. A KOL. (1996): Základy ekonomiky životního prostředí. Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta národohospodářská. Praha, 185 s.
- ŠTIKA, R. (2004): Regionální rozdíly v Česku v 90. letech v kontextu novodobého vývoje. Geografie, roč. 109, č. 1, s. 15–26.
- TOMEŠ, J. (1996): Specifická nezaměstnanost v České republice v regionálním srovnání. Geografie, roč. 101, č. 4, s. 278–295.
- TÓTH, J. (1994): The Interaction of Social-Economic Development and Environmental Economy. In: Fodor, I., Walker, G. P. (eds.): Environmental Policy and Practice in Eastern and Western Europe. Centre for Regional Studies, Hungarian Academy of Science. Pécs, s. 59–63.
- VITURKA, M. A KOL. (2003): Regionální hodnocení rozvojových účinků evropského integračního procesu na příkladě krajů České republiky. Masarykova univerzita v Brně, Ekonomicko-správní fakulta, katedra regionální ekonomie a správy. Brno, 95 s.
- WOKOUN, R. (2003): Česká regionální politika v období vstupu do Evropské unie. Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta národohospodářská. Praha, 328 s.
- WOKOUN, R. A KOL. (2001): Úvod do regionálních věd a veřejné správy. IFEC. Praha, 266 s.
- WOKOUN, R., LUKÁŠ, Z., KOUŘILOVÁ, J. (2002): Výkladový slovník regionální a strukturální politiky Evropské unie. IFEC. Praha, 168 s.
- ZIMMERMANN, K. (1984): Regional effects of the pollution control industry in the Federal Republic of Germany. Environment and Planning C: Government and Policy, roč. 2, č. 1, s. 15–30.

Seznam použitých pramenů

- Atlas úspěšných projektů financovaných z Operačního programu Infrastruktura. Projekty pro zlepšení životního prostředí v České republice. Státní fond životního prostředí ČR, Praha 2008, 43 s.
- CENIA – Ekonomika a životní prostředí. [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFGSJ8W5](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFGSJ8W5). Staženo 29. 3. 2010.
- ESPON 2006 INTERREG III Programme. Final Report. Ministry of Interior and Spatial Development, Luxembourg 2009, 26 s.

- ESPON Project 2.2.1. The Territorial Effects of the Structural Funds. The ESPON Monitoring Committee, Stockholm 2005, 1263 s.
- ESPON Project 2.4.1. Territorial Trends and Policy Impacts in the Field of EU Environmental Policy. Final Report. Ministry of Interior and Spatial Development, Luxembourg 2006, 183 s.
- Evaluating socio-economic programmes: Transversal evaluating of impacts on the environment, employment and other intervention priorities. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 1999, 215 s.
- Ex post Evaluation of Cohesion Policy Programmes 2000-2006 co-Financed by the European Fund for Regional Development (Objectives 1 and 2) – Work Package 5b: Environment and Climate Change. Final Report – Volume 1. European Commission, Louvain-la-Neuve 2009, 153 s.
- Ex post Evaluation of Cohesion Policy Programmes 2000-2006 co-Financed by the European Fund for Regional Development (Objectives 1 and 2) – Work Package 5b: Environment and Climate Change. Final Report – Volume 2. European Commission, Louvain-la-Neuve 2009, 625 s.
- FSv-KHMKI – Koeficient ekologické stability. http://storm.fsv.cvut.cz/on_line/tok1/stabilita%20vzorce.pdf. Staženo 15. 5. 2010.
- Hospodářství a životní prostředí v České republice po roce 1989. CENIA, Praha 2008, 185 s.
- INTERREG IIIA Česká republika – Slovenská republika. Program Iniciativy Společenstva 2004–2006. Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR. Bratislava 2004, 58 s.
- INTERREG III A Česká republika – Rakousko. Program Iniciativy Společenství 2000(4)–2006. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha 2005, 142 s.
- Jednotný programový dokument pro Cíl 2 regionu soudržnosti Praha 2004–2006. Výroční zpráva za rok 2006. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha 2007, 107 s.
- Národní rozvojový plán 2004–2006. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha 2003, 244 s.
- Operační program Infrastruktura. Programový dodatek. Ministerstvo životního prostředí ČR, Praha 2007, 75 s.
- Podpora ochrany životního prostředí v České republice 2004. Ministerstvo životního prostředí ČR, Český ekologický ústav, Praha 2004, 100 s.
- Podpora ochrany životního prostředí v České republice 2005. Ministerstvo životního prostředí ČR, CENIA, Praha 2005, 100 s.

- Podpora ochrany životního prostředí v České republice 2006. Ministerstvo životního prostředí ČR, CENIA, Praha 2006, 104 s.
- Pravidla, kterými se stanovují podmínky pro poskytování finanční pomoci na projekty Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství na období 2004–2006. Část B – Specifické podmínky pro poskytnutí pomoci na základě OP Zemědělství. Opatření 1.3. – Lesní hospodářství. Ministerstvo zemědělství ČR, Praha 2005, 91 s.
- Pravidla, kterými se stanovují podmínky pro poskytování finanční pomoci na projekty Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství na období 2004–2006. Část B – Specifické podmínky pro poskytnutí pomoci na základě OP Zemědělství. Opatření 2.1. – Posílení přizpůsobivosti a rozvoje venkovských oblastí. Ministerstvo zemědělství ČR, Praha 2005, 91 s.
- Program Iniciativy Společenství INTERREG IIIA. Česká Republika – Polsko. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha 2006, 68 s.
- Program Iniciativy Společenství INTERREG III A 2000(4)–2006. Česká republika – Svobodný stát Sasko. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha 2005, 153 s.
- Programový dodatek. Česká republika – Svobodný stát Bavorsko. INTERREG III A. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha 2005, 76 s.
- Programový dodatek Jednotného programového dokumentu pro Cíl 2 regionu NUTS 2 hl. m. Praha na období 2004–2006. Verze 1.8. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha 2007, 124 s.
- Přehled objemu prostředků na financování programů. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha 2010, nestr.
- Rámec podpory Společenství. Česká republika 2004–2006. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha 2004, 155 s.
- Regional Policy Inforegio – Ex Post Evaluation of the ERDF in Objectives 1 & 2 (2000-2006). Work package 5b: Environment and Climate Change http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/expost2006/wp9_en.htm. Staženo 14. 4. 2010.
- Situační zpráva ke Strategii udržitelného rozvoje ČR. Ministerstvo životního prostředí ČR, Praha 2008, 184 s.
- Společný regionální operační program České republiky na léta 2004–2006. Programový dokument. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha 2006, 165 s.
- Statistická ročenka životního prostředí České republiky 2009. Ministerstvo životního prostředí ČR, Praha 2009, 697 s.

- Strukturální fondy EU – Iniciativy Společenství. <http://www.strukturalni-fondy.cz/Programy-2004-2006/Iniciativy-Spolecenstvi>. Staženo 22. 4. 2010.
- Strukturální fondy EU – Jednotný programový dokument pro Cíl 2. <http://www.strukturalni-fondy.cz/Programy-2004-2006/Jednotne-programove-dokumenty>. Staženo 22. 4. 2010.
- Strukturální fondy EU – Operační programy. <http://www.strukturalni-fondy.cz/Programy-2004-2006/Operacni-programy>. Staženo 28. 10. 2009.
- Vláda ČR – Usnesení vlády České republiky ze dne 21. července 1993 č. 403 + P. http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/F48E903BAD952847C12571B6006CD0F3. Staženo 3. 6. 2010.
- Vyhodnocení plnění Státní politiky životního prostředí České republiky (za období 2004–2006). Ministerstvo životního prostředí ČR, Praha 2006, 174 s.
- Zneškodňování odpadních vod v obcích do 2 000 ekvivalentních obyvatel. Metodická příručka. Ministerstvo životního prostředí ČR, Praha 2009, 77 s.

Seznam zdrojů dat

- Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Ústřední seznam ochrany přírody (ÚSOP) – Souhrnný přehled. Přehled k 31. 12. 2005. <http://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/sumarizace/index.php?frame>. Staženo 23. 5. 2010.
- CENIA – Česká informační agentura životního prostředí. Interní mapové podklady. Zvláště chráněná území. Poskytnuto 4. 6. 2010.
- Český statistický úřad – Tab. 1.1 Území – struktura druhů pozemků k 31. 12. 2005. http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/kapitola/1303-06-za_rok_2005-100. Staženo 26. 5. 2010.
- Český statistický úřad – Tab. 1.4 Počet obyvatel podle oblastí, krajů a okresů v roce 2004. [http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/CE002C8C43/\\$File/4001q414.xls](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/CE002C8C43/$File/4001q414.xls). Staženo 7. 5. 2010.
- Český statistický úřad – Tab. 1.4 Počet obyvatel podle oblastí, krajů a okresů v roce 2006. [http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/A400382EC4/\\$File/400106q414.xls](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/A400382EC4/$File/400106q414.xls). Staženo 7. 5. 2010.
- Český statistický úřad Karlovarský kraj – Tab. 2.3.31 Koeficient ekologické stability. [http://www.kvary.czso.cz/xk/edicniplan.nsf/t/AF003DE45A/\\$File/13-4127072331.pdf](http://www.kvary.czso.cz/xk/edicniplan.nsf/t/AF003DE45A/$File/13-4127072331.pdf). Staženo 15. 5. 2010.
- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Interní databáze projektů iniciativy Společenství Interreg IIIA. Poskytnuto 26. 5. 2010.

- Ministerstvo zemědělství ČR. Interní databáze projektů OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství. Poskytnuto 22. 3. 2010.
- Podpořené projekty programu JPD 2 k 1. 7. 2009. <http://www.strukturalni-fondy.cz/Programy-2004-2006/Jednotne-programove-dokumenty/JEDNOTNY-PROGRAMOVY-DOKUMENT-PRO-CIL-2/Projekty>. Staženo 6. 4. 2010.
- STAROŇOVÁ, L. (2007): Strukturální politika EU: Programové období 2000–2006 v České republice. Urbanismus a územní rozvoj, roč. 10, č. 1, s. 14–19.
- Statistická ročenka životního prostředí České republiky 2004. B3 – Půda a horninové prostředí. http://www.mzp.cz/www/dav.nsf/rocenka_04/b3.htm. Staženo 16. 5. 2010.
- Státní fond životního prostředí ČR. Interní databáze projektů OP Infrastruktura. Poskytnuto 14. 11. 2009.
- Stav životního prostředí v jednotlivých krajích České republiky v roce 2005. Hlavní město Praha. Ministerstvo životního prostředí ČR, Praha 2006, 27 s.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Celkové veřejné výdaje do environmentální sféry (bez projektů z Fondu soudržnosti)

Příloha 2: Celkové veřejné výdaje do environmentální sféry přepočtené na počet obyvatel (bez projektů z Fondu soudržnosti)

Příloha 3: Celkové veřejné výdaje do environmentální sféry přepočtené na plochu (bez projektů z Fondu soudržnosti)

Příloha 4: Realizované projekty do environmentální sféry (bez projektů z Fondu soudržnosti)

Příloha 5: Celkové veřejné výdaje do environmentální sféry přepočtené na počet projektů (bez projektů z Fondu soudržnosti)

Příloha 6: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory dle počtu obyvatel (bez projektů z Fondu soudržnosti)

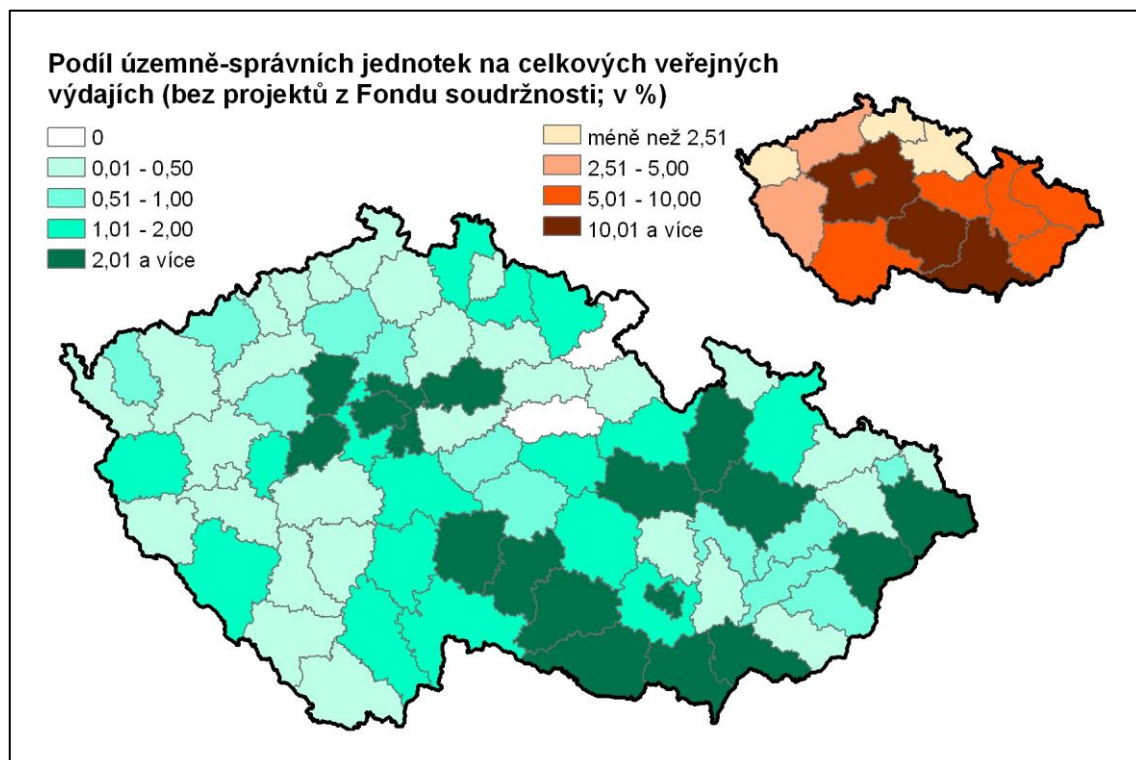
Příloha 7: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory dle plochy (bez projektů z Fondu soudržnosti)

Příloha 8: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory dle plochy zvláště chráněných území (bez projektů z Fondu soudržnosti)

Příloha 9: Celkové veřejné výdaje na projekty ve sféře „infrastruktura“ (bez projektů z Fondu soudržnosti)

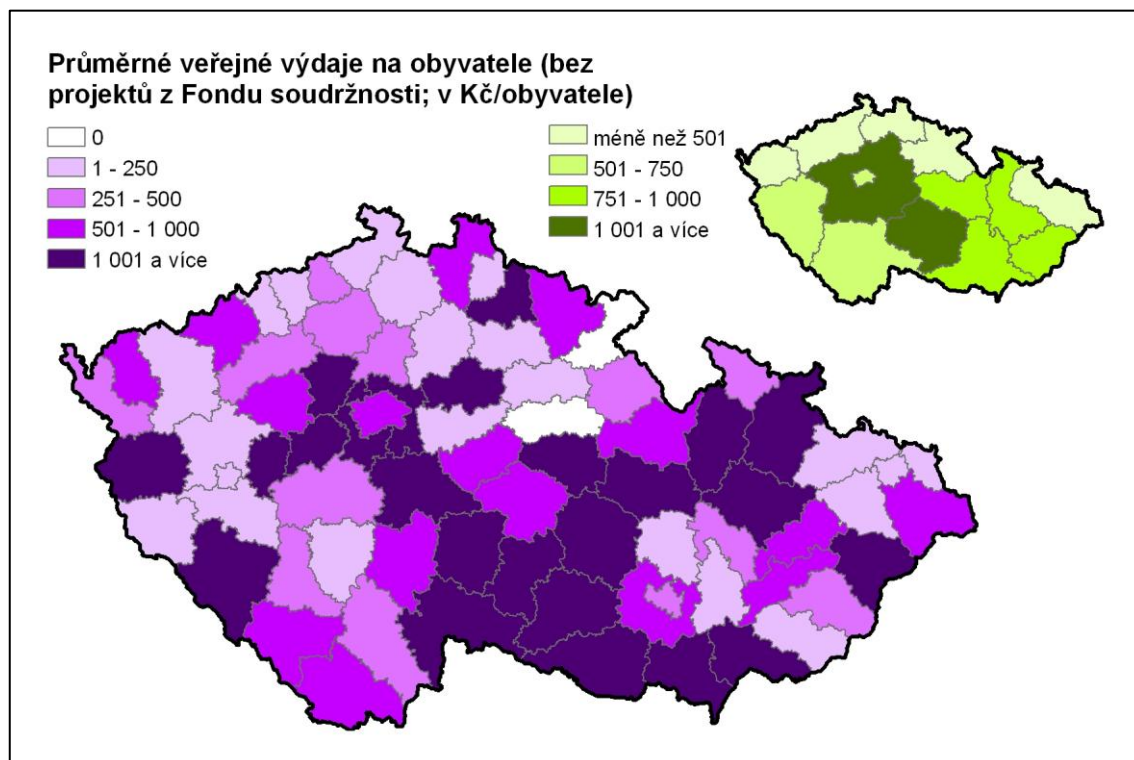
Příloha 10: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory ve sféře „infrastruktura“ (bez projektů z Fondu soudržnosti)

Příloha 1: Celkové veřejné výdaje do environmentální sféry (bez projektů z Fondu soudržnosti)

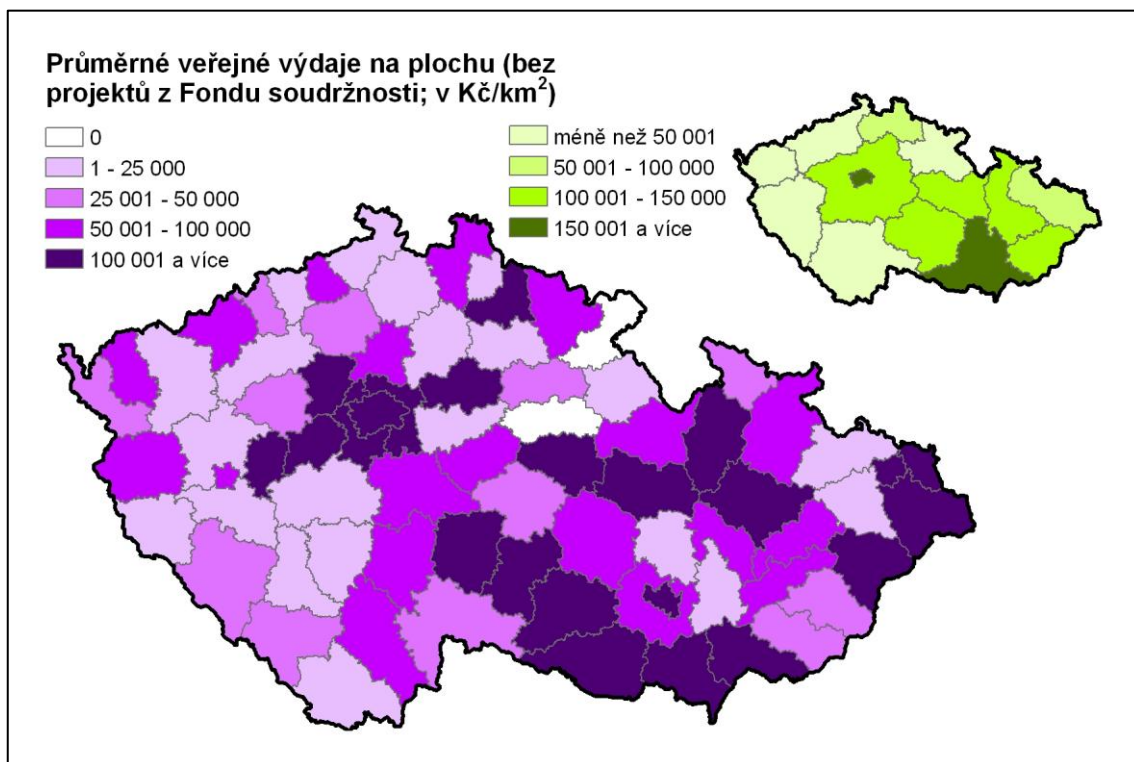
Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); vlastní výpočty a zpracování

Příloha 2: Celkové veřejné výdaje do environmentální sféry přepočtené na počet obyvatel (bez projektů z Fondu soudržnosti)

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33) a tab. 11 (s. 53); vlastní výpočty a zpracování

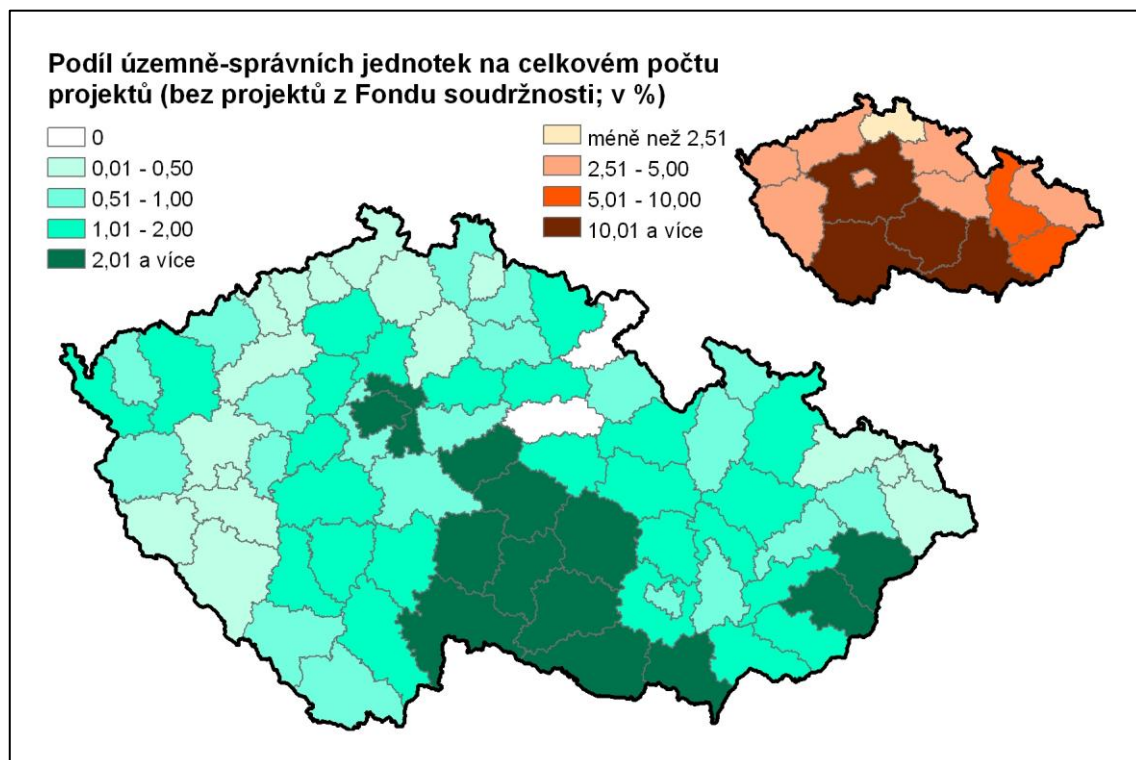
Příloha 3: Celkové veřejné výdaje do environmentální sféry přečtené na plochu (bez projektů z Fondu soudržnosti)

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33) a tab. 12 (s. 55); vlastní výpočty a zpracování

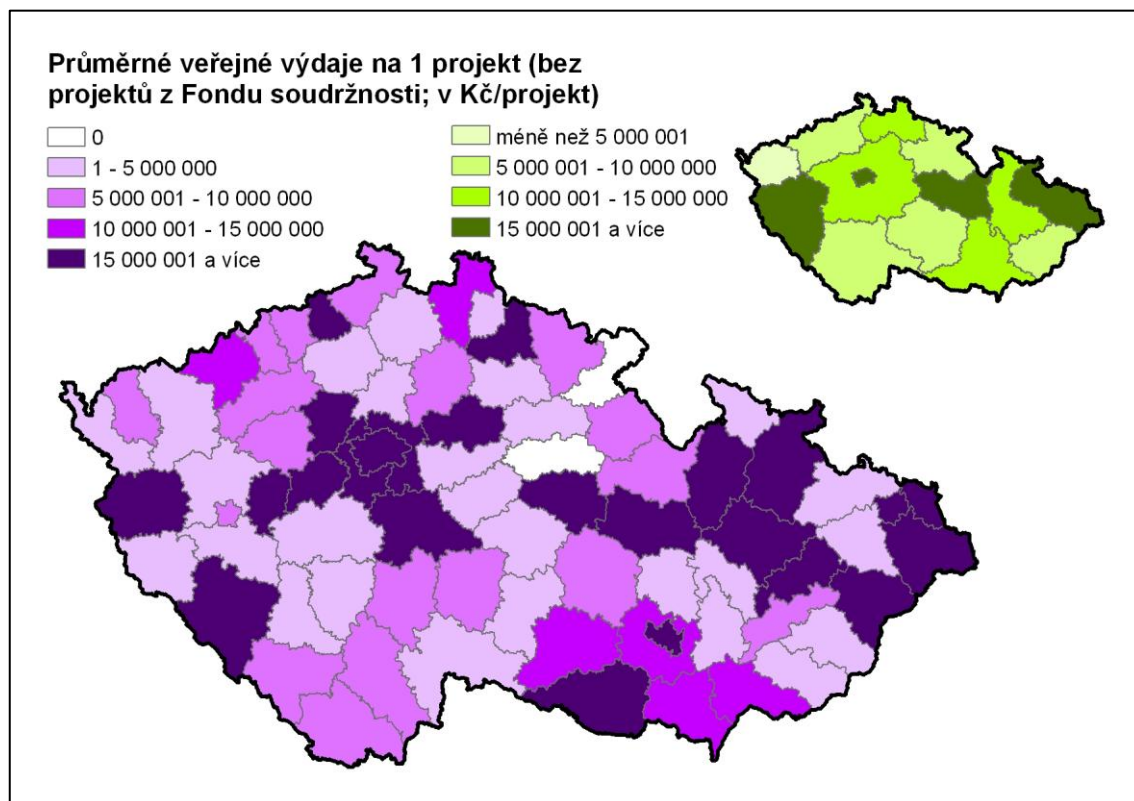

Příloha 4: Realizované projekty do environmentální sféry (bez projektů z Fondu soudržnosti)

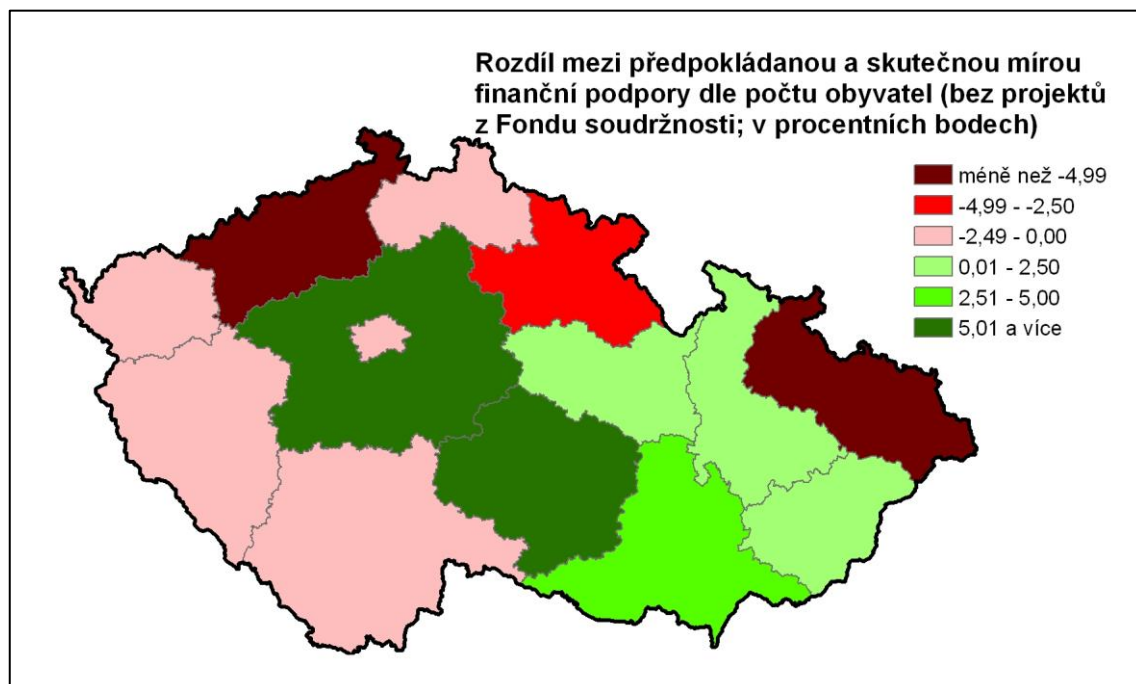
Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); vlastní výpočty a zpracování

Příloha 5: Celkové veřejné výdaje do environmentální sféry přepočtené na počet projektů (bez projektů z Fondu soudržnosti)

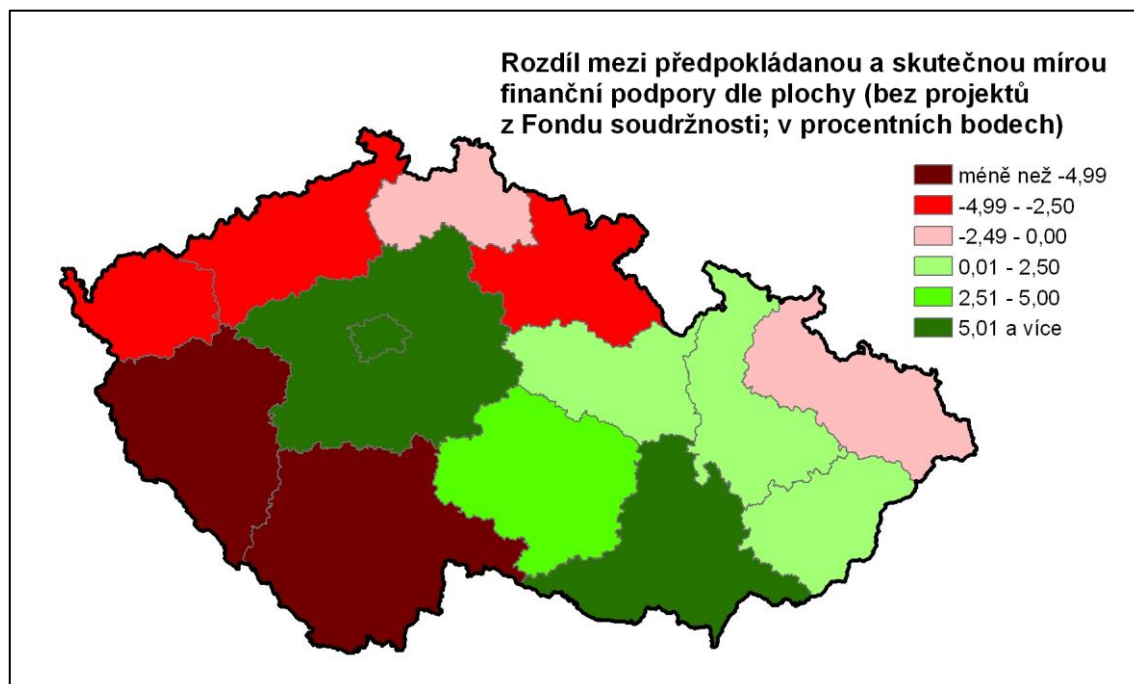
Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); vlastní výpočty a zpracování

Příloha 6: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory dle počtu obyvatel (bez projektů z Fondu soudržnosti)

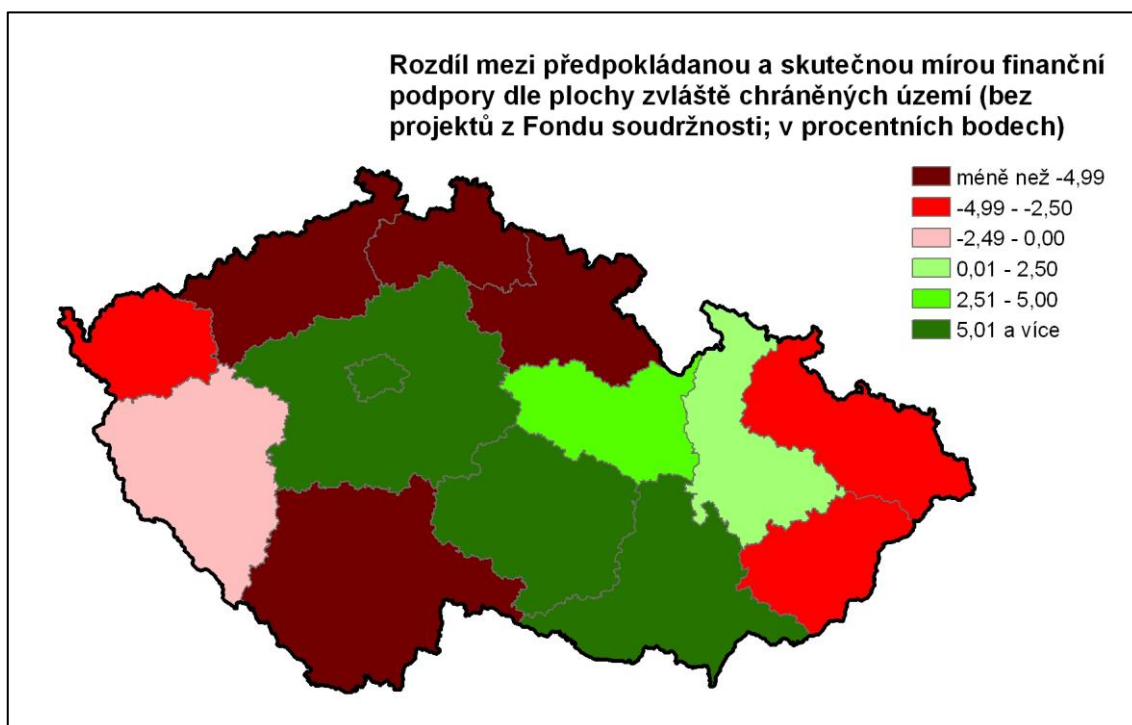
Zdroje: viz tab. 1 (s. 33) a tab. 11 (s. 53); vlastní výpočty a zpracování

Příloha 7: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory dle plochy (bez projektů z Fondu soudržnosti)

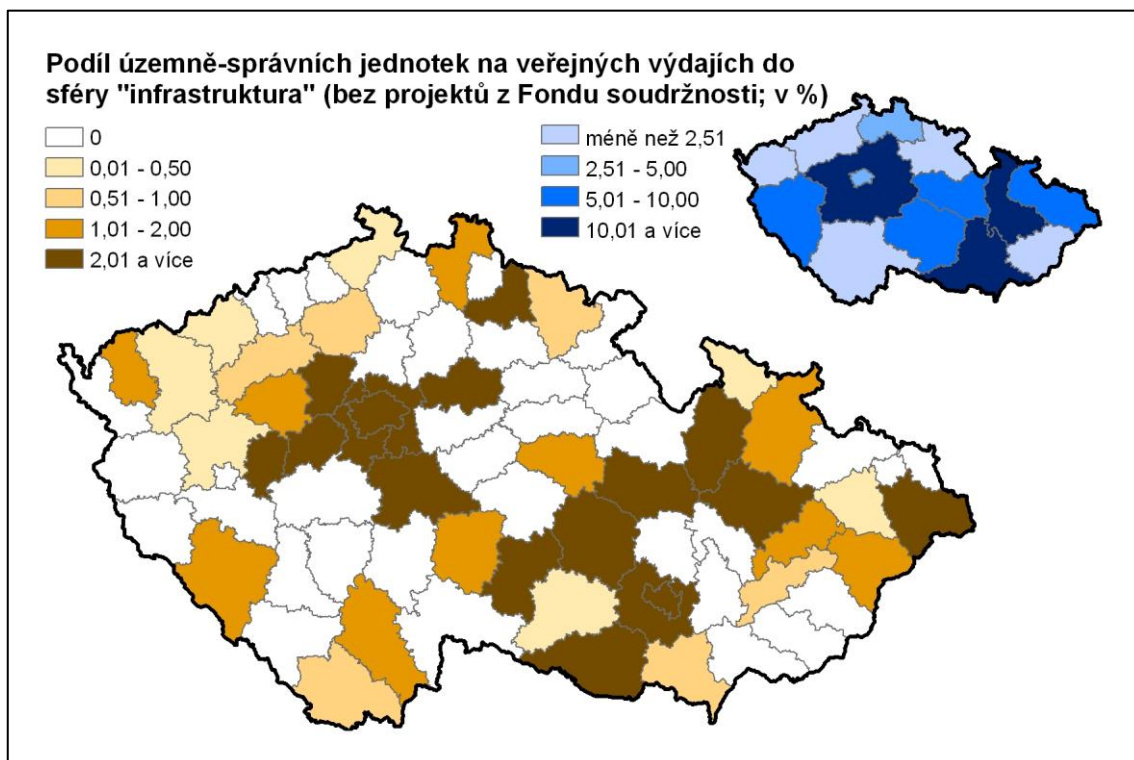
Zdroje: viz tab. 1 (s. 33) a tab. 12 (s. 55); vlastní výpočty a zpracování

Příloha 8: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory dle plochy zvláště chráněných území (bez projektů z Fondu soudržnosti)

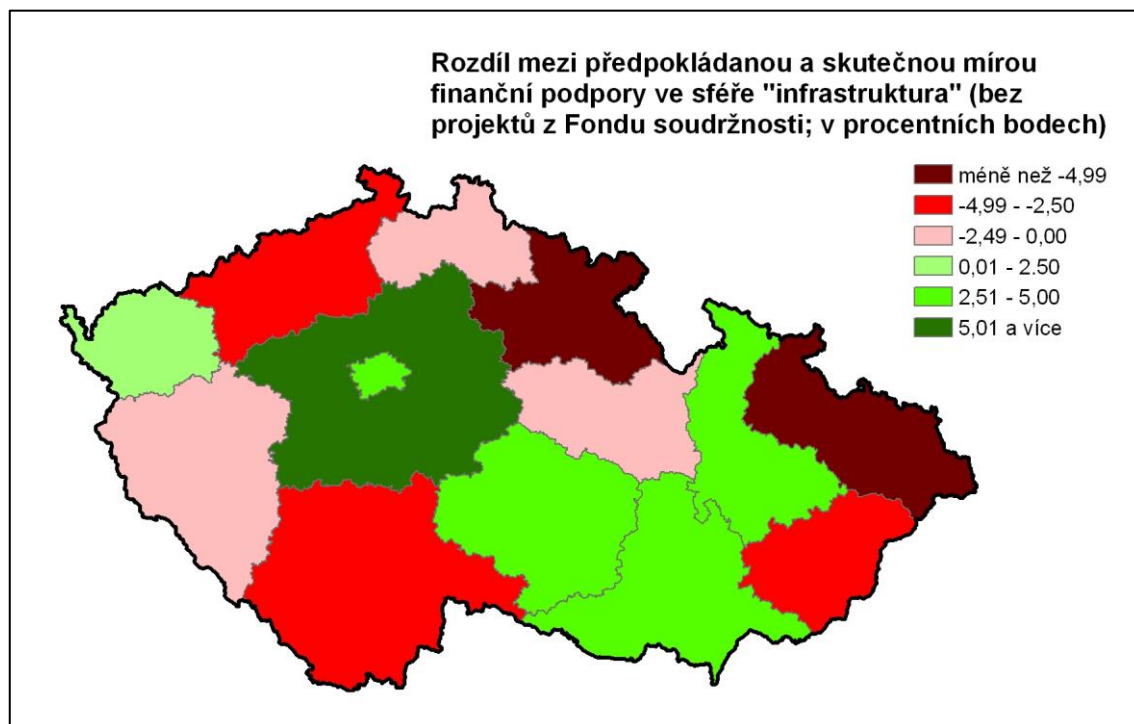
Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); AOPK ČR – Ústřední seznam ochrany přírody (2010); vlastní výpočty a zpracování

Příloha 9: Celkové veřejné výdaje na projekty ve sféře „infrastruktura“ (bez projektů z Fondu soudržnosti)

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); vlastní výpočty a zpracování

Příloha 10: Porovnání předpokládané a skutečné míry podpory ve sféře „infrastruktura“ (bez projektů z Fondu soudržnosti)

Zdroje: viz tab. 1 (s. 33); Stav životního prostředí v jednotlivých krajích ČR v roce 2005 (2006); vlastní výpočty a zpracování